

II 29045

D'3

DUBROVNIK
DUBROVAČKA RIVIJERA
KOTORSKA
JUŽNO PRIMORJE

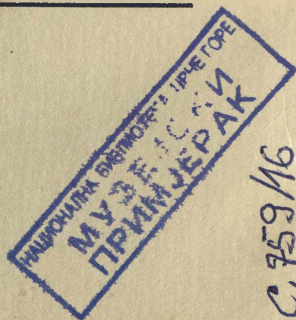
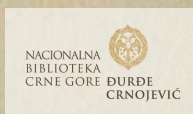
ID=29199632

Svrha je ovoga izdanja da potakne i olakša rad na upoznavanju turističkog područja koje je ovdje obrađeno. Iz ovoga razloga nije ničim ograničena upotreba teksta, sadržanog u ovoj knjižici, pa je svakome

pretisak dozvoljen

u cjelini i u izvacima, u originalu i u prevodu. Ustanove, listovi i pojedinci, koji se posluže ovim izdanjem, mole se da pošalju po 2 primjerka objavljenih radnja na adresu izdavača:

Turistički Savez, Dubrovnik

C. 759/16

750

НАРОДН
ЖЕ
ИВ. Бр. 11 2904

ARHIV ZA TURIZAM
I

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ
„ЂУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ“
ЦЕТИЊЕ
Сигн бр. M44508

DUBROVNIK

DUBROVAČKA RIVIJERA

BOKA KOTORSKA

JUŽNO PRIMORJE

KRATKI INFORMATIVNI PRIRUČNIK
O TURISTIČKIM MJESTIMA

IZDANJE TURISTIČKOG SAVEZA U DUBROVNIKU

1939

PS 1 1948

LIBRARIJA NAJBLIŽE

OPREMA ZA KUPUJUN
- DOPUNE IZDAVANJE
- 11. 11. 1948
M 114208
DUBLIN

DUBROVNIK

DEJAVNA KUPUJUNA

BOGA KOTORSKA

...
...
...
...

...
...

...
...

...
...
...
...
...
...
...
...

Jadran, Dubrovnik

ŠTAMPARIJA »JADRAN« DUBROVNIK

GRAD DUBROVNIK

Istočna obala Jadranskoga mora — na cijelom prostoru od sjeverozapadne do jugozapadne državne granice — na daleko je čuvena pa svojim raznovrsnim dražima: po rijetkim prirodnim ljepotama, po blagoj mediteranskoj klimi i po bogatoj subtropskoj vegetaciji, po svojim vrlo slikovitim i interesantnim gradićima sa prastarom tradicijom, po brojnim spomenicama prošlih kultura i lijepim narodnim nošnjama svoje neposredne okolice.

Historijski grad Dubrovnik, koji leži na južnom dijelu ove jadranske obale, te se nalazi otprilike na istoj geografskoj širini, kao Rim i Barcelona (42° 28' sjeverne širine), te otprilike na istom meridijanu, na kojemu leži Stockholm (18° 7' istočne duljine po Greenwichu), posebno se odvaja raskošju svoje ljepote i privlačivosti. Sve to čini Dubrovnik turističkim mjestom svjetskoga glasa i glavnim turističkim centrom Jugoslavije.

HISTORIJSKI PREGLED

Vijesti o postanku Dubrovnika sežu u legendu. U starim kronikama 8, 9 i 10 vijeka spominje se već grad Lausium ili Ragusium, a bizantinski car Konstantin Porfirogenet zabilježio je, da su prvi (grčko-romanski) stanovnici Dubrovnika bili izbjeglice iz grada Epidavra (na istoku od Dubrovnika), kada je taj polovinom 7 vijeka bio porušen. Jezgra starog Dubrovnika nalazi se na jugozapadnom dijelu današnjega grada, na hridinama, koje strše u otvoreno more. Oko najstarijih gradskih utvrda zarana su se naselili slovenski došljaci koji su se spuštali na Jadran. Na taj način nastalo je slovensko predgrađe (Dubrava, Dubrovnik), koje se je brzo saživjelo sa starosjedocima, tako da je 1272 spojeno s gradom u jednu općinu i opasano zajedničkim gradskim zidinama, otprilike u današnjem opsegu. Sloveni su brzo asimilirali stari i malobrojni romanski elemenat te su preuzeli upravu grada u svoje ruke, tako da je konačno prevladao u životu Dubrovnika slovenski duh, jezik i naziv Dubrovnik.

Već u 13 vijeku proširuje Dubrovnik svoj teritorijalni posjed, usavršuje svoju državnu organizaciju i pravne odnose (zbirka pravnih odredaba, t. zv. gradski statut, potječe iz god. 1272), te znatno oživljuje i proširuje svoje međunarodne trgovinske veze. Kroz čitavo vrijeme pojačavaju se gradska utvrđenja (zadnja tvrđava podignuta je u 16 vijeku). Sve do svog pada sačuvao je Dubrovnik svoje unutrašnje uređenje iz toga doba, prema kojemu je na čelu grada stajao Knez sa 3 vijeća: Velikim vijećem (skupština svih punoljetnih plemića), Vijećem umoljenih (senatori, stariji plemići), i Malim vijećem (Knez sa 11 senatora t. j. vlada).

Na međašu između Istoka i Zapada, na raskršću velikih starih civilizacija (rimsko - mletačke i grčko - bizantinske), a zatim između dva zaraćena svijeta (kršćanskog i osmanlijskog), Dubrovnik je, kroz cijelo vrijeme svoga državnog života, ulagao sve svoje napore za očuvanje svoje slobode. Vođen vještom diplomacijom svojih sinova, on je priznavao u razna vremena suverenitet različitih vlasti (Bizant, Venecija, ugarsko-hrvatski kraljevi, Turska carevina), uz jamstvo da će biti poštovan i očuvana njegova politička samostalnost, teritorijalni integritet i slobodan razvoj njegove trgovine i pomorstva. Zahvaljujući povoljnom položaju na tada vrlo prometnom Jadran-

skom moru i svojim kopnenim vezama sa Istokom, Dubrovnik je brzo postao najvažniji posrednik između trgovine Balkana i mediteranskih država, plasirajući njihove industrijske proizvode na Balkan, a balkanske sirovine kod njih. Dubrovačka je trgovina išla većinom morem. Već Konstantin Porfirogenet konstatuje da Dubrovnik »živi od mora«, a arapski geograf Edrizi (12 vijek) bilježi, da »Dubrovčani imaju mnogo brodova, koji na daleko plove«. Jačanjem pomorske znatno jača i kopnena trgovina Dubrovnika, koja obuhvata čitav Balkan, sve do Carigrada. Tako je Dubrovnik postao postepeno najvažnijom trgovačkom lukom istočnog Jadrana, što je dalo zamaha jakom razvitku dubrovačkog pomorstva (300 brodova početkom 16 vijeka).

Kulminaciju u svakom pogledu postigao je Dubrovnik oko 1500 god. (doba renesanse), kada je uglavnom dobio svoj sadašnji izgled. Premda teritorijem i brojem pučanstva relativno malen grad, Dubrovnik je postao živ **centar kulture i civilizacije**. Stvaralački duh Dubrovčana došao je do izražaja u smišljenoj pravnoj organizaciji njihove države, postojanoj diplomatskoj vještini, te opsežnoj djelatnosti na kulturnom i humanitarnom polju, o čemu, među ostalim, svjedoče brojne naučne i socijalne institucije, monumentalne javne građevine i dr. Prvi počeci srpskohrvatske umjetne književnosti nastali su u Dubrovniku i to već u prvoj polovini 15 vijeka. Književnost se u Dubrovniku neprekidno nje govala (njeno klasično doba pada u 16—17 v.), pa je tako ona postala jednim od glavnih temelja općeg kulturnog razvoja svih južnih Slovena, a po toj svojoj ulozi Dubrovnik je dobio častan naziv »Slovinške Atene«.

Otkrićem Amerike i skretanjem smjera pomorske trgovine dolazi do postepene **ekonomske dekadence** mediteranskih pomorskih gradova, pa tako i Dubrovnika, koji je osim toga nastrao još i od strahovitog potresa godine 1667. Za vrijeme Napoleonskih ratova doživljuje Dubrovnik sudbinu Venecije: godine 1806 ulazi u grad francuska vojska, a onda (1808) ukidaju Francuzi hiljadugodišnju dubrovačku samostalnost. Malo zatim (1814), zaposjela je Dubrovnik austrijska vojska, a 1815 bio je teritorij bivše republike administrativno pripojen pokrajini Dalmaciji. Raspadom Austro-ugarske (1918) Dubrovnik sa ostalim krajevima ulazi u sklop ujedinjene narodne jugoslavenske države. Unutrašnjom reorganizacijom Jugoslavije na temelju narodnog sporazuma (god. 1939) cijeli teritorij bivše republike dodijeljen je Banovini Hrvatskoj.

DANAŠNJI DUBROVNIK

Dubrovačka gradska općina broji 18.000 stanovnika, te obuhvaća osim grada i predgrađa (Ploče, Pile, Kono, Gruž, Lapad) još i ova turistička mjesta: Kupari, Srebreno, Mlini, Rijeku dubrovačku i otok Koločep. Na čelu općine stoji **Gradsko poglavarstvo**. U Dubrovniku imaju sjedište razne **crkve**, ci-

vilne i vojne vlasti (katolički Biskup i pretstavnici drugih vjeroispovjesti), Okružni sud za administrativne srezove Dubrovnik i Korčula, Sreski sud, Sresko načelstvo, Carinski inspektorat, 2 Lučke kapetanije, Poreska uprava, Katastarska uprava, 3 Poštansko-telegrafska ureda sa telefonskim govornicama, Pretstojništvo gradske policije, Komesarijat željezničke, parobrodarske i pogranične policije, Komanda mjesta, Komanda pješačkog bataljona, Komanda žandarmerijske čete, i t. d.).

Kulturne ustanove. — Dubrovnik je već u XII. vijeku imao svoju »gramatičko-retoričku školu«, koja se je tijekom vjekova usavršavala. Škola je mijenjala sjedište, te je god. 1434 bila smještena u palači »Sponza«, u XVII vijeku u posebnoj zgradi »Collegium ragusinum«, a za francuske uprave u ukinutom samostanu sv. Katarine. Današnja dubrov. gimnazija (na Pločama) ima paralele klasičnog i realnog smjera. — Druge škole: Pomorska vojna akademija, Trgovačka pomorska akademija, Trgovačka akademija, Učiteljska škola, Franjevačka gimnazija. Djevojački internat, te nekoliko građanskih i više osnovnih škola. — Ostale kulturne ustanove: Gradski muzej (kulturno-historijski i prirodoslovni odio), Državni arhiv Dubrovačke republike, Samostanske biblioteke, Biskupska pinakoteka; Narodni univerzitet, Francuski cercle, Njemačka akademija, Engleski klub; Dubrovačka filharmonija, 4 pjevačka društva, gradski orhestar, 2 glazbe, društvo kazališnih diletanata.

Privredne ustanove. — Na čelu dubrovačke privrede stoji Trgovinska, industrijska i zanatska komora, koja je osnovana 1808, te je bila najstarija trgovinska komora na području bivše Austro-ugarske. Osim toga Dubrovnik ima jedno veliko i više manjih parobrodarskih društava, (sa ukupnom tonažom od cirka 150.000 b. r. tona, što pretstavlja skoro polovinu cjelokupne jugoslovenske trgovačke tonaže), više velikih izvoznika, 5 banaka i štedionica, 3 mjenjačnice, više stručnih udruženja. Po uvozu robe iz inostranstva Dubrovnik stoji na prvome mjestu među lukama Jugoslavije, a osim toga je i najvažnije jugoslovensko tržište za maslinovo ulje, pa posjeduje moderne naprave za uskladištenje i rafiniranje ulja. Dubrovnik je izvozna luka za ljekovito bilje, bakrenu rudaču i drvo.

Socijalne ustanove. — Okružni ured za osiguranje radnika, Blago djelo (uprava raznih starih legata, posjeduje oko 40 objekata. Domus Christi (azil za starce, osnovan kao bolnica 1347), Javna zalagaonica (1650), Pučka kuhinja, Javna dobrotvornost, Dječje zaklonište, Berza rada i dr.

Higijenske ustanove. — Već u 14 vijeku imao je Dubrovnik bolnicu, ljekarnu i 2 gradska liječnika. U XV vijeku izgrađuje se vodovod, a broj liječnika i ljekarna se podvostručio. Godine 1886 podignuta je nova bolnica, a u zgradu stare bolnice smješten je azil za starce. Danas ima u gradu oko 25 liječnika, 5 ljekarna, sanatorij, dječje oporavilište, dom narodnog zdravlja, dispanzer za grudne bolesti, bakteriološka stanica i dispanzer za veneričke bolesti.

Sportska društva. — Jedrilački klub »Argosy«, Plivački klubovi »Jug«, »Kantafig« i Dubrovački plivački klub, Veslački klub »Neptun«, Nogometni klubovi »Gradjanski«, »Gošk« i »Velebit«; Planinarski klub »Orjen« (ima i skijašku sekciju; na planini Orjen, — 1895 m, — pogodan teren za skijanje), Lovачko udruženje, Šahovski klub. Osim toga u Dubrovniku ima 4 igrališta tenisa (1 na Pločama, 2 u Lapadu, 1 u Kuparima).

Ostala društva. — Osim sportskih, ima u Dubrovniku patriotskih, vjerskih, staleških, karitativnih i drugih društava, među kojima društvo »Dub« radi na uređivanju Dubrovnika i okolice, a Narodna ženska zadruga i Ferijalni Savez podržavaju svoja konačišta za đačke ekskurzije.

Konzuli: belgijski, čilenski, danski, engleski, francuski, grčki, rumunjski, talijanski i španjolski. Najbliži njemački konzulat je u Splitu, a američki, mađarski i švicarski u Zagrebu.

KULTURNI I DRUŠTVENI ŽIVOT

Crkvene svečanosti

Sv. Vlaho (gradski zaštitnik, 2 i 3 februara), tradicionalna procesija sa mnogobrojnim barjacima, relkvijama, nošnjama i t. d.; Tijelovska procesija; procesija Velikog Petka.

Kulturne priredbe

Dnevni koncerti Gradskog turističkog orkestra, povremeni vokalni i instrumentalni koncerti, povremene kazališne predstave, povremene umjetničke i druge izložbe (palača Sponza), povremene revije narodnih nošnja, narodne igre, internacionalni kongresi, i t. d.

Zabavne priredbe

Dnevni dancinđ u Gradskoj kavani; u ljetnoj sezoni dancinđ u 7 raznih lokala i bašta Gradski ton-kino, bridge u Gradskoj kavani, šah (Šahovski klub), karnevalske priredbe, plesovi.

Internacionalna društva

Cercle Franco - Yougoslave, Deutsche Akademie, English Club, Rotary Club.

TURIZAM. — SAOBRAĆAJ.

Zahvaljujući raznim povoljnim okolnostima, i to svom prekrasnom smještaju, slikovitosti pejzaža, glasovitim historijskim i umjetničkim spomenicima, te idealnoj klimi i bujnoj vegetaciji, a napokon i nastojanjima privatne inicijative, čijim su rizikom podignuti brojni hotelski objekti sa modernim konforom, te sistematskom radu turističkih institucija, Dubrovnik je danas u internacionalnim turističkim krugovima najpoznatiji.

tiji naš grad. Statistika prometa putnika u Dubrovniku pokazuje, da je Dubrovnik po broju stranih gosti na prvom mjestu među svim gradovima, lječilištima i turističkim mjestima Jugoslavije, te da je broj stranih gosti u Dubrovniku u konstantnom porastu. Preko $\frac{2}{3}$ turističke publike Dubrovnika otpada na inostrance iz raznih krajeva svijeta.

U Dubrovniku postoji **60 hotela i pensiona**, te nekoliko **kafana, restoracija i barova**. Ukupni kapacitet hotela i pensiona, neračunajući privatne sobe, koje se unajmljuju u velikom broju, dosiže 2000 soba. Tekuću vodu po sobama imaju skoro svi hoteli i pensioni, a mnogi imaju centralno grijanje. — Prema najnovijim statističkim podacima, Dubrovnik posjećuje godišnje 80.000 putnika, koji provedu u gradu oko 500.000 noći.

Za cijelo područje dubrovačke općine može se reći da je jedna neprekinuta turistička cjelina, u kojoj se samo više ili manje ističu pojedine tačke. Naročiti razvitak u turističkom pogledu pokazuje predgrađe Ploče i borovom šumom obrasli poluotok Lapad, koji već predstavlja naselje za sebe, sa moderno uređenim kupalištem, hotelskim novogradnjama i t. d.

Dubrovnik ima 3 izgrađena javna **morska kupališta**, i to jedno na Pločama, jedno na Pilama, a jedno u uvali Sumratin na Lapadu. Osim toga slobodno je kupanje na pojedinim mjestima izvan grada, kao kod Sv. Jakova, na Dančama (pod parkom Gradac) i drugdje.

Na čelu cjelokupne turističke djelatnosti i organizacije u Dubrovniku, okolici i cijeloj južnoj Dalmaciji stoji Turistički Savez u Dubrovniku (Palača Sponza), uz koji je vezan Arhiv za turizam, prva ustanova te vrsti kod nas. — U krilu Gradskog poglavarstva postoji Gradski turistički odbor, čije se djelovanje proteže na područje dubrov. općine. — Filijala društva »Putnik« (Pile) vrši prodaju parobrodskih, željezničkih i autobusnih karata, aranžiranje izleta i t. d. — Nabrojene ustanove besplatno daju potrebite informacije i prospekte u vezi sa boravkom u Dubrovniku odnosno u južnoj Dalmaciji.

Evidenciju putnika vodi Anagrafski ured Gradskog poglavarstva, koji je smješten u istoj zgradi u kojoj se nalazi Pretstojništvo gradske policije.

Bonavišna taksa iznosi u hotelima i pensionima 3—6 dinara po osobi dnevno, a u privatnim sobama 6 dinara.

Znatan broj privatnih prometnih biro-a (agencije domaćih i stranih parobrodarskih društava, autobusni i automobilski biro-i), vodiči i t. d. stoje također na raspolaganje putnikâ.

Brze parobrodске, željezničke i avionske veze. — Brza parobrodска veza sa Kotorom, Splitom, Sušakom i Venecijom, sa priključcima na srednje evropsku željezničku mrežu. Višekratne sedmične pruge za Albaniju i Grčku sa vezama za Tursku i Egipat.

Željeznička veza sa Mostarom, Sarajevom, Beogradom (preko Višegrada i Užica) i Brodom (sa priključkom na prugu Zagreb-Beograd. Sezonska veza motornim vlakom Dubrovnik-Sarajevo-Beograd (Brod).

Avionske veze (samo u ljetnoj sezoni):

Dubrovnik—Sarajevo—Beograd; Dubrovnik—Split—Zagreb (dnevno u oba pravca); direktna: Dubrovnik—Beograd; sve tri sa priključcima na internacionalne veze. Aerodrom: Gruda.

Redovite i izletne parobrodске i motorne veze sa okolicom. — Cijela dubrovačka rivijera povezana je redovitom dnevnom parobrodskom vezom sa Dubrovnikom. Saobraćaj sa otokom Lokrumom vrše motorni čamci, koji u svako doba dana polaze iz stare gradske luke. Kopnena i otočka mjesta od Cavtata do Stona, (izuzev otok Mljet i poluotok Pelješac), imaju dnevnu vezu u oba pravca manjim ali udobnim parobrodima, a u ljetnoj sezoni otoci Koločep i Lopud imaju još i vezu sa motornim čamcem 2 puta dnevno u oba pravca. Druga mjesta na Pelješcu (Orebići, Trstenik), povezana su sa Dubrovnikom turističkim prugama, te posebnom prugom Dubrovnik-Velaluka (1 put sedmično), koja dodiruje i otok Mljet. Dubrovnik je polazna tačka za dnevne izlete parobrodima i motornim čamcima kojima je polazak u 15 sati (iz stare gradske luke), a povratak u 19 sati, i to za Srebreno-Kupari-Mlini-Cavtat; za Koločep i Trsteno; za Lopud.

Redovite i izletne autobusne veze. — Veliki broj autobusnih pruga povezuje užu i dalju okolicu sa gradom. Kupari-Srebreno-Mlini imaju vezu sa gradom 14 puta dnevno, Konavli-Cavtat 6 puta, Rijeka dubrovačka svako pola sata, a u ljetnoj sezoni postoje i dnevne izletne autobusne pruge za Cavtat i za Rijeku-Zaton-Orašac-Trsteno. Ostala okolica ima ove dnevne autobusne veze: Boka kotorska 3, Trebinje 3, Cetinje 3, (u ljetnoj sezoni i 1 izletna), a Podgorica i Bileća 1, sve u oba pravca. Iz Trebinja ima 1 put dnevno autobusna veza, za Nikšić, a u ljetnoj sezoni iz Nikšića 1 put dnevno za Žabljak (planina Durmitor), dok iz Podgorice ima 1 put dnevno u oba pravca autobusna veza za Peć, sa priključkom na željezničku prugu Peć-Kosovska Mitrovica-Skoplje-Beograd. Autobusi za Boku i Cetinje kreću sa predgrađa Pile; za Kupari-Srebreno-Mlini, Cavtat sa predgrađa Pile i Ploče; za Trebinje sa predgrađa Ploče; a za Rijeku dubrovačku iz Dubrovnika 2 (Hotel Petka).

Automobilski izleti. — Cijela dubrovačka okolica pruža razne mogućnosti za brojne automobilske izlete, a osim toga Dubrovnik je polazna tačka za automobilske izlete u svim pravcima prema unutrašnjosti države. Najviše su se uobičajile ove dulje ture: 1). Boka Kotorska-Lovćen-Cetinje-Podgorica-Peć-Skoplje; 2). Trebinje-Nikšić-Durmitor planina; 3). Mostar-Sarajevo-Jajce-Plitvice.

DUBROVAČKE ZNAMENITOSTI

Gradske zidine

Glavni pojas (2 km duljine). Jedan od najveličanstvenijih građevnih spomenika Evrope. Izgradnja je trajala više vijekova, a završena u početku 15 vijeka. **Tvrđava Minčeta** (današnji izgled iz 15 vijeka, graditelji Matteucci i Juraj Dalmatinac). **Tvrđava Lovrijenac**. Izdvojena tvrđava pred zapadnim dijelom grada. U dokumentima se spominje već u 14 vijeku, a računa se da je postojala ranije. Razgledanje slobodno svakog dana; ulaznica Din. 4.

Monumentalne građevine

Dvor (danas kraljevski dvorac, nekada sjedište dubrovačkih knezova). Započet u 14, dovršen u 15 vijeku. Nekoliko puta nastradao od požara, i dograđivan. Otuda trag raznim stilovima. Monumentalno dvorište, stubište, česma. (Graditelji: Onofrio de la Cava, Michelozzo Michelozzi, Juraj Dalmatinac). Spomenik dobrotvora republike, pomorca Miha Pracata. U prvom katu Arhiv republike, najbogatiji izvor naučnog gradiva za srednjevjekovnu historiju Balkana.

Razgledanje Dvora slobodno 10—11 sati. Pristup u Arhiv imaju samo naučni radnici.

Palača Sponza (14—16 vijek). Nekada dubrovačka carinarnica, kovnica novca, sjedište učenih akademija, i t. d. Sada Turistički dom (prizemlje) i Trgovinska i industr. komora (I kat).

Gradski zvonik (1480). Pod kupolom brončani oklopnici, koji automatski odbijaju satove. Obnovljen 1929, darežljivošću Paska Baburice.

Collegium Ragusinum (1735). Velika palača uz crkvu Isusovaca, građena za čuveni dubrovački kolegij, osnovan već u 12 vijeku, pod imenom »gramatičko-retorička škola«. Sada vojna bolnica. Sa Gundulićeva trga vodi **barokno stubište** (rimski arhitekt Podalacqua) ravno prema zgradi Collegium-a.

Palače dubrovačke vlastele i imućnih građana razasute su po gradu i po okolici. Neke su još dobro sačuvane, neke su u ruševinama. Među njima treba osobito istaknuti palače Skočibuha (u staroj gradskoj četvrti Karmen), Gjorgjić (u Lapadu), Skočibuha (na Boninovu).

Crkve i samostani

Od velikog broja crkava, crkvice i kapela, treba istaknuti:

Sv. Spas (zavjetna crkva, 1536), uspjelo arhitektonsko djelo.

Crkva Franjevaca (14 vijek). Krasan portal u kasno-dalmatinskoj gotici. U crkvi je grob pjesnika I. F. Gundulića. Slike.

Samostan Franjevaca (14 vijek). Čuveni kluatar. Apoteka iz 1318, jedna od najstarijih u Evropi. Stara biblioteka.

Crkva sv. Vlaha — posvećena zaštitniku grada (3 februara); prvobitno u romanici (1350 — graditelj Giovanni da Siena);

nakon požara u 1706 građena u baroknom stilu (1715 — mletački arhitekt M. GropPELLI). U crkvi je srebrni kip sveca, koji drži u nuci grad Dubrovnik, kakav je izgledao 1350; svećenički ornat od plašteva dubrovačkih knezova.

Katedrala (Gospa). Osnovana, po predaji, darom engleskog kralja Ričarda Lavljeg Srca (1192). Godine 1318 (graditelj Michele da Bologna) podignuta velebna katedrala u romanici (»najljepša crkva u Iliriji«), koju je 1667 srušio veliki potres. Današnju crkvu (u pseudorenesansi) gradili (1713) talijanski arhitekti Andreotti, Raffalini di Urbino i A. Bianchi. — U katedrali bogata riznica, vrijedne slike.

Crkva Dominikanaca (14—16 vijek). Slike starih talijanskih i domaćih majstora, Bizantinske i srpske dragocjenosti.

Klaustar dominikanskog samostana, koji se nalazi uz crkvu (13—16 vijek). Samostan ima ostatke čuvene biblioteke, koja je nastradala od požara.

Crkva Isusovaca (1725). Impozantna fasada u barok. stilu.

Pravoslavna crkva (1877, graditelj Perišić). Srpsko-bizantinski stil. Bogata riznica. Stare ikone.

Spomenici, česme

Orlandov stup, (pred crkvom sv. Vlaha; 1418).

Velika Onofrijeva česma (kod zapadnih grad. vrata; 1438).

Mala Onofrijeva česma (kod istočnih gradskih vrata; 1438).

Spomenik Miha Pracata (u Dvoru; 1638; kipar Giacometto di Recanatij).

Spomenik I. F. Gundulića, dubrovačkog pjesnika (na Gundulićevoj poljani; 1893; kipar Ivan Rendić).

Česma »Satir i nimfa« (na Pilama; 1900; kipar Ivan Rendić).

Reljef Kralja Petra I. Velikog Oslobođioca (iznad zapadnih unutarnjih gradskih vrata; 1923; kipar Ivan Meštrović).

Muzeji, zbirke, arhivi, biblioteke

Državni arhiv (arhiv dubrovačke republike). Pristup imaju samo naučni radnici.

Gradski muzej (kulturno-historijska, etnografska i prirodopisna zbirka). Ulaz u gradskim vratima pred Katedralom; doba posjete 10—12 sati; ulaznica Din. 3.

Relikvijar (u Katedrali). Čuvene dragocjenosti i relikvije; otvoren srijedom i subotom, 11—12 sati; ulaznica Din. 10.—

Biskupska pinakoteka (u biskupskoj palači, nasuprot Katedrali); otvorena svakog dana osim nedjelje i blagdana, 10—12 sati; ulaznica Din. 5.—

Biblioteke (stara izdanja, inkunabule, rukopisi) u Franjevačkom i Dominikanskom samostanu.

Arhiv za turizam — zajednička ustanova primorskih turističkih saveza (u Palači Sponza).

Slike značajnih majstora

u Katedrali: Tizian (Uzašašće), Padovanino (4 slike), Catena (Sv. Katarina); **u biskupskoj pinakoteci:** Raffael? (Madonna della Seggiola), Andrea del Sarto (Isus na stupu), Girolamo del

Pacchia, Domenico Puligo, Pievino del Vača; u Dvoru: Paris Bordone (Venera i Adonis), Hamzić (Krštenje Kristovo);

u crkvi Dominikanaca: Tommaso di Credi (poliptih u sakristiji), Tizian (Magdalena), Nikola Božidarević-Ragusinus (triptih), Lovro Marinov (Sv. Nikola), Vlaho Bukovac (Sv. Dominik), Marko Murat (Blažena Hosana); **u crkvi Franjevaca:** Medović C. (Sv. Franjo); **u crkvi na Dančama:** Nikola Božidarević-Ragusinus (triptih); **u pravoslavnoj crkvi:** stare ikone.

NARODNE NOŠNJE I OBIČAJI

Seljaci dubrovačke okolice sačuvali su svoje stare i slikovite narodne nošnje i običaje. Fizički lijepo građeni, sa često puta profinjenim crtama lica (naročito kod seljakinja, koje se ističu svojom ljepotom i gracijom), oni prave utisak građana u narodnom odijelu. Za vrijeme raznih svečanosti u gradu, seljaci dolaze u grad pod barjacima, kojima umiju neobično vješto izvijati (2 i 3 februara, na dan sv. Vlaha), Staro narodno kolo (pod lijericu) još se pleše u narodu, a nedjeljom pružaju dubrovačka sela nepatvorene revije narodnih nošnja.

Prešavši nekadanju dubrovačko-tursku granicu na sjeveru od Dubrovnika, turista može za vrlo kratko vrijeme da zaviri i u život Orijenta, kakav se sačuvao u Trebinju (džamije, muslimanska četvrt, sajmovi).

ŠETNJE I VIDICI

Park Gradac (ptičji vrtić); Boninovo; Gorica sv. Vlah; vrh Petke (197 m); vrh Babinkuk; put oko Lapada; Orsula; Žarkovica; Srđ (412 m). Prekrasni pogledi na grad i okolicu.

PRIRODNE RIJETKOSTI

Otok Lokrum (park, mrtvo more, prirodni luk; stalna veza motornim čamcima iz stare gradske luke). Izvor Rijeke (rijeka ponornica). Špilja »Karle« u Gružu. Modra špilja (Lapad, prilaz čamcima). Vodopadi u Mlinima. Orijaški platani i park u Trstenom.

VEGETACIJA

Blagoj mediteranskoj klimi odgovara i mediteranska vegetacija, koja je interesantnija nego li na ostalim obalama Jadrana, radi većeg broja južnih vrsta. Makije, šibljaci i borovi su autohtona flora, dok su opuncije i agave importirane biljke, koje su se međutim kroz vijekove posve udomaćile i veoma razmnožile. Dubrovački vrtovi bogati su raznim tropskim vrstama. Cvatnja traje skoro kroz cijelu godinu, te dubrovačka okolica mijenja svoj izgled iz mjeseca u mjesec. Dok se u januaru nalazi pod sviježnim pokrovom bajamova cvijeta, u martu se već žuti od procvale kapinike, a u ljetnim mjesecima okolicu pokriva plavi vriješov cvijet. Za vrijeme kupališne sezone cvatu bougainvillea i oleandar, koji uz mnogo drugih biljka, ukrašuju dubrovačke vrtove.

KLIMATSKI I BALNEOLOŠKI PODACI

Dubrovnik ima toplu suhu obalnu (mediteransku) klimu, koja odgovara klimi južne obale Sicilije. Srednja temperatura iznosi u Dubrovniku:

januar	9.65° C	juli	25.55° C
februar	9.90° C	august	25.58° C
mart	11.25° C	septembar	22.22° C
april	14.85° C	oktobar	19.60° C
maj	18.56° C	novembar	13.70° C
juni	22.82° C	decembar	9.87° C

Godišnji srednjak temperature iznosi u Dubrovniku 16.9° C.

Najniža temperatura mora u maju iznosi 17° C, a prosječna ljetna temperatura mora 20° C. Litar morske vode sadrži 40 gr. soli. Trajanje insolacije 2750 sati godišnje.

Temperatura ispod tačke ledišta rijetka je zimi, a snijeg i magla su nepoznati. Dnevne oscilacije temperature su minimalne (ispod 4°), što je od velike važnosti za čovječe zdravlje.

Sezona traje cijelu godinu. Zima i rano proljeće imaju u Dubrovniku uglavnom iste karakteristike. Decembar spada među najljepše mjesece, jer je pretežno vedar, sunčan i ugodan, a vegetacija ne pokazuje nikakve promjene. Naranče sazrijevaju o Božiću, a malo kasnije, u januaru, bijeli bajamov cvijet već najavljuje obnavljanje prirode. U isto doba cvatu narcize i drugo cvijeće, a u februaru i martu cvatu iris, geranium, hiacint, glicinija.

Kupališna sezona obično započinje u aprilu ili maju (prema vremenu), ali je kupanje moguće kroz cijelu godinu, dakako za sunčanih dana. Kao što je decembar najljepši zimski mjesec, tako je septembar najpriятniji ljetni mjesec. Kupanje u moru je tada osobito ugodno. Početak oktobra ima iste karakteristike kao i septembar. U oktobru završava glavna kupališna sezona, ali pojedini kupališni gosti kupaju se još do kasno u novembru, ako to dozvoljava vrijeme.

Indikacije. Dubrovnik se u prvom redu preporuča zdnavim osobama, koje trebaju odmora, osvježenja i jačanja, zatim rekonvalescentima poslije teških bolesti, slabunjavoј djeci i osobama sa slabim apetitom, premorenima napornim radom, osobama koje trpe od besanice, nervoze, od bolesti uha i oka. Boravak u Dubrovniku povoljno djeluje na smetnje cirkulacionih i probavnih organa, na pojedine ženske bolesti (tople morske kupelji), a osobito na tuberkulozu kostiju (sunčanje, kupanje, masaža).

Protuindikacije. Klima Dubrovnika ne odgovara za plućnu tuberkulozu, za srčane mane (u koliko nisu posve kompenzirane), za bolesti bubrega i mjehura, za organske ženske bolesti (zapaljenja), za organske bolesti probavnog aparata, za reumatizam kostiju i epilepsiju.

ANANIL-GATEORNOVNEINI

Češko-slovenski jezik

Istočna okolica Dubrovnika

*Na deset kilometara od Dubrovnika prema jugoistoku, pro-
šavši vijugavim putem, usječnim u litici, koja strmoglavo strši iz
mora, usjekao se u kopno prostrani Župski zaljev, u čijem sjever-
nom dijelu leže Kupari, Srebreno i Mlini, a u južnom — u uvali
između dva poluotočica — slikoviti Cavtat.*

*Cijelim putem od Dubrovnika do Cavtata pružaju se raznoliki
i lijepi vidici na more i romantičnu obalu.*

*Od Cavtata prema jugoistoku put ide kroz unutrašnjost, uzduž
Konavoskog Polja, gdje prirodne ljepote Župe dostojno zamjenjuju
ukusna narodna nošnja i ljupkost seljačkih djevojaka.*

KUPARI - SREBRENO - MLINI

Opća karakteristika

Kupari-Srebreno-Mlini, tri mala primorska sela dubrovačke Župe, sačinjavaju gotovo jednu nerazdvojnu cjelinu neposredne jugo-istočne dubrovačke okolice, koja je usko povezana sa gradom Dubrovnikom i njegovom turističkom strukturom. Ova tri mjesta, koja i sama za sebe imaju posebnih prednosti (povoljan prirodni položaj, kapacitet hotelskih poduzeća i ostale uvjete za turistički razvoj), dio su dubrovačke općine od davnine, pa je na taj način i njihova budućnost usko vezana sa napretkom Dubrovnika, koji je ujedno njihov prometni centar. Udaljena 11 do 12 km od Dubrovnika ova mjesta leže u glavnome uz more, Kupari-Srebreno-Mlini broje nešto preko 300 stanovnika, koji su djelomično zainteresirani u turizmu, bilo da direktno sudjeluju kao vlasnici ugostiteljskih radnja, bilo da se bave proizvodnjom produkata namijenjenih konsumu kupališnih gostiju. Radni seljaci, osobito žene, uzgajaju povrće i voće, koje se prenosi na dubrovački trg, na kolima, magarcima, ili pak na glavama seljakinja, u slikovitim kolonama. Osim tih proizvoda u Župi, neposredno kod Kupara, Srebrenoga i Mlina, uzgajaju se maslina i loza, a sve to više podiže se proizvodnja mlijeka i njegovih prerađevina putem zadruža, koje opskrbljuju dubrovačko tržište. Ribolov je također razvijen. U Mlinima i Kuparima postoje poštanski, brzoplatni i telefonski uredi, župni ured, osnovna škola, mljekarska zadruga, te Društvo za unapređenje turizma i liječnik. Za cio teritorij od Zavrelja preko Mlina, Srebrenoga i Kupara izgrađuje se vodovod; u Kuparima postoji već od ranije hotelski vodovod. Hoteli i pensioni, kojih ima ukupno 9, imaju vlastitu električnu struju, tako da su putevi, parkovi i okolina dovoljno osvijetljeni, premda još nema javne rasvjete. Lokalni saobraćaj je odličan, tako da su mjesta Dubrovačke Župe (naročito Kupari, Srebreno i Mlini) povezana velikim brojem autobusnih linija, bilo direktno za vezu sa Dubrovnikom, bilo onih koje prolaze za Cavtat, Konavle, Hercegnovi, Kotor, Cetinje i dalje. U sezoni ima tako preko 20 autobusnih veza. Osim parobrodске veze (dva puta dnevno) saobraćaju i izletnički motorni čamci i parobrodi, koji po više puta dnevno promeću u jednom i drugom pravcu. Jednim dijelom Župe prolazi i željeznička pruga (stanica Brgat, na pruži Sarajevo-Dubrovnik; stanice

Ivanica i Cavtat, na pruži Sarajevo-Zelenika). Općinska boravišna taksa iznosi u Kuparima Din. 6, a u Srebrenom i Mlinima Din. 4.— po osobi dnevno; za privatne sobe u sva tri mjesta Din. 6.—.

Naročito **historijskog značaja** ova tri dubrovačka turistička mjesta nemaju zasebno. Kao primorska naselja, relativno su novijeg datuma, te su u svakom pogledu dio dubrovačke cjeline. Postoje brojne crkve i kapelice sagrađene u prošlosti, u stilu ostalih sličnih građevina dubrovačke okolice.

Klimatske prilike. Prirodne ljepote.

Kupari-Srebrenno-Mlini leže uz morsku obale pa su i u klimatskom pogledu dio dubrovačke rivijere. Ljeti duva zapadni i sjeverni, a zimi južni i sjeverni vjetar. Sa sjevera i istoka mjesta su zaklonjena poput Dubrovnika visokim brdima i radi toga su zime blaže, a ljeta osrednje topla i ugodna.

Kupari, Srebrenno i Mlini idealna su izletišta, kupališta i odmarališta dubrovačkih građana i brojnih turista. Okolica pruža idiličnu sliku. Zelena obrađena polja, maslinjaci, vinogradi, voćnjaci, parkovi, pogled na morsku pučinu, na otoke Mrkan, Bobaru i Supetar, a s visine i na Lokrum, zatim na Cavtat prema jugu i napokon na Dubrovnik sa njegovim arhipelagom, prvorazredne su atrakcije. Sve je pitomo i veselo udešeno za ugodan odmor.

Plaže

Župiske plaže, koje se prostiru od Kupara preko Srebrenog i Mlina, svršavaju sa uvalom kod izvora potoka Ljute, koja predstavlja idealno sklonište za osobe koje vole romantiku i divlju prirodu. Tu se nalazi poznato boravište »dubrovačkog Robinzona« jednog simpatičnog starca, koji se je povodom obiteljske tragedije pred više godina iz Berlina povukao u samoću, živući sada bezbrižno sa svojim kozama, pjetlovima i kokošima. »Robinzon« rado razgovara sa posjetiocima, pjevajući im u svom njemačko-dubrovačkom žargonu, te im pruža za oknepsu plodove iz svođa voćnjaka ili napitak mlijeka, sve uz cijenu koju gost sam odredi.

Lijepa i velika plaža u Kuparima, koja se prostire pred Grand Hotelom Kupari, zatim plaža u Srebrenom (sitni pijesak, plitka do na 100 metara), plaže u Mlinima (pred hotelima i pensionima) i dalje do Ljute, predstavljaju lanac iznenađenja. Na plažama ima mjestimice kabina i tuševa.

Narodne nošnje. Svečanosti. Priredbe. Izleti.

Stanovnici Dubrovačke Župe djelomično još nose svoja narodna odijela. Muška narodna nošnja je slična onoj u Konavlima, dok je ženska nošnja pod uplivom baroka dobila naročiti kroj i raspored boja.

U Župi se priređuju preko ljeta crkvene proslave lokalnih patrona. Na Brgatu se slavi blagdan Sv. Ane (26 jula), u Mandaljeni »Sv. Mandaljena« (22 jula). Župljani uzimlju učešća u tradicionalnoj dubrovačkoj proslavi Sv. Vlaha (2—3. II.) u svojim narodnim nošnjama, sa barjacima i glazbom.

U Mlinima, Srebrenome i Kuparima priređuju seljaci ponekad plesove i druge priredbe, pri čemu se mogu vidjeti narodni običaji i nošnje.

Sami hoteli organizuju vlastite priredbe za goste (venecijanske noći, iluminacije, vatromete, sportska natjecanja i igranke) koje privuku također i goste iz Dubrovnika i drugih mjesta.

Izletni iz Župe mogući su u svim pravcima i svim sredstvima (na moru i kopnu) za relativno malo vremena i troška. Dubrovnik, Cavtat, otoci Koločep, Lopud, Lokrum, Mrkan, Bobara, Supetar, najčešći su izletni ciljevi.

Sportske razonode: veslanje, jedrenje, tenis, odbojka, ping-pong, waterpolo, ribolov i lov na divljač.

Ugostiteljstvo.

Hotelska industrija je u Župi dobro razvijena. Najjače je poduzeće Dubrovačko kupališno i hotelsko d. d., koje je vlasnik Grand Hotela Kupari. Podignut češkim kapitalom, hotel u Kuparima pretstavlja danas naselje za sebe, koje može da zadovolji želje svojih brojnih gostiju.

Grand Hotel — Kupari 200 soba sa 320 kreveta.

Hotel »Mlini« — Mlini 55 soba sa 93 kreveta.

Villa »Lada« — Srebreno 23 sobe sa 40 kreveta.

Villa »Srebreno« — Srebreno 27 soba sa 50 kreveta.

Villa »Supetar« — Srebreno 46 soba sa 83 kreveta.

Villa »Molner« — Mlini 6 soba sa 12 kreveta.

Villa »Lučić« — Mlini 27 soba sa 35 kreveta.

Gostiona Orlić — Mlini 9 soba sa 18 kreveta.

Restaurant Kanjuo — Srebreno 3 sobe sa 6 kreveta.

Osim toga ima još preko 30 privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

Turistička organizacija. Informacije.

Mlini-Srebreno-Kupari pripadaju pod turističku organizaciju dubrovačke općine (Gradski turistički odbor), koja obuhvaća sva mjesta gradskog područja. Informacije pruža besplatno Gradski turistički odbor. Pojedine kuće šalju na zahtjev svoje prospekte.

U Mlinima postoji »Društvo za unapređenje turizma Kupari-Srebreno-Mlini«, Društvo je osnovano g. 1936 i broji 30 članova te je začlanjeno u Turističkom Savezu u Dubrovniku. Iako raspolaže ograničenim sredstvima, društvo razvija lijepu djelatnost na unapređenju turizma, te pruža sve informacije.

CAVTAT

Opća karakteristika

Historijski gradić Cavtat leži u uvali, koju stvaraju dva mala poluotoka na južnom kraju Župskog zaljeva, 6 morskih milja jugoistočno od Dubrovnika, a kojim ga spaja 17 km dugi kolni put, najvećim dijelom sprameksiran.

Cavtat (sjedište općine cavtatske) spada u sklop dubrovačke rivijere, kojoj je Dubrovnik prometni centar. Mjesto broji 800 stanovnika, koji se bave poljoprivredom i ribarstvom. Turizam također donosi znatne zarade. Glavni proizvodi ovog kraja su vino, ulje, smokve, buhač, mlijeko, i njegove preradevine. Mjesto ima vodovod, električnu rasvjetu, poštu, brzopjav i telefon, dva liječnika, sud, žandarmerijsku i financijsku stanicu, osnovnu, zanatsko-stručnu i vezilačku školu, muzej, biblioteku i galeriju slika te više crkava. Lokalna prometna sredstva su: željeznica na pruzi Sarajevo-Zelenika (stanica oko 3 km od mjesta); autobusi »Autoexcursion« i »Jadran« tri puta dnevno; parobrod »Cavtat« ljeti dva puta, a zimi jedan put dnevno; motorni čamac »Triton« ljeti tri puta sedmično; autobusi koji saobraćaju na pruzi Dubrovnik-Herceg Novi-Kotor-Cetinje (više puta dnevno), prolaze cestom udaljenom od mjesta 1 i po kilometar. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 2.

Historijski pregled

Cavtat je nekadašnja grčko-rimska naseobina Epidaurus, nakon čije je propasti, u 7 vijeku poslije Krista, dio njenog stanovništva osnovao sadašnji grad Dubrovnik. Epidaurus — »civitas vetus« — Cavtat ima historijskih i umjetničkih znamenitosti, koje podsjećaju na njegovu slavnu prošlost. Mali Cavtat poznat je i po tome što je u zadnjem stoljeću dao znatan broj slavni sinova, koji su se vidno istakli u naučnom, književnom i umjetničkom stvaranju. U novije doba Cavtat se proćuo kao ljetovaliste članova engleske kraljevske kuće.

Znamenitosti

Najpoznatija i najvrijednija umjetnička znamenitost Cavtata je mauzolej pomorske porodice Račić, jedno od najuspješnijih djela kipara Meštrovića. Mauzolej se nalazi na brežuljku Sv. Roka, sa kojega se pruža divan pogled na otvoreno more i Dubrovnik. Ostale znamenitosti su: **muzej i biblioteka Dra Balda Bogišića**, pravnog naučenjaka svjetskog glasa. U muzeju se nalaze mnogi stari i skupocjeni predmeti, koje je naučenjak prikupio po raznim djelovima svijeta, zatim bogata zbirka oružja i starog novca raznih država, a najviše Republike Dubrovačke. U biblioteci se pak nalazi 20 hiljada svezaka raz-

novinskih knjiga i oko 70 inkunabula, što sve skupa predstavlja veliku vrijednost i atrakciju. Zbirka slika Vlahu Bukovca, smještena je u njegovu ateljeu, sadrži oko 80 njegovih ranijih umjetničkih radova. Nekoliko starijih umjetničkih slika poznatih i nepoznatih maistora kao i Bukovčevu Pokopanje, Gospa od Anđela i drugi radovi nalaze se izloženi u Domu Sv. Nikole i u crkvi Gospe od Snijega. Spomenik Dra. Balda Bogišića nalazi se na obali u sredini mjesta, a djelo je kipara Palavićinija.

Prírodne ljepote. Klima.

Cavtat je smješten u zaljevu i zakriljen sa sjevera visokim brdima, a sa juga poluotokom i otocima, izložen je suncu i prema tome zima je vrlo blaga, tako da agrumi (naranča, limun) uspijevaju na otvorenom. Ljeti ponajviše duva blagi maestral, a zimi južni i sjeverni vjetar.

Pred ulazom u cavtatsku luku leže tri manja otoka: Mrkan, Bobara i Supetar, koji su nenaseljeni. Na sjevero-istočnoj strani mjesta nalazi se pećina »Šipun« sa malenim jezerom, za koju je vezana legenda o zmaju, koji je živio u pećini, a kojega je Sv. Ilar spalio na lomači. Ta legenda u stvari predstavlja alegorični prikaz prelaza pučanstva iz poganstva u kršćanstvo. Poluotok i zaljevi su obrasli borovima i mediteranskom sitnogoricom sve do mora, a uz obalu vode lijepa šetališta.

Plaže

U sjevernom zaljevu ispod sela Oboda, daleko od mjesta 1 km, nalazi se prirodna prostrana plaža sa sitnim pijeskom i plitkim morskim dnom, okrenuta prema zapadu i preko čitavog dana izložena suncu. Na jednom dijelu plaže smješteno je kupalište pansiona Novaković, gdje su izgrađene kabine sa tuševima (Din. 3 po osobi). U samoj luci nalazi se također mala plaža pogodna za kupanje i sunčanje. Otočić Supetar, pred samim ulazom u luku, podesan je za kupanje i sunčanje.

Svečanosti. Priredbe. Izleti.

Prigodom crkvenog sajma u Cavtatu (Gospa od Snijega, 5 avgusta), te crkvenih slava i sajmova u bližim konavoskim selima, vide se lijepe nošnje i igre.

Redovite autobusne i parobrodske veze omogućuju izlete u Dubrovnik te u dalju okolicu, a uz to postoje mogućnosti za izlete i drugim sredstvima (u mjestu se nalazi i auto-taxi, 4 motorna čamca, 10 jedrilica). Cijene su umjerene, a mogu se saznati kod mjesnog općinskog turističkog odbora.

Sportske razonode: ribolov, jedrenje, veslanje, waterpolo, tenis (privatno) i kuglanje. Ribe se lovi obilato, a u jeseni je dobar lov na prepelice, divlje golubove i patke.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo. Informacije.

Poput svih naših primorskih mjesta klimatskog karaktera i Cavtat posjeduje osnovne uvjete za turistički razvitak, a nalazi se u stalnom tehničkom izgrađivanju. U mjestu postoje:

Pension »Novaković« sa 45 soba i 80 kreveta.

Pension »Koletić« 11 soba, 20 kreveta.

Restaurant »Granić« sa 17 soba i 32 kreveta.

Restaurant »Balkan« sa 5 soba i 5 kreveta,

te 61 privatna soba sa 109 kreveta za ukonačivanje stranaca.

Turističke organizacije. — Informacije.

Sve potrebite informacije pruža besplatno: **Općinski turistički odbor**, koji spada u sklop Turistič. saveza u Dubrovniku.

KONAVLE

U okviru dubrovačke rivijere vrlo značajno mjesto i ulogu zauzima Konavoski kraj kao cjelina radi svog slikovitog prirodnog položaja, a specijalno radi svoje bogate folklore (narodne nošnje, plesovi, pjesme i običaji, koji se tu još čuvaju).

Od Cavtata prema jugoistoku, u velikoj dolini, koju s kopnene strane omeđuju visoko brdo Sniježnica (1234 m) i Bjelotina (1089 m) a s morske strane niski brežuljci konavoskih stijena (Suvarevina 234) m), leže Konavle, čije područje obuhvaća 33 sela sa po prilici 12.000 stanovnika. U sredini Konavala proteže se prostrano konavosko polje, plodni teren za biljke i povrće, a osobito za lozu, ali tokom glavnih zimskih mjeseci djelomično prekriveno vodom, što se slijeva sa brda potocima i koritom rijeke ponornice Ljute, koja izvire pod brdom kod sela Ljuta a ponire u sredini polja te ispod brda utiče u more.

Glavna su sela Konavala: Gruda (sijelo konavoske općine), Čilipi, Mrcine i Pločice, od kojih svako ima poštanski, brzojavni i telefonski ured, župni ured, osnovnu školu, crkvu, ugostiteljske radnje, trgovine, razna društva i ustanove. Gruda ima vodovod, liječnika i ljekarnu, domaćinsku školu, električno svijetlo. Konavljani se uglavnom bave poljoprivredom, te proizvode maslinovo ulje, vino, povrće, voće, rakiju, mlijeko i druge zemaljske proizvode, koje dobrim dijelom prodaju u Dubrovniku, Hercegovome kao i u obližnjoj Hercegovini.

Lokalna saobraćajna sredstva su željeznica i autobusi. Konavoske željezničke stanice su: Vojski dol, Brotnice, Mihanići, Cavtat, Čilipi, Komaj, Gruda, Pločice i Nagumanac (Debeli Brijeg), sve na pruzi Sarajevo—Zelenika. Specijalne konavoske autobusne linije saobraćaju više puta dnevno prema Dubrovniku i natrag, te vezuju jugozapadnom stranom polja sva sela od Cavtata do Nagumanca, a sjeveroistočnom od

Cavtata do Ljute. Glavnija mjesta vezana su dobrim i urednim državnim i banovinskim cestama, a druga sela općinskim i seoskim kolnim putevima. Od Grude se odvaja i prolazi preko Mrcina banovinska cesta, koja jednim krakom vodi u Trebinje a drugim na Orjen, Crkvice, odakle se spušta prema Risnu odnosno Zelenici.

Historijski pregled.

Konavle prvi spominje bizantski car Konstantin VII (oko 950 g.) u vezi sa kneževinom Travunijom (Trebinje). Obično se tumači da ime Konavle stoji u vezi sa rimskim vodovodom, koji je sagradio rimski car August, a snabdijevao je vodom stanovnike grada Epidaura (Cavtata). Ostaci tog vodovoda (Canalis—Konavle) v.đe se i danas kod sela Vodovadja odakle je zapravo tekla voda kroz cijele Konavle do Cavtata. U srednjem je vijeku konavoska dolina sa susjednim planinama bila slavenska župa i pripadala je kneževini Travuniji. God. 1419 vladao je sjevernim dijelom Konavala Petar Pavlović, a južnim Sandalj Hranić, koji je svoj dio ustupio Dubrovačkoj Republici. Dubrovčani su 1427 g. zadobili i sjeverni dio, pa su Konavle na taj način postale najveća, najnaseljenija i najobrađenija dubrovačka župa. Od historijskih knezovi imali su u Konavlima sjedište u Pridvorju. Od historijskih građevina danas je najbolje sačuvan poznati Soko-grad kod sela Dunava, a kod Mrcina se nalazi i bogumilsko groblje, nedaleko današnjega groblja kod crkve Sv. Vare i Barbare.

Narodna nošnja.

Najveća atrakcija Konavala je bez sumnje konavoska narodna nošnja, poznata i opjevana ne samo od domorodaca već i od stranih posjetioca, zainteresiranih u našim prilikama i životu. Konavoska narodna nošnja naročito se ističe ne samo među nošnjama dubrovačke okolice, već i cijele Dalmacije, a svakako je jedna od najukusnijih u državi. Konavoskoj nošnji daju poseban izražaj i ton, uzrast, vitkost, ljepota i držanje konavoskih seljaka a osobito seljakinja. Jedan strani pisac, koji je proputovao ove krajeve, prozvao je Konavle »Dolinom lijepih ljudi«, pa je to ime uhvatilo korjena.

Karakteristika konavoske nošnje, osobito ženske, sastoji se u harmoniji boja i stila. Na glavi otvoreni bijeli ukrućeni rubac kod žena, a kod djevojaka rubac i crven-kapa optočena zlatom, koja se ponekad protji pravilu nosi i bez rupca. Djevojčice nose samo crven-kapu s plavim obrubom. Bijela košulja dugačka do peta, široka i plisirana od pasa do dna, s vrlo uspelim narodnim vezovima na prsima, oko vrata i rukava, s velikim filigranskim dugmetima, šarenim kordovima i žutim svilenim kitama pod grlom. Nategnuti crni šareni pas »tkanac« preko uskog struka, opkoljen tkanom dugačkom vrpcom koja visi s lijeve strane. Bijele čarape od

vune i crvene papuče. U ruci torbica od narodnog veziva. Zimi pak preko te iste nošnje poput košulje skrojena »modrina« (plava haljina) s narodnim vezom na prsima, oko vrata i na rukavima. Kod muškaraca pak crvena kapa, bijela košulja sa zlatnim dugmetima pod grlom, preko leđa i ramena crni »koret« i »presomitača« (poput građanskog kaputa i prsluka) s narodnim motivima, široke vunene gaće i dugi crni pas, bijele ili crne vunene čarape, te opanci ili cipele (ranije crvene papuče). Konavljani sada obično nose zimi preko odijela građanski crni kaput ili peleninu, dok su ranije nosili široke crvene pelerine od čohe, koje su sada zabačene. Uopće i ženska i muška konavoska nošnja pretrpjela je neke izmjene zadnjih 50 godina. Odbačeno je srebrno oružje, koje danas resi pojedine kuće, a isto se dogodilo i sa drugim predmetima više uresnog obilježja, ali je ipak nošnja potpuno sačuvala najbitnije t. j. slikovitost i ljepotu, harmoniju boja i stil.

Svečanosti. Priredbe.

Konavoska sela slave svoje lokalne crkvene blagdane, koji (osobito u većim selima) privuku i neposrednu okolicu: Pridvorje 13 juna, svečanost i sajam Sv. Antuna, te 7 jula Sv. Srđ; Gruda 2 jula, svečanost i sajam Bogorodičina Pohođenja i zadnja nedjelja istog mjeseca — svečanost i sajam Sv. Nedjelje; Mrcine 5 jula, Sv. Ćiril i Metod; Pločice 16 jula, svečanost i sajam Karmelske Gospe; Stravča 31 jula, svečanost i sajam Sv. Ignacija; Lovorno 15 avgusta, svečanost i sajam Velike Gospe; Ljuta 29 avgusta, svečanost i sajam Sv. Ivana; Čilipi: Tijelovo (pomična svetkovina).

Za tipična konavoska kola »podkolo« i »poskočica« postoje i posebne kompozicije. »Podkolo« se obično pleše uz mješinicu (gajde) a »poskočica« uz lijericu, instrumenat na 3 žice, sličan violini, a poznat samo u selima dubrovačkog kotara. Tempo ovih plesova je naizmjenice lagan pa vrlo temperamentan. Plešu se i obični građanski plesovi uz svirku tamburice.

U Konavlima je sačuvano mnogo starih narodnih običaja, naročito svatovskih, božićnih i onih krsnog imena, vannedno zanimljivih i karakterističnih za život ovog naroda. U zadnje vrijeme počelo se »smotrama hrvatske seljačke kulture« sa svrhom oživljavanja i sačuvanja narodne nošnje i običaja, plesova, pjesama i svirke.

OTOKA DUBROVACKA

Zapadna okolica Dubrovnika

U kapricioznim krivuljama obalne crte sjevero-zapadne okolice Dubrovnika leže — utonula među borovima i maslinama — dražesna mala mjesta, koja ne poznaju nervozni tempo našega vremena.

Nepovjerljivo vireći iz tih uvala, bijele primorske kuće sa crvenim krovovima kriju u sebi mir i tišinu, za kojima toliko čeznu srca građana. Radi toga su ova primorska mjesta rado posjećivana ne samo kao prijatna ljetovališta, već i kao omiljena izletišta.

RIJEKA DUBROVAČKA

U neposrednoj dubrovačkoj okolici, sjeverno od Dubrovnika leži Rijeka Dubrovačka (Ombla), koja se u obliku fjorda usjekla u kopno od zapada k istoku, u duljini od 5273 metra. Gotovo je čitavom dužinom plovna, do polovice za veće parobrode i jedrenjake, a od polovice do izvora za manje brodove i čamce. Rijeka izvire iz kamenoga brijega Belotine više sela Rožata, kod koga optiče zeleni otočić. Dubrovačka Rijeka je stvarno nastavak Trebišnjice, kraške rijeke ponornice, koja se ispod hercegovačkih i dalmatinskih brda i dolina provlači do Dubrovnika i tu utiče u Jadransko more. Okolo čitave Rijeke vodi dobro uređena kolna cesta (do izvora sprameksirana), koja vezuje Dubrovnik s njegovom zapadnom okolicom. Lijevo obalom rijeke, obronkom iznad naselja, prolazi željeznička pruga Dubrovnik-Sarajevo, sa koje se pružaju jedinstveni pogledi na čitavi tok Rijeke, na sela, otoke i morsku pučinu.

Stanovnici Rijeke Dubrovačke većinom su zemljoradnici i ribari, koji kao i oni iz Župe opskrbljuju grad živežnim namirnicama. Glavna su sela: na desnoj obali Mokošica, zatim Rožat s poznatim samostanom Sv. Franje blizu izvora, na lijevoj obali Sustjepan (nasuprot Mokošici). Benzinski rezervoari firme Shell i novo pristanište sa skladištem ugljena firme Banac i Rusko nalaze se kraj Sustjepana. Do ušća je Batahovina, sa nekadanjim ljetnikovcem dubrovačkih plemića Kabožića, uspjelim radom iz XVI stoljeća. Kod samog izvora leži mjesto Komolac, poznato najviše po velikim vinskih podrumima firme Pero Kolić, po instalacijama dubrovačkog vodovoda, tvornici Kisić i popularnom restoranu »Tete Jele«.

Rijeka Dubrovačka je omiljeno dubrovačko izletište i odmaralište, poznato još iz vremena dubrovačke republike. Dubrovačke vlasteoske porodice imale su tamo svoje ljetnikovce. Sam izvor Rijeke je osobito interesantan kao kraški fenomen, a cijeli predio Rijeke, osim slikovitosti pruža ugodnu svježinu u sred ljeta. Na čitavom području Rijeke uspijevaju raznovrsne subtropske biljke (mnogo agruma), a klima odgovara uglavnom onoj u Dubrovniku, s razlikom što tamo skoro ne duva južnjak i što su noći znatno hladnije.

Saobraćaj vrše: autobus, motorni čamci, luksuzni automobili. U Rijeci Dubrovačkoj postoji nekoliko dobrih resta-

uranata i buffet-a sa lijepim baštama poznatih radi domaćih specijaliteta (riba, vino). Restaurant »Tete Jele«; Buffet i vinara Kolić; jedan manji restaurant neposredno kod izvora; manje i veće gostione uzduž obala Rijeke.

ZATON

Od Rijeke Dubrovačke vodi uredna cesta prema sjeverozapadnoj okolici Dubrovnika. Prvo veće naselje je Zaton, smješteno u 2 kilometra dugom fjordu, koji je sav obrastao borovom šumom. Klimatske prilike odgovaraju onima u Dubrovniku i okolici. Stanovnici se bave poljoprivredom i ribarstvom, a proizvodi su im maslinovo ulje, vino i povrće. Saobraćajna sredstva Zatona su uglavnom motorni čamci, koji dnevno po više puta dolaze u grušku luku, zatim parobrodske i autobusne veze, koje Zaton vezuju sa Dubrovnikom i ostalim mjestima i otocima njegove zapadne okolice. Zaton je poznat kao ljetovalište i kao izletišta, (riblji specijaliteti i dobro vino). U mjestu postoji poštanski, brzojavni i telefonski ured, župni ured, osnovna škola, crkva te seoska društva. Zaton potpada pod općinu orašku, koja ima sijelo u nedalekom selu Orašcu. Gostionica »Zaton« raspolaže sa 10 kreveta.

TRSTENO

Dalje cestom prema zapadu (18.3 kilometra) od Dubrovnika nalazi se Trsteno, omiljeno izletišta dubrovačkih gosti. Selo leži nad morem, uz glavnu cestu, ali ima i svoju luku, s kojim dnevno saobraćaju parobrodi i motorni čamci, a kopnom kroz selo prolaze autobusi, koji vezuju Dubrovnik sa Stonom i Metkovićem. U Trstenome postoji poštanski, brzojavni i telefonski ured; župni ured; osnovna škola. Mjesto je čuveno po svojim gorostasnim platanima, koji spadaju među najveće u Evropi, a koji se nalaze usred sela, kod izvora. U vezi s tim platanima, treba istaknuti da najveći među njima ima deblo, čiji opseg iznosi 17 m, tako da ga 7 odraslih ljudi jedva može raširenih ruku opkoliti. Od sela vodi u luku uredna cesta koja djelomično prolazi kroz egzotični park obitelji Basegli Gozze-Gučetić, u čijoj se sredini nalazi ljetnikovac ove stare dubrovačke plemićke kuće. U XV vijeku kada je Dubrovačka Republika najljepše cvala, ovdje se sastajao Senat, da bi se izbjegla ljetna žega u gradu. U to vrijeme parka još nije bilo, jer je uređen tek godine 1525. U XVI vijeku tu se sastajao cvijet dubrovačke vlastele, provodeći vrijeme u čitanju Vergilovih ekloga i trubadurskih pjesama (»pjesni ljuvenih«). Park obiluje tropskim biljkama među kojima i rijetkim deblom kamfora. U dvorcu se nalaze portreti članova porodice Gučetića te razne uspomene i kurioziteti, koje posjetiooci mogu razgledati. (Za pregled parka i dvorca naplaćuje se ulaznica od Din. 5.—, koji se novac upotrebljava za održavanje parka).

Iza dvorca nalazi se kapelica Gučetića s grobovima članova te stare obitelji.

Pri moru nalazi se vila bivšeg dalmatinskog namjesnika baruna Nardelli (sada vlasništvo ing. Dimitrijevića) sagrađena u maurskom stilu. Između Orašca i Trstenoga, kraj mora, nalazi se »Nevjestina špilja« i osamljeni kuk u moru zvan »Barabanat«, uz koji su vezane brojne legende.

Uz cestu, kraj platana, nalaze se seoske gostionice.

SLANO

Na 24 km sjeverozapadno od Dubrovnika, koji je prometni centar cijelog ovog kraja, nasuprot otoku Šipanu, leži mjesto Slano, u 2 i po km dugoj i 1 km širokoj morskoj dragi. Mjesto, u kojemu se nalazi sjedište općine slanjske, broji 233 stanovnika, koji se uglavnom bave ribarstvom, poljoprivredom i sabiranjem ljekovitog bilja (koje se izvozi u velikim količinama). Mjesto ima vodovod, poštu, brzovoz i telefon, općinskog liječnika, župni ured, osnovnu školu, odjeljak financijske kontrole, žandarmerijsku stanicu i franjevački samostan Sv. Jeronima. Električne rasvjetle nema. Ima jedan pension i gostionica. Lokalna saobraćajna sredstva su: parobrodi koji vezuju mjesto s okolicom te Stonom i Dubrovnikom, motorni čamci koji saobraćaju dnevno, osobito preko ljetne sezone (u raznim pravcima), te stalne autobusne pruge, koje dnevno vezuju Dubrovnik sa Stonom i Metkovićem. Iz Slanoga vodi također dobro uređena cesta do željezničke stanice Zavala u Hercegovini, gdje se nalazi poznata špilja Vjetrenica. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 1.— po osobi dnevno.

Historijski pregled

Kada su g. 1399 Dubrovčani preuzeli primorje od Kurila do Stona, Slano je postalo sjedište knežije onoga kraja. Još pod kraj dubrovačke republike Slano je imalo vidnog udjela u njenoj trgovačkoj mornarici. U sredini mjesta nalazi se bivši knežev dvor (sada kuća braće Jelić). U Slanome je imala svoja imanja vlasteoska porodica Ohmučević, koja vuče lozu od Hrelje Bošnjana kneza od Truhelja i hercega od Kastorije, glavnog vojvode Dušana Silnoga. U franjevačkoj crkvi nalaze se grobnice plemića Ohmučevića. Uz franjevačku crkvu našlo se više rimskih sarkofaga. U crkvi Sv. Jeronima (XIV vijek) nalaze se nabožne slike starih majstora i slika Sv. Jeronima od dalmatinskog slikara Celestina Medovića.

Klimatske prilike. Prirodne ljepote. Znamenitosti

Mjesto leži uz more na visini od 5 metara i klimatske prilike u glavnome odgovaraju onima u Dubrovniku i njegovoj sjeverozapadnoj okolini. Pošto je Slano smješteno u dugom

zaljevu, a sa sjevera zaštićeno brdima, u mjestu i okolici odlično uspijevaju limuni i naranče.

Prirodne ljepote Slanoga mogu se usporediti s mjestima zapadne dubrovačke rivijere, koja se odlikuje slikovito vijugavom obalom, lijepom vegetacijom i romantičnim otocima. Na desnoj strani pri ulazu u zaljev leži prisojno selo Banja, čije seljačke kuće proviruju između gustih maslina, a ljetnikovac stare dubrovačke plemićke obitelji Saraka sa svojim »belvederom« okružen je palmama, limunima i narančama. Na lijevoj strani je selo Grgurići, skup zgrada s plodnim vrtovima i sumpornim vrelom. Od luke prema zapadu nalazi se selo Sv. Ivan (Slađenići), a zatim sela Kručica i Banići podno planine Tmora; sela Trnova i Mravinci na obroncima Tmora.

U somome mjestu ima više prirodnih plaža, a najpodesnija je ona u selu Grgurići, 1 km. daleko od Slanoga.

Narodne nošnje. Svečanosti. Izlet. Sport.

Narodna nošnja stanovnika Slanoga i njegove okolice te cijelog zapadnog dubrovačkog primorja (do Stona), veoma je slična, a poznata je pod zajedničkim imenom »primorska nošnja«. Slano poput Dubrovnika slavi tradicionalnu dubrovačku svečanost Sv. Vlaha (3 februara). Na 2 augusta svake godine u Slanome se održava istočni sajam, kada se okupljaju seljaci iz čitave dubrovačke okolice i okolnih sela Hercegovine u svojim narodnim nošnjama i tom prigodom se održavaju razne zabavne priredbe (kolo, svirka, pjevanje).

Brojni su izleti iz Slanoga u bližu i dalju okolicu; najviše je uobičajen izlet na otoke Lopud, Šipan, Koločep te u Ston i Dubrovnik.

U Slanome i okolici lovi se dosta ribe, pa je moguć i sportski ribolov. Omiljen je sport veslanje, jedrenje, lov na prepelice.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo. Informacije.

Poput svih naših primorskih turističkih mjesta klimatskog karaktera posjeduje i Slano sve osnovne uvjete za svoj turistički razvoj, obzirom na svoj lijepi prirodni položaj i klimu. U mjestu postoje:

Gostionica »Slano«	23 kreveta
Gostionica »Milić«	5 kreveta

te oko 20 privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

Informacije pruža: Općinska uprava, Slano.

STON

Udaljen od dubrovačke luke (Gruž) 18 morskih milja, historijski gradić Ston nalazi se na 1100 m širokoj prevlaci, koja poluotok Pelješac vezuje sa kopnom. Na južnoj obali pre-

vlake, u dugom stonskom zaljevu, leži Veliki Ston, a na sjevernoj obali, u slikovitom velikom fjordu, koji poluotok tvori sa dalmatinskim kopnom, Mali Ston.

Veliki Ston (800 duša) sjedište je općine stonjske, koja broji 6849 stanovnika. Narod se bavi vinogradarstvom, maslinarstvom, povrćarstvom, ribarstvom, izvozom buhača, pelina i lovorovog lišća, morskih školjaka. U mjestu se nalaze razne vlasti, društva i dvije glazbe. Mjesto ima liječnika, ljekarnu, štedionicu, poštu, brzojav i telefon, vodovod (izgrađen 1481 god.; renoviran), javnu petroplinsku rasvjetu. Lokalna stalna saobraćajna sredstva su: parobrodi koji vezuju Ston i cijelo stonsko primorje s Dubrovnikom odnosno sa čitavim zapadnim područjem dubrovačke rivijere i s otokom Korčulom, a s druge strane sa mjestima u neretvanskom kanalu, sa Metkovićem i Splitom. Osim toga dnevno saobraćaju motorni čamci i autobusi, osobito za vrijeme ljetne sezone. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 2.— dnevno po osobi.

Historijski pregled.

Kao drugi grad dubrovačke države Ston je sačuvao nekoliko historijskih znamenitosti iz doba republike, a našlo se i predmeta iz rimskog doba kao i iz najranije povijesti južnih Slavena (žara, pepelnica, rimskih opeka, nadgrobnih spomenika iz poganskog i kršćanskog doba, željeznih oklopa, koplja, spona, igala od mjedi i dr.). Značajni su crkveni historijski objekti iz doba narodnih vladara, među kojima se ističe crkvičica Sv. Mihajla, bogato razvedena, ukrašena pleternom ornamentikom i dekoracijama svetaca u afresku, među kojima je dobro sačuvan portret jednog narodnog vladara okrunjenog krunom. Po tvrdnji arheologa Dra Lj. Karamana ovi afresci su najstariji u našoj državi. Dobro su sačuvani gradski obrambeni zidovi (s mnogim kulama i kaštelima koji međusobno povezuju Veliki i Mali Ston), podignuti za dubrovačke uprave (XIV—XVI vijek), radi obrane Pelješca sa kopnene strane.

Prirodne ljepote.

Sa lako pristupačnih visova okolnih brda, obraslih borovom šumom i makijom (mirtom, trišljom, planikom, zelenikom, ružmarinom), pruža se divan pogled na Stonsko polje, Solanu, na starodrevne gradske utvrde, na Stonski kanal prema Dubrovniku i njegovim otocima, a s druge strane na Neretvanski kanal i na hercegovačke gore. U neposrednoj blizini Stona nalazi se nekoliko većih i manjih pećina, od kojih je najljepša »Vilin Dvor« s krasnim varijacijama stalaktita i stalagmita. Ston ima park u drvorede te lijepe predjele za šetnju poljem i uz morsku obalu. U Neretvanskom kanalu ima više uvala, a na glasu su velika racionalna gojilišta kamenica (oštriga). Među sitnim otocima u Neretvanskom kanalu ističe se romantični »Otok Života« u uvali »Bistrina«.

Plaže.

Kupališta se nalaze na udaljenosti od 1½ kilometra (Broce i Mali Ston). Oko 3 kilometra daleko od Stona nalazi se lijepa plaža u uvali »Praprtno«. Dno plaže i obala od fine su pržine. Druga plaža »Marčuleta« daleko je od Stona oko 5 kilometara. Na plažama izvire voda. Pristup je moguć samo pješačkim stazama.

Narodne nošnje. Svečanosti. Priredbe. Izleti. Sport.

Veći dio žiteljstva u okolini čuva još staru narodnu nošnju, koja naliči na ostale nošnje dubrovačkog kraja. Muška odijela, osobito svečana, ukrašena su svilenim i zlatnim vezom, zlatnim i srebrenim tokama i pucetima, svilenim ili vunanim pasovima žute, crvene ili zelene boje (što se ravna prema selu). Na nogama se nalaze bijele vunene čarape s nazuvcima izrađenim u narodnom vezu. Nekadanji ukusno vezeni opanci sve više nestaju i zamjenjuju ih niske cipele. Ženske se nose »na župsku« (prema nošnji Dubrovačke Župe), te imaju zlatne ogrlice velikih zrna. Glavu pokrivaju šarenim rupcima.

Od starine drugi dubrovački grad, Ston također slavi zaštitnika Sv. Vlaha kao i Dubrovnik, uz biranje festanjula, razvijanje barjaka Sv. Vlaha, pucanje mužara, tronbuna. U procesiji se nose moći Sv. Vlaha. U Stonu se svake godine 23 jula održava godišnji sajam na dan Sv. Liberana.

Prigodom svetkovina igra se slikovito kolo s posebnom ritmikom, a zanimljivi su i simbolični običaji kod ženidbe.

Izleti do Bistrine i »Otoka Života«, pružaju posjetiocima specijalitete kraja: kamenice i druge vrste morskih školjaka, te dobro domaće vino.

Od sportskih klubova postoji u Stonu Savezno lovačko društvo. U okolini ima zečeva, kuna, lisica, čagalja (šakala), jarebica, prepelica, šljuka, ptica grabilica, pataka, gusaka, štirka i kosova. Ribolov je obilat, posebno plemenitih vrsta kao trigalja, arbuna, ovrata, zubataca, brancina, oliganja i gambora te plave ribe. Love se mnogo školjke (kamenice, prstići, mušje crne i bijele, školjke obične, palasture, piligrine, kapisante i dr.).

Turizam.

Ston nema izrazito turistički karakter kao ostala mjesta dubrovačke rivijere, ali bi uz bolje saobraćajne veze Ston sigurno zabilježio više uspjeha u turističkom pogledu. Najvažnija potreba Stona, kao i čitavog poluotoka Pelješca, svakako je izgradnja kolnog puta, koji bi vezivao cijeli poluotok sa glavnim prometnim arterijama, te pojedina mjesta međusobno.

U mjestu postoji nekoliko ugostiteljskih radnja, te privatnih soba za ukonačenje putnika sa ukupno oko 50 kreveta. Informacije pruža Općinska uprava u Velikom Stonu.

KOLEKCIJA

Časopis "Dubrovački otoci"

Dubrovački otoci

Dubrovački otoci

Uzdruž istočne obale Jadrana pružio se dugi niz većih i manjih otoka, po kojemu je Dalmacija u stranoj putopisnoj literaturi nazvana „zemljom hiljadu otoka“.

Ti idilični jadranski otoci, sa izrazito mediteranskim osobinama, završavaju se dubrovačkim arhipelagom — romantičnim i šumovitim Elafitima — a pred samim Dubrovnikom leži zadnji značajniji dalmatinski otok — čarobni Lokrum, krijući u svojim zelenim naborima uspomene na bivše njegove krunjene vlasnike i njihove tragične sudbine.

KOLOČEP

Opća karakteristika.

Otok Koločep (u prošlosti Calaphodia), udaljen je od Gruške luke (Dubrovnika 2) samo 7 kilometara. Proteže se gotovo paralelno sa dalmatinskom obalom u smjeru sjever-jugoistok, između otočića Dakse i Lopuda, te je jedan od 7 elafitskih (jelenjih) otoka, a dug je nešto preko 3 kilometra. Sa svoja dva sela — Gornje i Donje Čelo — otok administrativno pripada Dubrovačkoj općini, a u turističkom pogledu dio je uže dubrovačke rivijere. Cijeli otok broji 225 stanovnika, koji se većinom bave pomorstvom, ribarstvom i poljoprivredom. Turizam također donosi pojedincima sezonsku zaradu. Glavni proizvodi otoka su riba i voće. Vodovoda na otoku nema, te se stanovnici opskrbljuju zdravom kišnicom iz bunara. Električno svjetlo ima Pension »Kalamota«. U Donjem Čelu se nalazi pošta i brzobav, osnovna škola, župni ured te nekoliko seoskih crkava i kapelica. Na otoku se nalaze dvije ugostiteljske radnje. Prometni centar Koločepa je Dubrovnik, s kojim ga povezuje dnevna parobrodska pruga i motorni čamci. U ljetnoj sezoni pristaju u lukama Gornjeg i Donjeg Čela izletnički motorni čamci i parobrod. Boravišna taksa iznosi Din. 3.— po osobi dnevno u pensionima, a Din. 6.— u privatnim sobama.

Historijski pregled.

Koločep (Calaphodia) je bio grčka, zatim rimska kolonija, na koju podsjećaju sačuvani spomenici. Razvitkom Dubrovačke republike Koločep dolazi u njezin sklop. Vlasteoske porodice (Gjorgjići, Zamanje, Ranjine, Držići i Songo), dubrovački biskupi i časne sestre uređuju tada na Koločepu svoja polja, vinograde i ljetovališta. Na zapadnoj strani otoka, pored crkve matice, uz put koji vodi u unutrašnjost otoka, postoji još dobro sačuvana kula iz XVI vijeka, visoka oko 14 m i široka 4 m, sagrađena radi obrane stanovništva od gusara i razbojnika, zatim ruševine jedne manje kule iz istog doba na podnožju Ivanjeg brda oko 200 m daleko od mora, te razvaline starih stražarnica i drugih objekata, uz tri dobro sačuvane kapele: Sv. Antuna, Sv. Nikole i Sv. Srdja.

Klimatski osvrt. Prirodne ljepote.

Oba sela leže gotovo uz samo more. Klimatske prilike odgovaraju onima u Dubrovniku. Ljeti ponajviše duva sjeverni i zapadni vjeter, a zimi južnjak i sjevernjak. Na otoku uspijeva voće, osobito agrumi (naranče i limuni) na otvorenome.

Prostrani gajevi borova i maslina i druga subtropska vegetacija, te svježiji morski znak pun ozona, čine boravak na otoku vrlo ugodnim. Otok obiluje šetalištima i divnim vidicima. Uz more se nalazi lijepa »modra špilja« i niz drugih pećina. Prirodni park s pogledom na pučinu ima više klupa za odmor.

Plaže.

U Gornjem čelu kod Pensiona »Kalamota« nalazi se plaža od čistog pijeska, plitka i udobna, te još dvije manje plaže, jedna sa sitnim pijeskom a jedna sa žalom. Kabina nema. Kupanje je besplatno. U Donjem čelu također je lijepa plaža sa sitnim pijeskom u sredini sela.

Svečanosti. Priredbe. Izleti.

Na 15 augusta otok slavi crkvenu svečanost Velike Gosve. Tog dana mještani priređuju iluminaciju i ples.

Redovite parobrodske pruge omogućuju stalan promet s okolnim mjestima te razne izlete (do Dubrovnika 25 min.). Motorni čamci vrše sličan saobraćaj. Vožnja motornim čamcem do Dubrovnika zapada 12 dinara.

Razonode su raznovrsne: veslanje, jedrenje, sportski ribolov. Ribolov je uopće kod Koločepa bogat, te postoje ribarske zadruge koje mještanima donose stalan prihod i osiguravaju opstanak.

Turistički uvjeti.

Koločep poput ostalih naših primorskih turističkih mjesta klimatskog karaktera posjeduje temeljne uvjete za svoj turistički razvoj, obzirom na svoj prirodni položaj, klimu i mogućnost mirnog i ugodnog života.

U radu na daljem unapređenju otoka treba nastojati da se ne iskvari njegova osnovna karakteristika: intimnost i prirodne ljepote, pa se pri izgradnji novih puteva i šetališta i naročito eventualnih hotelskih objekata treba rukovoditi tim principom.

Turistička organizacija. Ugostiteljstvo. Informacije.

Na otoku postoji podružnica Društva za razvitak Dubrovnika i okolice »Dub« (osnovana g. 1932; broji 30 članova), te društvo »Bor«, koje ima sličnu zadaću. Radi ograničenih sredstava rad ovih društava znatno je skučen.

U Gornjem čelu postoji Pension »Kalamota« koji se nalazi tik uz more (19 soba, 31 krevet) a u šumskom predjelu Donjeg čela postoji Pension »Nada« (4 sobe, 8 kreveta). U privatnim kućama ima 72 kreveta.

Kao dio dubrovačke općine otok pripada i pod njegovu turističku organizaciju, pa Gradski turistički odbor u Dubrovniku daje potrebite informacije.

LOPUD

Mali, šumom obrasli otok Lopud, nalazi se 12 kilometara sjevero-zapadno od Dubrovnika (koji je prometni centar dubrovačke rivijere) — te leži između otoka Koločepa i Šipana. Uz samu morskobalu nalazi se jedino mjesto (koje nosi ime otoka), a koje se od nedavna razvilo u pravo turističko mjesto, jedino svoje vrste na cijelom području dubrovačke rivijere. Mjesto broji 376 stanovnika, koji se djelomično bave ribarstvom, proizvodnjom maslinova ulja, vina i odličnog ovčjeg sira, te uzgajanjem voća (osobito rogača), a gotovo svi su zainteresirani u turizmu. U mjestu je sjedište općine lopudske. Otok nema vodovoda, već rezervoare iz kojih se vodo-vodnim cijevima provodi zdrava pitka voda. Mjesto ima električnu rasvjetu, poštu, brzjav, liječnika, osnovnu školu, župni ured, župnički muzej te više crkava i kapelica.

Lokalna saobraćajna sredstva su parobrodi i motorni čamci, koji u sezoni imaju priključak na sve parobrode i željeznice, koje dolaze u Dubrovnik. Općin. boravišna taksa: Din. 2.—

Historijski pregled.

Kao i svi otoci i zemlje bivše Dubrovačke Republike i otok Lopud je interesantan po svojim historijskim uspomenama. Između 15 i 17 stoljeća Lopud je bio najbogatiji i najznamenitiji dubrovački otok, koji je imao razvijenu trgovinu i mornaricu. Razvaline dvoraca lopudskih knezova — namjesnika dubrovačke republike (do danas je dobro sačuvan ljetnikovac vlasteoske porodice Đorđića, čiji je sada vlasnik baron Mayneri), čuvenog brodovlasnika Miha Pracata, opustjeli samostani, bogate crkve i tvrđave sjećaju na negdašnje blagostanje i doba, kad su Lopudani sa svojim lađama sudjelovali u ratnim pothvatima Karla V protiv Tunisa (1541) i Filipa II protiv Lisabona (1581) te Engleske (1588) u tolikom broju, da je mogla nastati predaja o velikom broju ratnih udovica na Lopudu («trista Vica udovica»). Toj sjajnoj dobi učinio je kraj veliki potres g. 1667, kada je i Dubrovnik dobrim dijelom bio porušen, nakon čega je Lopud spao na beznačajno primorsko mjesto. — Romantična ljubav jedne lopudske djevojke obrađena je u hrvatskoj literaturi («Lopudska sirotica»).

Klimatski osvrt. Prirodne ljepote.

Kao na svim otocima bliže dubrovačke okolice, klimatske prilike otoka Lopuda vrlo su povoljne te odgovaraju u glavnome onima u Dubrovniku. Lopud je zaštićen visokim brdima nedalekoga kopna od studenog sjevernjaka, a budući je sav okružen morem, olakšava pristup toplim uticajima s juga tako da klima ovog otoka, po umjerenoj temperaturi, po broju vedrih i sunčanih dana, po umjerenoj količini obo-

rina, predstavlja jednu od najugodnijih i najzdravijih u Evropi. Zapadni vjetar (maestral) ublažuje ljetnu vrućinu, pa su na taj način sparni dani vrlo rijetki.

Lopud ima bujnu subtropsku vegetaciju. Borovi, čempresi, palme, kaktusi, agrumi, maslina, loza i ostala plodonošna i sje-novita stabla uspijevaju odlično, a otok obiluje još i razno-vrsnim ljekovitim i aromatičnim travama.

Šume i proplanci, brežuljci i slikovite staze presjecaju otok sa svih strana, odakle pucaju pogledi na otoke Šipan, Mljet, Koločep i na obalu sve do Dubrovnika i Pelješca, a uz to na morsku počinu, koja je vanredno lijepa pri zalazu sunca.

Plaže.

Na otoku ima dvije pjeskovite plaže s finim pjeskom, po-godne za kupanje u svako doba dana. Jedna je na sjevero-zapadnoj strani, odmah ispred hotela i pensiona, a druga na južno-istočnoj prema otvorenom moru (»Uvala od Šunja«, koja je poznata kao jedna od najboljih plaža u okolini Dubrov-nika). Od jedne do druge plaže vodi put, prikladan za ugod-ne šetnje. Kabina na kupalištima nema, jer nijesu ni potrebne. Gosti ostavljaju odijelo u hotelima (stanovima) a na plaže si-laze u odijelima za kupanje ili pyjamama. U ljetnim mjese-cima gosti provode dan u kupališnim kostimima, zahvalju-jući okolnosti da je cijelo mjesto jedno veliko kupalište.

Svečanosti. Priredbe. Izleti.

U Lopudu je crkvena svečanost 15 augusta, kada pada dan Velike Gospe (»Gospe od Šunja«). Udobni i brzi motorni čamci iz Lopuda podržavaju preko sezone stalne svakodne-vne izlete do okolnih mjesta i otoka sve do Dubrovnika i Cav-tata. Najkraći je izlet do Šipana, (po osobi 5 dinara), a naj-duži do Cavtata (po osobi 30 dinara). Osim lokalnih motornih čamac, izlete priređuju i drugi motorni čamci te parobrodi, koji dnevno dovoze goste iz drugih mjesta u Lopud, tako da se stalno ima mogućnosti kontakta sa svim tačkama dubro-vačke rivijere. Na isti način omogućena je i brza i udobna komunikacija s Dubrovnikom, a odatle sa ostalim svijetom.

Sportskih klubova na otoku nema, ali ima mogućnosti za razne sportove. Gosti najviše uživaju u plivanju, jedrenju, veslanju i ribolovu. Igra se waterpolo, tenis i nogomet. Gosti odlaze i na ribolov s profesionalnim ribarima, koji iskorišta-vaju pogodne položaje gdje ima u obilju ribe.

U mjestu ima 9 motornih čamac, te 21 jedrilica.

Turistički razvoj i uvjeti. Ugostiteljstvo.

Lopud se za 10 godina razvio iz ribarskog sela u rado posjećeno turističko mjesto i to zahvaljujući privatnoj inici-jativi i domaćim sredstvima, koja su uložena u podizanje ho-telskih građevina. Poduzetni mještani, potomci okretnih i

sposobnih svojih predaka, nekada istaknutih dubrovačkih pomoraca i trgovaca, uspjeli su da od Lopuda stvore važnu tačku dubrovačke rivijere. U razmjerno malom vremenu podignuto je 5 većih i nekoliko manjih objekata, među kojima se ističe moderni Grand Hotel.

Lopud po svom položaju, klimi i prirodnim ljepotama, te po blizini centra kao što je Dubrovnik, ima jedinstvene uvjete za još veći razvoj.

Posjetioci Lopuda su za preko 80% inostranci.

Na Lopudu postoje slijedeća hotelska poduzeća:

Grand Hotel Lopud	164 kreveta
Hotel Glavović	66 "
Hotel Pracat	72 "
Hotel Kuljevan	41 "
Hotel Kristić	72 "

Turistička organizacija. Informacije.

U Lopudu postoji i pruža besplatno sve potrebite informacije Općinski turistički odbor.

ŠIPAN

Opća karakteristika.

Otok Šipan leži 20 km zapadno od dubrovačke luke, na istoj liniji kao otoci Koločep i Lopud te pretstavlja nastavak niza dubrovačkih otoka, koji sa okolnim mjestima sačinjavaju dubrovačku rivijeru. Cio otok broji nešto preko 1000 stanovnika, koji se uglavnom bave ribarstvom i poljoprivredom. Na Šipanu je glavno mjesto Šipanjska Luka, u kojoj je sjedište općine, zatim poštanski i brzopjavni ured, župni ured, odjeljak finansijske kontrole, liječnik te više crkava i kapelica.

Drugo je mjesto Suđunad, koje ima interesantnih građevina. Otok nema vodovoda, a stanovništvo se opskrbljuje vodom iz cisterna. Glavni produkti ulje, vino, slana riba i drvo izvoze se sa otoka i izvor su prihoda otočana. Lokalna saobraćajna sredstva su u glavnome motorni čamci i ribarske lađice. Stalne parobrodске pruge povezuju čitav otok sa Dubrovnikom i sa ostalim mjestima uz obalu i na otocima. Općinska boravišna taksa iznosi dinara 2.— po osobi dnevno.

Historijski pregled

Otok Šipan s ostalim teritorijem današnjeg dubrovačkog kotara spadao je pod vlast aristokratske Dubrovačke Republike koja je tu držala svoje izaslanike, i na taj način podržavala vezu između države i naroda. Stare tvrđave, dvorci i razne ruševine svjedoci su prošlog doba te jasno govore o kulturnom nivou bivše male ali moćne dubrovačke države.

Namjesnik Cezarov Hortius opisao je epizodu građanskog rata između Cezara i Pompeja u djelu »De bello Alexandrino«. Prama ovom autoru, Pompejev admiral Oktavij pobjegao je pred Cezarovim admiralom Vatinijem kroz ždrijelo Harpoti, odakle ovom ždrijelu talijanski naziv Bocca Pompeiana. Glavna crkva u Luci, posvećena Sv. Stjepanu, postoji više od 1000 godina, ali je kroz stoljeća bila više puta pregrađivana. U Luci su još ruševine palače Kneza Republike Dubrovačke kao i ostaci dvorca vlastele Sorkočevića, Gučetića i dr. Vide se i ostaci stare crkve Sv. Petra, kao i palače dubrovačkog nadbiskupa Beccatelli, savremenika i prijatelja Michelangela. Na palači se i danas čita natpis, u kojem se ističe zdrava klima otoka Šipana. Vide se i ostaci dvora sicilijanskog kralja Rene d'Anjou. U Suđurđu je još crkva Sv. Duha, kule i utvrđena vila nekadašnjeg brodovlasnika de Stefanis iz XVI vijeka. Na sjevero-istoku su ostaci samostana Sv. Mihajla, a do njih glavna crkva Suđurđa, sa slikama majstora holandske škole.

Klimatske prilike. Prirodne ljepote.

Kao i sva ostala mjesta i otoci zapadnog dijela dubrovačke rivijere i otok Šipan nose sve karakteristike mediteranske klime. Ljeti duva ponajviše zapadni vjeter (maestral), koji ublažuje vrućinu, a zimi sjevernjak i južnjak (bura i široko), ali nikada ne izazivlju veće mrazove ili teške vremenske nepogode. Ljeti su česte izvanredne tišine na moru (bunaca). Na otoku uspijevaju agrumi (limuni i naranče) na otvorenome.

O prirodnim ljepotama otoka Šipana dalo bi se opširnije govoriti. To je možda najinteresantniji otok bliže dubrovačke okolice, obrasao borovim gajevima, maslinjacima, sa pristupačnim uvalama, vrhovima i proplancima, odakle se pružaju pogledi na široku morskpu pučinu, okolne otoke sve do Korčule i na kopno sve do Dubrovnika i Cavtata. Šipan obiluje podzemnim pećinama i velikim jamama od kojih su glavne »Jama za Sutuliom«, »Špilja Biže«, »Jama u Polačama« i dr. Sa vrhova Sv. Ilija (Sutulia) i Velji vrh, pružaju se divni vidici na brojne otočiće oko Šipana, osobito za sunčeva zalaza.

Plaže

Najljepša plaža nalazi se na otočiću Lakljanu, (sitni pijesak), a udaljena je od Šipanske Luke oko 2 morske milje. Plaža se prostire u duljini preko 500 metara, a u širini preko 50 metara. Pristup je lak, jer vlasnici pensiona svoje goste prevoze do plaže na Lakljanu besplatno, a domaći lađari (barkarioli) prevoze uz minimalnu taksu. Plaža Priježba, kod prevlake, koja Luku štiti od otvorenog mora, od sitnog je pijeska.

Svečanosti. Priredbe. Izleti. Sport

Glavna godišnja svetkovina je Sv. Stjepan (3 augusta) u Šipanskoj Luci i Sv. Antun (13 juna). Na ove svečanosti dolaze seljaci iz bliže okolice motornim čamcima, lađicama i jedre-

njacima, a kad svečanost pada u nedjelju, dolaze parobrodom izletnici iz Dubrovnika (sa glazbom).

Mogućnost izleta sa otoka su obilate. Ladama na jedra, ladicama, motornim čamcima izletnici mogu svakog dana ići u bližu okolicu (Lopud, Slano, Ston, Trsteno, Orašac, Dubrovnik te razne tačke otoka Mljeta, osobito na Mljetsko Jezero). Ugodna je vožnja među otocima Lakljanom, Crkvinom, Kosmečom, Kalečom i Tajnom, a isto tako vanredna šetnja poljem od Luke do Suđurđa odličnim putem 5 kilometara dužim, koji vodi kroz maslinjake i vinograde.

Najomiljeniji sport je ribanje. Gosti koji vole ovaj sport imaju mnogo prigode da se pozabave bilo sami, bilo u društvu ribara, koji imaju sve potrebštine. Pozicija za ribolov ima izvrsnih. I ako nema organiziranih sportskih klubova, posjetioci mogu sebi priuštiti sportske razonode, pored plivanja i ribanja još i veslanjem, jedrenjem, kuglanjem, a u sezoni lovom na šljuke, kadkada na prepelice, divlje guske i patke, te osobito na divlje golubove u mjesecima martu i oktobru, kada oni tuda proljeću i spuštaju se u polje radi jake studeni u zaleđu. Na otoku ima čagalja (šakala) i lov na ovu divljač vrlo je zabavan.

Turistički uvjeti. — Ugostiteljstvo.

Kada se imaju u vidu prednosti ovog prostranog otoka dubrovačke rivijere, nije teško doći do zaključka, da on posjeduje uvjete za brži turistički razvoj, samo kad bi se njegovoj organizaciji posvetila potrebna pažnja i interes. U tome bi u prvom redu imali da prednjače otočani sami, po uzoru na ostale marljive dalmatinske primorce, koji su udarali prve temelje turističkog razvoja svih mjesta, usprkos skromnim sedstvima kojima raspolažu.

U Šipanjskoj Luci postoje gostionice:

»Sunčanica«	6 soba	12 kreveta
»Kaludrica«	5 soba	10 kreveta
»Bon repos«	3 sobe	6 kreveta
»Šipan«	—	—
Glavić Baldo	—	—

a u Suđurđu postoji:

Pension »Goravica«	4 sobe	8 kreveta
--------------------	--------	-----------

Skromnije ugostiteljske radnje (seoske krčme) prema potrebi i zahtjevu također opskrbljuju goste uz minimalne cijene. Prevozna sredstva: 3 motorna čamca; 10 jedrilica; ribar. lađe.

Potrebite informacije pruža Općinska uprava u Luci Šipanjskoj, odnosno pojedine ugostiteljske radnje.

MLJET

Opća karakteristika.

Na 30 km. sjeverozapadno od Dubrovnika leži otok Mljet, obavijen tradicijom još iz staroga vijeka. Južna strana otoka gleda prema morskoj pučini, dok na sjeveru 9 km široki Mljet-ski kanal nastavlja otok od poluotoka Pelješca. S tim poluotokom uspono pružio se Mljet (38 km dug, a poprečno 2—3 km širok) od zapada-sjeverozapada prema istoku-jugoistoku. Obale otoka su dosta razvedene te imaju više uvala.

Na Mljetu ima nekoliko manjih naselja. Sijelo općine nalazi se u Babinopolju. Najviše je posjećen sjeverozapadni dio otoka (luka Polače i Jezero na Mljetu, među kojima leži selo Govedari — oko 300 stanovnika).

Otočani se uglavnom bave vinogradarstvom i ribarstvom, te su im glavni proizvodi vino, riba i drvo. Na otoku ima pošta i brzobav, liječnik (Babinopolje); dva pensiona (Jezero), župni ured, šumska uprava, osnovna škola, žandarmerijska stanica, odjeljak finansijske kontrole. Lokalna saobraćajna sredstva su uglavnom motorni čamci; parobrodski veza sa Splitom, Korčulom, Dubrovnikom i okolicom 2 puta sedmično.

Historijski pregled.

Otok Mljet spominje se već u Pseudoskilakovu Periplu (338 do 335 prije Krista). U rimsko doba bio je Mljet na glasu zbog gusarenja. Zato je jednom car August kaznio žitelje, razorio im glavno naselje (Melitussa). Mljet je bio i mjesto progonstva za političke krivce. Tamo je car Septimije Sever prognao bogatog Kiličanina Agesilaja Anazarba, jer mu se nije poklonio, kad je car slavio pobjedu nad Parćanima. Agesilaj je tu sagradio palaču, čije se ruševine još nalaze u slikovitoj uvali, koja se i danas zove Polače. Na početku VII vijeka naselili su i zauzeli Mljet Južni Sloveni. Oko polovine X vijeka car Konstantin VII spominje Mljet uz Korčulu i Brač u predjelu neretvanskih knezova. U XI i XII vijeku pripadao je Mljet zahumskim knezovima, a zatim je prešao pod vlast vladara iz porodice Nemanjića, kad su oni postali gospodari Zahumlja. Pod Nemanjićima ostao je Mljet oko 150 godina, dok ga nije bosanski ban Stjepan poveljom (pisanom 15/2 1333 pod gradom Srebrenicom) darovao Dubrovačkoj Republici. Malo zatim dobio je Mljet svoj statut (1345). Dubrovačka Republika držala je Mljet sve do svoje propasti 1808 g. Na čelu uprave bio je knez, koji je imao sijelo u Babinopolju. Pobuna Mljećana protiv gospodstva dubrovačkog (1402) nije uspjela. Godine 1572 turski su gusari oplijenili otok i samostan na Jezeru, čije su redovnike poubijali. Spasili su se žitelji koji su se sklonili u goru. Benediktinski samostan Sv. Marije na otočiću u Velikom jezeru, osnovan već u 11 ili 12 vijeku, posjećivali su razni slovenski vladari. Godine 1145 tamo je bo-

ravila udovica dukljanskog kralja Bodina sa sinom Gjurgjem, a kasnije žena posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića, čiji je sin sahranjen u samostanskoj crkvi. U 16 vijeku mljetski samostan stajao je na čelu svih benediktinskih samostana dubrovačke provincije, koja se zvala Congregatio Melitensis. Među opatima osobito se proslavio poznati pjesnik i naučenjak Ignjat Gjorgjić, čije je ime tijesno vezano sa imenom otoka Mljeta.

Kad je 1808 Napoleon ukinuo Dubrovačku Republiku, morali su mljetski redovnici ostaviti otok. Po bečkom miru (1814) Mljet je pripao Austriji koja je samostan predala dubrovačkim Pijaristima pa Isusovcima, dok ga nisu i oni napustili. Kasnije je u samostan smještena državna šumarija.

Prirodne ljepote. Klimatske prilike.

Otok Mljet pripada osobitom tipu dalmatinskih dugoljastih otoka. Zapadni kraj otoka je svakako najinteresantniji i najprivlačniji, jer posjeduje lijepe borove šume, brojne pristupačne uvale, zaštićene otočićima, te jedinstvena jezera, što je rijetkost za dalmatinski arhipelag.

Na sjeverozapadnoj je obali luka Polače, a nasred sjeverne obale Srednja Luka Mljetska — jedine dvije tačke gdje pristaju parobrodi. Kod luke Polače otok je širok samo 1½ km, pa se putem kroz borov gaj stiže bez napora za 20 minuta na Veliko Jezero, u koje na jugozapadnoj obali vodi 1 km dugi, uski i plitki kanal. Tim kanalom struji snažno morska voda za plime prema Jezeru a za oseke iz njega. U srednjem od tri međusobno povezana jezera leži idilično osamljen otočić, okružen tihom vodom, koju zatvaraju šumoviti brežuljci. Na tom otoku nalazi se spomenuti stari samostan. Kad na južnoj obali uzburkano more bije o obalu, koja obiluje pećinama, nastaje od presije zraka jaki štropot, nalik na daleku tutnjavu. To se osobito primjećuje kod udubine Rikavica, medaleko od Babino polja, glavnog mjesta na otoku. — Klimatske prilike otoka odgovaraju uglavnom onima ostale dubrovačke rivijere. Ljeti duva zapadni i sjeverni vjetar, a zimi južnjak i sjevernjak, ali bez većih i naglih promjena temperature.

Plaže.

Najveća i najljepša plaža s čistim pijeskom i šljunkom, nalazi se u Solinama (oko 2 km od Polača). Kabina nema, a kupanje je besplatno. Uz obe dobro uređene gostionice na Jezeru nalaze se također manje plaže.

Narodne nošnje. Svečanosti. Priredbe. Izletii. Sport.

Ženske na otoku Mljetu sačuvala su svoju narodnu nošnju, dok su je muškarci posvema bacili.

Glavna svečanost na mljetskom Jezeru je Velika Gospa (Gospa od otoka) 15 augusta, kada se u procesiji oko otoka na barkama nosi lik Božorodice.

Izleti su mogući motornim čamcima i barkama, osobito po jezeru i po lijepim uvalama oko otoka.

Sportska razonoda: plivanje, veslanje, jedrenje i ribolov.

Turistički razvoj. Ugostiteljstvo.

Radi svojih romantičnih prirodnih ljepota, klime i historijskih uspomena otok Mljet, a pogotovo predjeli oko Mljetskog Jezera, imaju povoljne uvjete za turizam. Najveća je smetnja slaba komunikacija sa otokom, koji je izoliran, daleko od većih centara i brzih pruga. Na Jezeru postoje:

Gostiona »Jezero« sa 10 soba i 20 kreveta.

Gostiona »Vojvoda« sa 7 soba i 13 kreveta.

Informacije.

Sve potrebite informacije o boravku na Mljetskom Jezeru pružaju tamošnje gostionice i Turistički Savez u Dubrovniku.

Pelješka i Korčulanska rivijera

Poigravajući se maslinama, borovima i palmama, kojima su uokvirena slikovita i ugodna pelješka mjesta, osvježujući ljetni maestral kao da priča o brodovima, koje su ovi krajevi kroz stoljeća gledali: o rimskim galerama i hrvatskim liburnama, o mletačkim i dubrovačkim jedrenjacima, o turskim i austrijskim fregatama i o bijelim jedrima danas zaboravljenih peljeških škuna, goleta, brikova i barkova, na kojima su generacije peljeških pomoraca plovili po svim morima, trgovali sa svim narodima, ugrađujući u temelje naše pomorske tradicije svoju mladost i živote.

*

Okružena tom ljepotom, uzdiže se iz mora kao veličanstveni spomenik utvrđeni grad Korčula, u nizu starih dalmatinskih gradova jedan od najljepših ukrasa naše divne obale. Iz generacija u generaciju prelazi u Korčuli nasljedstvo davnih vremena — klesarska i brodograditeljska vještina — pronoseći po svijetu glas korčulanskih majstora; u stihovima „Moreške“ živi viteški duh stare Korčule i njezine junačke djece, koja su znala krvavo braniti svoja ognjišta.

OREBIĆI

Opća karakteristika

Orebići leže uz more, na južnoj obali zapadnog dijela poluotoka Pelješca, na polovici puta između Dubrovnika i Splita, u pelješko-korčulanskom kanalu. Orebići (oko 1.000 stanovnika) glavno su naselje na pelješkoj strani kanala i u mjestu je sjedište općine pelješke, koja broji 1962 stanovnika. Stanovnici se uglavnom bave pomorstvom a uz to i uzgojem loze, masline, smokava i baiama, te su glavni proizvođači kraja: grožđe, vino, ulje, smokve, bajami i rogači. Uz poljoprivredni rad stanovnici se bave još i ribolovom a u novije doba i turizam zauzima vidno mjesto u domaćoj privredi. Mjesto ima vodovod, poštu, brzovoz i telefon, štedionicu i mjenjačnicu, liječnika, uređenu plažu. Hotelska poduzeća imaju vlastitu električnu rasvjetu; (javna rasvjeta u izgradnji). Uredi, vlasti i sl.: Sreski sud, župnički ured, osnovna i građanska škola, žandarmerijska stanica, odjeljak finansijske kontrole. U mjestu i okolici ima više crkava. — Ugostiteljskih radnja (hotela, gostionica) ima nekoliko. Saobraćaj: dnevna veza parobrodima i motornim čamcima s Korčulom (15 min.) te priključak na dnevne brze parobrodne veze s Dubrovnikom, Kotorom, Splitom, Sušakom, Venecijom i Trstom. Nekoliko sedmičnih veza turističkim parobrodima, koji pristaju u orebičkoj luci. Redovite izletne veze parobrodom i motornim čamcem sa mjestima u bližoj i daljoj okolici. Boravišna taksa iznosi Din. 2.— po osobi dnevno.

Historijski pregled.

Prema arheološkim nalazima u Orebićima pretpostavlja se da je na tome mjestu postojalo naselje još u rimsko doba. O periodu koji je slijedio poslije Rimljana, malo ima podataka, sve do početka XIV vijeka, kada je poluotok Pelješac došao pod upravu dubrovačke republike. U to vrijeme (radi opasnosti od gusara) naselja su se nalazila podalje od morske obale (današnja sela oko Orebića) i cijeli je kraj bio poznat pod zajedničkim imenom Trstenica, koje se sačuvalo u imenu uvale u kojoj leži veliko orebičko kupalište. Mjesto Orebići razvilo se oko kaštela pomorsko-trgovačke obitelji Orebić (u

XVII vijeku). Poslije Orebića razvila su se i druga obalna mjesta u okolici (Kucište, Viganj). Blagostanje cijeloga kraja mnogo se podiglo zahvaljujući sposobnosti peljeških pomoraca i brodovlasnika, a kulminiralo je u drugoj polovini XIX vijeka, kada je, pored znatnog broja brodova u privatnom posjedu, u Orebićima postojalo i veliko brodarsko društvo sa kapitalom od pet milijuna zlatnih franaka (33 oceanska broda).

Znamenitosti

Kod crkve Gospe od Karmela, koja je građena na mjestu mnogo starije župne crkve Sv. Vida, nalazi se ruševina dvorca u kojem je boravio pretstavnik Dubrovačke Republike, a pred crkvom je i četverokutna poljana s kamenim stolom u sredini i s kamenim sjedalima, gdje se pod republikom održavalo narodno sudište. Crkvu okružuju prastane ciprese, sa deblima orijaškog opsega, što pretstavlja neobičnu rijetkost i atrakciju, nepoznatu u drugim primorskim krajevima.

Uz Franjevački samostan (Podgorje), koji je podignut 1470 g., nalazi se crkva Velike Gospe, u kojoj se čuva više slika peljeških brodova. Do crkve je groblje peljeških pomoraca. Sa belvedera pred crkvom pruža se divan pogled na Orebiće, na susjednu Korčulu i na dobar dio Pelješko-Korčulanskog kanala.

U općinskoj vijećnici u Orebićima čuvaju se slike starih peljeških brodova, a u posjedu privatnika nalazi se više vrijednih uspomena na doba sjaja ovog pomorskog kraja.

U cvijećem bogatim vrtovima domova orebičkih pomoraca ima više palma (datulja) ogromnog uzrasta. Nekad hrastom obraslo podnožje brda Sv. Ilije pretvoreno je pred više stoljeća u guste maslinjake, ali se još nađe po koji hrast sa bodljikavim lišćem (botanički raritet). U gudurama brda živi maloazijski čagalj, plašljiva zvjerka, neopasna za čovjeka.

Klimatske prilike. Prirodne ljepote.

Planinski masiv, koji je dao ime poluotoku, s najvišim vrhom Sv. Ilijom (961 m) zaštićuje pelješka mjesta od bure te ih čini ugodnim za zimovanje. Orebići imaju toplu, suhu obalnu klimu, koja podsjeća na klimu mjesta Girgenti na otoku Siciliji. Ljeti duva lagani zapadnjak (maestral), koji razblažuje večeri i noći, a zimi blag južnjak i sjevernjak, koji ne izazivaju naglih klimatskih promjena. Karakteristika flore: visoke stoljetne palme (datulje), naranče i limuni, bajam, šuma cipresa, bor, maslina, visoka mirta, gajevi oleandara, žuka, (brnistra), vrijes. Botanički rariteti: bodljikavi hrast, orijaške ciprese (Karmel), orijaški bor (Viganj). Zoološki raritet: maloazijski čagalj (šakal).

Pelješki masiv spada u geološke kuriozume. Reljef mu podsjeća na mjesečeve pejzaže, a prema položaju sunca mije-

njaju se tokom dana efekti svijetla i sjene. Za sunčevih zapada, koji u pelješko-korčulanskom kanalu stvaraju izvanredne štimunge, pelješki masiv zna u predvečerje da odsijeva bojama, koje postepeno prelaze od žarko-rumene do zelenkasto-sive. Ovaj dio Pelješca mnogo privlači slikare, koji u romantičnoj ljepoti njegova pejzaža nalaze obilje motiva i potstreka za umjetničko stvaranje.

Kulminaciona tačka masiva je vrh Sv. Ilije (961 m) odakle se pružaju divni pogledi na slikovitu okolicu, na otoke Korčulu, Lastovo, Mljet, Hvar i Vis, na dubrovačko primorje, neretvanski kanal i morsku pučinu.

Stara naselja leže povučena u pozadini, na visini od 100 do 300 metara nad morom, zaklonjena maslinama, borovom šumom i cipresama. Pelješki domovi se ističu urednošću i estetskim izgledom, kao i svojim cvijetnim vrtovima.

Plaže

U neposrednoj blizini Orebića je velika plaža Trstenica, kojoj ima malo ravnih na našem primorju. Plaža je duga preko 2 km, pokrivena je sitnim šljunkom, a okružuje je borov gaj u kojemu je uređena prijatna vrtna restauracija. Na kupalištu izvine pitka voda. Na plaži se nalaze kabine. Kupališna pristojba za cijelu sezonu je Din. 10. Osim ove plaže ima još i drugih plaža sa sitnim pjeskom, zapadno od Orebića.

Svečanosti, Izleti. Sport.

U Orebićima se slavi svake godine 24. maja blagdan »Pomoćnice kršćana«, kada se mjestom nosi kip bl. Djevice uz sudjelovanje mještana i stanovnika iz okolnih sela; Podgorje slavi Veliku Gospu, 15. augusta.

Pelješka mjesta, osobito Orebići, pružaju mnogo mogućnosti za izlete po kopnu i po moru. Lijepa okolna cesta spaja Orebiće s mjestima Kućište i Viganj, te vijuga kroz borovu šumu uz morsku obalu. Paralelno s ovom cestom ide i drugi (gornji) put, koji prolazi kroz stara naselja. Najglavniji su izleti: I. po kopnu: vrh Sv. Ilije (3 sata), vrhovi Vlačica i Mokalo (1½ sat), sela Stankovići (2 km.), Podmokalo (3 km.), Karmen (2 km.), Franjevački samostan (2 km.), Bijelopolje (3 km.). — II. po kopnu i po moru: Zamošće—Kućište (5 km.), Viganj—Basilna (8 km.). — III. po moru: grad Korčula (4½ km.), Otok (2 km.), Vrnik (3 km.), Lumbarda (8 km.), otok Mljet (20 km.).

U Orebiću postoji nogometni sportski klub »Orebić«, a njeguje se i waterpolo, veslanje, jedrenje, ribolov, te lov na čaglje, koji je dozvoljen kroz cijelu godinu. U mjestu ima 1 automobil, 3 motorna čamca, 20 jedrilica.

Turistička organizacija. — Ugostiteljstvo. — Informacije.

Svaki dio poluotoka Pelješca ima svojih ljepota i prednosti, a svi podjednako, specijalno Orebići, imaju vanredne uvjete za razvitak turizma.

U Orebićima postoje ove ugostiteljske radnje:

- Hotel Bellevue — 29 kreveta
- Hotel »Riviera« — 68 kreveta
- Gostionica »Novak« — 6 kreveta
- Gostionica »Central« — 12 kreveta
- Gostionica »Orebić«
- Gostionica »Trstenica«

te preko 100 udobnih privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

U Orebićima postoji Općinski turistički odbor i Društvo za unapređenje turizma, koji se nalaze u sklopu Turističkog saveza u Dubrovniku, Društvo za unapređenje turizma broji oko 60 članova, a nastalo je 1937 g. iz Društva za poljepšanje i unapređenje mjesta, koje je bilo osnovano g. 1900.

Informacije pružaju Općinski turistički odbor i Društvo za unapređenje turizma.

VIGANJ

Opća karakteristika

Na poluotoku Pelješcu (općina Orebić) poznato je izletište i ljetovalište Viganj (oko 600 stanovnika), koje leži nasuprot otoku Korčuli, u Pelješko-Korčulanskom konalu. Mjesto je sastavljeno od više grupa, od kojih je najglavnija smještena u prijatnoj zelenoj uvali, nedaleko Kucišta, gdje se nalazi pošta i brzozav. Stanovnici se uglavnom bave vinogradarstvom, pomorstvom a ponešto i ribolovom. Znatian broj muškaraca živi izeljen u Sjedinjenim Državama i u Australiji. Glavni su proizvodi: vino, ulje, bajami, smokve, rogači, limuni, naranče i buhač. Prometni centar je Korčula, gdje dnevno pristaju parobrodi brzih jadranskih pruga. Lokalne veze parobrodom i motornim čamcem sa Korčulom, Orebićem i drugim okolnim mjestima. Liječnik u Orebiću i Korčuli.

Historijski pregled.

Otkad je Pelješac 1333 postao sastavnim dijelom Dubrovačke Republike, dijelio je Viganj njenu sudbinu. U julu godine 1409 odigrala se u Pelješko-korčulanskom konalu pred Vignjom pomorska bitka između napuljskog i udruženog dubrovačkog i ugarsko-hrvatskog brodogolja, u kojoj je prvo bilo potučeno.

Znamenitosti. — Klima.

Viganj je vanredno zaštićen od svih vjetrova, pa je u klimatskom pogledu jedna od najpovoljnijih tačaka na našem primorju. Naročito uspjevaju agrumi i cvijeće, kojega ima mnogo

egzotičnih vrsta. — U mjestu se nalazi vrlo stara crkva Sv. Luke, zatim Gospe od Rozarija i bivši dominikanski samostan, koji je preuređen za potrebe osnovne škole te turističko-domaćinske škole i dr.

Šetnje, izleti, kupališta.

Kolna cesta povezuje Viganj sa Kućištem i Orebićem, a vodi uz morsku obalu pored borovih gajeva. Sa ceste pruža se krasan pogled na romantični grad Korčulu i okolicu. Cijela ova cesta ugodno je šetalište, jer njome ne prolazi kolni promet, pa nema buke ni prašine. Isto je tako interesantna šetnja put rta Sv. Ivana, koji je obrastao borovom šumicom, sa egzemplarom orijaškog bora, najvećeg na cijelom našem primorju. Planinski vrhovi Sv. Ilija i Sv. Junaj pogodni su za izlete. Obrisi apeniškog poluotoka vide se sa tih vrhova za lijepog vremena. Obala uz more je pjeskovita, pa je kupanje ugodno. Najbolji predio za kupanje u mjestu je rt Sv. Liberana. Izleti po kopnu uobičajeni su na vrhove Sv. Ilije (961 m) i Sv. Jurja, zatim u obližnje mjesto Nakovanj; po moru u Korčulu, Orebiće, Lumbardu, Badiju, Vrnik, Luku, Račište i Lovište parobrodima ili motornim čamcima uz cijene od 4 do 100 dinara. U mjestu ima oko 30 privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

Crkvena svečanost Gospe od Rozarija privuče dosta izletnika iz okolice.

Turistički uvjeti. — Ugostiteljstvo. — Informacije.

Odlične uvjete za turistički razvitak Vignja tek se u najnovije vrijeme počelo praktično iskorišćavati, osobito otkad je u mjestu osnovano Društvo za unapređenje turizma (1935), koje je u saradnji sa Savezom organizacija iseljenika u Zagrebu uredilo gostionicu, zatim Turističko-domaćinsku školu (sa internatom), koja je prva svoje vrsti kod nas. — Privatne sobe.

Sve potrebite informacije pruža Društvo za unapređenje turizma, Viganj (pošta Kućište), Pelješac.

TRPANJ

Opća karakteristika

Trpanj leži na sjevernoj obali poluotoka Pelješca, djelomično uz more, a djelomično $\frac{1}{2}$ km daleko od mora, na visini od neklih 20 metara. U mjestu je sjedište općine trpanjske. Mjesto ima vodovod, poštu i brzojav, liječnika i zubara-tehničara, općinsku upravu, lučku kapetaniju, odjeljak financijske kontrole, žandarmerijsku stanicu, osnovnu školu, dječje zabavište, čitaonicu i podružnicu HKD »Napredak«. Stanovnici se u glavnome bave ribarstvom, poljoprivredom, zanatima, a slove kao dobri trgovci. Glavni proizvodi mjesta su vino, ulje,

svježa i slana riba. Lokalna saobraćajna sredstva su parobrodi i motorni čamci. U mjestu ima 5 ugostiteljskih radnja. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 2.— po osobi dnevno.

Historijski pregled

Današnje naselje pri moru novijeg je datuma, a nastalo je od starijeg naselja, povučenog u unutrašnjost, koje i danas još pretstavlja centar mjesta. Na brijegu iznad luke nalaze se ostaci velike utvrde, koja dominira nad Neretvanskim kanalom, a spada među najveće gradine na Pelješcu. Historijski neistražena, ta ruševina obavijena je legendom, koja je ušla i u pjesme Andrije Kačića-Miošića («Bližu Trpnja više mora sinja — I sada se gledaju zidovi — Gdi su stali Kačići knezovi»). Od 1333 kada je poluotok Pelješac došao pod vlast Dubrovačke Republike, sudbina Trpnja vezana je sa onom Dubrovnikom. Podjelom poluotoka dobila je plemenita dubrovačka obitelj Ranjina svoje posjede u okolici Trpnja (Gornja i Donja Vručica), pa je tu provodio ladanjske dane i renesansni pjesnik Dinko Ranjina. Pod konac Republike u Trpnju je bilo sjelo knežije.

Klimatske prilike. Prirodne ljepote

Klimatske prilike Trpnja uglavnom odgovaraju onima ostalih primorskih mjesta poluotoka Pelješca i dubrovačke rivijere. Ljeti duva obično izjutra jugozapadni vjetar (levanat) a po podne zapadni (maestral), dok zimi duvaju južnjak (šilok) ili sjevernjak (bura). Ljeta i zime su u glavnom blage, što omogućuje raznim subtropskim biljkama i voćkama, specijalno agrumima da rastu i daju ploda na otvorenu.

Trpanjska luka ima lijepo uređenu obalu. Do uvale Belečice vodi novi put, koji omogućuje ugodnu šetnju uz more. Sa glavice Sv. Roka (koja je uređena i pristupačna) pruža se lijep pogled na neretvanski, makarski i hvarski kanal.

Plaže. Izleti. Sport.

U mjestu ima 3 plaže sa finim pijeskom: »Na žalu«, »Dračevac« i »Luka«.

Najviše su uobičajeni izleti u uvalu Divna, u selu Duba i Drače, zatim u Gradac i Makarsku (parobrodima ili motornim čamcima), te u Gornju i Vručicu i preko sedla Vlačica — odakle se pruža divan vidik — u Orebiće (pješice ili na konju).

U mjestu postoji nogometni klub »Faraun«. — Posjetioci Trpnja nalaze rasonodu u plivanju, veslanju, jedrenju, ribolovu i lovu na čaglje, te u planinarenju. U mjestu i okolici lovi se mnogo ribe.

Turistička organizacija. — Ugostiteljstvo. — Informacije.

Za razliku od nekih primorskih turističkih mjesta klimatskog karaktera, koja se sporo razvijaju iako posjeduju osnovne uvjete za napredak u turističkom pogledu (lijepi prirodni po-

ložaj, klimu, pogodnosti za udoban i miran život), Trpanj pokazuje relativno brzi razvoj. U uvali Belečice podignuto je u zadnje vrijeme nekoliko modernih vila.

U mjestu postoji 5 ugostiteljskih radnja:

Hotel »Zvijezdi Mora« (22 kreveta),

Hotel Bosna (14 kreveta),

Pension Gradina (5 kreveta),

Restaurant Miljak (14 kreveta),

Kafana Feri-Centić.

Gostionica Dragojević

te preko 50 privatnih soba sa oko 90 kreveta.

U Trpnju postoji i pruža sve informacije Društvo za unapređenje turizma (osnovano 1937 g.; broji oko 30 članova, koje je učlanjeno u Turističkom savezu u Dubrovniku.

TRSTENIK

Opća karakteristika.

Na srednjem dijelu južne obale poluotoka Pelješca nalazi se Trstenik, luka jednog dijela ovoga interesantnog kraja, koji također spada u sklop šire dubrovačke rivijere. Mjesto pripada općini Janjina, a broji nešto preko 200 stanovnika, koji se uglavnom bave poljoprivredom, osobito vinogradarstvom, te ribarstvom, trgovinom i obrtom. Glavni proizvodi ovoga kraja su: vino, rakija, ulje, svježa i slana riba. Mjesto ima poštu, brzojav i telefon, župni ured, crkvu, osnovnu školu, lučko zastupništvo, žandarmerijsku stanicu, financijski odjeljak. Općinski liječnik je u Janjini. U Trsteniku postoji 1 pension. Saobraćajna sredstva su parobrod i motorni čamci.

Prirodne ljepote. Plaže.

Nad samim mjestom podiže se vrh Čučin (615 m) sa špijlom Prnčeva, odakle se pruža vidik prema Korčuli, Mljetu i Lastovu. Okolica Trstenika zagajena je borovima. U blizini mjesta je park na poluotočiću, do kojeg vodi obalni put.

Trstenik leži u uvali, u kojoj se nalazi plaža, djelomično sa sitnim pijeskom a djelomično sa šljunkom srednje veličine. Okolne uvale (kojih ima više), udaljene su od mjesta 10 do 15 minuta, te imaju lijepe plaže sa sitnim pijeskom. Oko plaža rastu borovi. Kabina nema, a kupanje je besplatno.

Svečanosti. Izleti. Sport.

Crkvene svečanosti: 17 januara (blagdan Sv. Antuna) i 10 augusta (blagdan Sv. Lovrijenca) privuku dosta izletnika.

Iz Trstenika mogu se poduzeti izleti parobrodom u Orebiće i Korčulu (cijena Din. 24.— za polazak i povratak), te na otok Mljet. Motornim čamcima, jedrilicama i lađama na vesla poduzimlju se izleti u Žuljanu, Podobuče i u druga mjesta, uz

umjerene cijene. Izleti po kopnu mogući su u Janjinu i Kunu.

Ribolov je dobar u svako doba godine, a ljeti osobito na plavu ribu. U mjestu ima prigode za jedrenje, veslanje, kuglanje, sezonski lov na zečeve, jarebice, prepelice, te slobodni lov na kune i čaglje (šakale), kojih ima na čitavom poluotoku.

Turistički razvitak, Ugostiteljstvo, Informacije.

Poluotok Pelješac mnogo trpi radi nestašice kolnih puteva, naročito longitudinalne veze od Stona do Lovišta, koja bi spojila ovo turističko područje sa Dubrovnikom i drugim centrima.

U mjestu postoji pension i restaurant Slavka Selak (14 kreveta), a ima i 20 privatnih soba za ukonačivanje stramacu.

Podružnica »Duba«, društva za razvitak Dubrovnika i okolice pruža potrebite informacije.

ŽULJANA

Na srednjem dijelu južne obale poluotoka Pelješca (općina Janjina) leži u velikoj uvali Žuljana, lijepo i interesantno izletišta. Najbliže prometno mjesto je Trstenik, u kojemu pristaju parobrodni turističkih pruga. Žuljana ima lijepo pjeskovite plaže: »Žuljana«; »Mala Vrela«; »Vnućica« (sa izvorom); »Kremana« i druge. Pristup na plaže moguć je unednim putevima ili ladicama. U mjestu se nalazi bazilika iz XII vijeka. Lovi se mnogo ribe a od 1/IX do 1/II dozvoljen je lov na zečeve, dok je preko cijele godine slobodan lov na kune, lisice i čaglje. Boravišne takse nema, a kupanje je na plažama besplatno. Izleti su mogući parobrodom i čamcem. Vožnja parobrodom zapada: do Trstenika 6 din., do Korčule 32 din., do Onebića 32 din. Osim gostionice Draga Lopin, mjesto raspolaze i sa privatnim sobama.

JANJINA I KUNA

Od značajnijih mjesta na poluotoku, koja ne leže uz more, treba istaknuti Janjinu i Kunu.

Janjina se nalazi po sredini poluotoka na najužem njegovom dijelu, a gleda prema Neretvanskom Kanalu. U Janjini je dvor, u kojemu je pod dubrovačkom vlašću (1333—1806) stolovao pretstavnik republike. Okolica Janjine zasadena je lozom i maslinom, te izvozi mnogo dobrog vina i ulja, ponajviše preko nedaleke luke Drače. Janjina se spominje već u 13 vijeku, a našlo se i spomenika iz rimskoga doba. Obalni krajevi oko Janjine vrlo su slikoviti, a osobito se ističe uvala Sutvid, u kojoj se nalazi i gojište oštriga. Janjina ima poštu, brzojav i telefon, općinski i župni ured, školu i t. d.

Kuna a leži pod brdom Rota (713 m), u vinorodnoj dolini nazvanoj Župa, koja je povezana kolnom cestom i autobusnom prugom sa lukom Crkvice. U Kuni je sjedište općinske vlasti, župnog ureda, poštanskog ureda, škole i t. d. U mjestu postoji stari franjevački samostan i kaštel iz vremena dubrov. republike. Kuna je rodno mjesto poznatog slikara Celestina Medovića.

KORČULA

Opća karakteristika

Mjesta koja leže s jedne i druge strane Pelješko - korčulanskoĝa kanala sačinjavaju u turističkom pogledu jednu organski povezanu cjelinu, čiji je privredni centar historijski grad Korčula, koji broji oko 2000 stanovnika. — Grad ima električnu rasvjetu, liječnika i apoteku. — Boravišna taksa: Din. 3.—

Grad Korčula je administrativno središte cijeloga otoka Korčule, te se u njemu nalaze ove vlasti, uredi i zavodi: općinsko poglavarstvo, sresko načelstvo, sreski sud, porezni ured, lučka kapetanija, carinarnica, zemaljsko-kotarski ured, šumarija, pošta, telegraf i telefon, rimokatolička župa sa zbornim kaptolom, viša građanska škola, obrtna škola za brodogradnju i klesarstvo, niža gimnazija (s internatom) na Otoku, zavod »Anđela čuvara« (osnovan 1905) s višom djevojačkom školom sestara reda Sv. Domenika, mornarska škola »Kraljevića Tomislava« (s internatom), 2 novčana zavoda.

Od davnine su znamenita korčulanska brodogradilišta, na kojima su se gradile mletačke galije i domaći jedrenjaci. Odlična kvaliteta rada korčulanskih brodograditelja odaje jaku tradiciju ovoĝa obrta, čiji je prosperitet mnogo stradao razvitkom željezne konstrukcije, tako da danas postoji još samo 12 brodogradilišta manjeĝa opseĝa.

Uz brodograditeljski obrt u Korčuli i okloici lijepo je razvijeno i klesarstvo, koje također ima prastaru tradiciju. Još u doba Rimljana bili su poznati kamenolomi oko Korčule, iz kojih se još i danas vadi kamen izvrzne kakvoće. Korčulanski kamen izvezio se ranije čak u Carigrad.

Kroz Pelješko-korčulanski kanal prolaze sve naše brze, turističke i sporedne parobrodske pruge, te sve pristaju u Korčuli, tako da ovaj grad ima više dnevnih veza u svakom pravcu.

Historijski pregled

Otok Korčula spominje se već za vrijeme Grka i Rimljana. Kao osnivače grada Korčule legenda navodi Antenora i Eneju. Skimno s otoka Hija, Strabon i Plinije pišu, da su žitelji maloazijskog grada Knida osnovali naseobinu na otoku Korčuli, ali ne bilježe, gdje je ta naseobina stajala, niti da li

su Knidjani osnovali novo naselje ili samo staro raširili. Nema sumnje, da je kod današnjeg grada Korčule bila nekada naseobina, moćna sa svoje trgovine i brodarstva, i da je bila samostalno upravljana, imajući i svoj vlastiti novac. Za vrijeme cara Augusta Oktavijana nastradala je Korčula radi pobune i gusarskih pothvata svojih žitelja. Kasnije je Korčula pripala istočno-rimskome carstvu, a zatim Gotima. Od 7 vijeka Korčulom su vladali Hrvati, a uznemirivali su je i osvajali čak i Saraceni. Godine 1000 pokorio je Korčulu mletački dužd Petar II Orseolo, 1100 Genova a 1129 opet Mleci. Godine 1180 pokušao je zahumski knez Konstantin da zavlada Korčulom, koja je tada donekle bila samostalna, ali nije imao uspjeha. — Statut iz 1214 pruža uvida u način upravljanja sredovječnom Korčulom. Godine 1254 izabran je za kneza Đurađ Marsilli, kome su Mleci potvrdili Korčulu kao nasljedno leno. Godine 1298 Genovežani su kod Korčule pobjedili Mlečane, zarobivši admirala Dandola i čuvenog putnika po dalekom istoku Marka Pola (rođenog Korčulanina). Godine 1358 potpala je Korčula pod vlast ugarsko-hrvatskog kralja Ljudevita I., a od 1388 do 1390 Korčula je bila pod bosanskim kraljem Tvrtkom I. Već 1403 darovao ju je Vladislav Napuljac splitskom vojvodi Hrvoju, koji je ustupa Dubrovniku. Dok je bila pod dubrovačkom vlašću dolazio je svake godine jedan dubrovački vlastelin da upravlja Korčulom kao knez. Poslije Hrvojeva pada, kralj Sigismund ostavlja upravu Korčule i dalje Dubrovčanima, a godine 1417 predaje je Vladislavu Gorjanskom. Konačno su 23. IV. 1420 Mlečani pokorili Korčulu, koja je ostala pod njihovom vlašću sve do propasti Mletačke republike. Pod Mletačkom vladom Korčula je 1483 osujetila prepad aragonskih Španjolaca i odbila navalu turskih gusara 1571. Od propasti Mletaka (1797) pa do godine 1815 Korčula je izmijenila više gospodara, potpavši redom pod vlast Austrije, Francuske, Rusije i Engleske. Od 1815 do 29. X. 1918 Korčula je s ostalom Dalmacijom pripadala austro-ugarskoj carevini, a od 15. XI. 1918 do 19. IV. 1921 bila je sa jednim dijelom Dalmacije pod talijanskom okupacijom, pripavši ugovorom u Rapallu (12. XI. 1920) Kraljevini Jugoslaviji. Unutrašnjim preuređenjem države (1939) Korčula je dodijeljena Banovini Hrvatskoj.

U crkvenom pogledu Korčula je dugo vremena pripadala splitskoj nadbiskupiji, a u XII. vijeku biskupiji hvarskoj; od godine 1300 do 1802 imala je Korčula posebnu biskupiju, a zatim je pripojena dubrovačkoj biskupiji.

U književnosti istakli su se korčulanski pjesnici: Ivan Vidalo (XVI. v.) i Petar Kanavelić (XVII v.).

Znamenitosti

Najstariji dio grada smješten je na poluotočiću, koji je još i danas okružen zidovima i kulama, podignutim uglavnom za vrijeme mletačke vlasti. U grad vode vrata s kopnene i morske strane.

Unutar gradskih zidina su brojni historijski spomenici: Katedrala (Sv. Marko) iz XIII vijeka sa lijepom fasadom i portalom, te slikama majstora talijanske renesanse i bogatim riznicom; crkva Svih Svetih sa mnogim starim umjetnicama; venecijanski kameni stup (»štandarac« za zastavu, iz g. 1515); bivša Kneževa palača, sada općinska vijećnica; »Luža« (loggia) iz XVI. vijeka; zatim vlastelinski domovi porodica Ismaeli, Arneri, Medini; tvrđava Sv. Vlaha koju su podigli Englezi godine 1813; Dominikanski samostan i t. d.

Na nedalekom Otoku (Badija) nalazi se veliki franjevački samostan s lijepim klaustrom i crkvom (XV. vijek), u kojoj se nalazi majstorski rađeno staro Raspelo. Franjevci vode i nižu gimnaziju sa internatom.

Klimatske prilike. Prirodne ljepote. Plaže.

Korčula je jedno od najsvježijih dalmatinskih mjesta u ljetno doba, što zahvaljuje svome položaju u Pelješko-korčulanskom kanalu. Poput ostalih mjesta ovoga područja i Korčula ima blagu zimu, što se odmah raspoznaje po bogatoj subtropskoj vegetaciji.

Otok Korčula je uopće poznat po obilju šume, tako da je radi svoje crnogorice od starih Grka dobio naziv »crna Korkyra« (Korkyra Melaina), a od Rimljana Corcyra Nigra.

Korčula ima općinsku plažu (sa kabinama) u neposrednoj blizini; druga plaža (također sa kabinama) nalazi se nešto dalje od prve te do nje voze barke i motorni čamci.

Svečanosti. Razonode.

Najznačajnija svečanost u Korčuli je dan Sv. Todora, zaštitnika grada (29. VII.) kada se priređuje tradicionalna Moreška, viteška igra s mačevima, uz recitaciju starog teksta u stihovima. Ime moreška dolazi od riječi Maur, a igra se sastoji od sedam umjetničkih figura, te prikazuje borbu Turaka i Maura. Glavna su lica: Moro, crni ili maurski kralj, koji hoće da ugrabi bulu, vjerenicu Osmana, bijelog ili turskog kralja, te Otmanović, otac Mora. Dvije su vojske različito obučene. Osmanova u crvenim, a Morova u crnim haljinama, a ovima su i ocrnjena lica i ruke. Odjeća je ukusna i tipična, a nema nikakve veze sa našim narodnim nošnjama. Bula je obučena u bijelu haljinu, a na licu ima dugu koprenu. Moreška se izvodi po noći, pa je efekat nenadmašiv. — Nije moguće tačno kazati, kada je donešena u Korčulu ova viteška igra. Postoje dvije verzije; po jednoj su se Korčulani, kad su putovali na brodovima Genovežana kao mornari i brodograditelji, na putovanju kroz Španiju oko 1200 god. upoznali sa ovom lijepom igrom; po drugoj, da je prigodom navale Fridriha Aragonskoğa na Korčulu oko g. 1500 bilo zarobljeno nekoliko Korčulana i zatočeno u Španiji, gdje su se upo-

znali sa ovom igrom. Morešku su igrali radnici i brodograditelji, a plemići su je smatrali najotmenijom priredbom u gradu.

Sportovi i zabave: jedrenje, veslanje, waterpolo, ribolov, lov na čaglje, planinarenje (Sv. Ilija na Pelješcu, 961 m.); šetnje i izleti po bližoj i daljoj okolici; kino i sezonski koncerti.

Turistička organizacija. Ugostiteljstvo. Informacije

Korčula ima općinski turistički odbor, koji pruža sve potrebite informacije. Hoteli i pensioni: »Bon Repos« (80 kreveta), »Hotel de la Ville« (40 kreveta), »Pension Praha« (50 kreveta), Hotel »Europa« (46 kreveta). — U domaćim gostionicama: Bakarić, Golub, Cvitković, Putnik, Kačić, Jeričević i Adria može se dobiti potpuni pension, a u konačištima: Ivelja, Rosijelo, Malovan, Morska Danica i Verzotti uredne sobe.

LUMBARDA

Na istočnom rtu Korčule leži poljodjelsko i ribarsko mjesto Lumbarda (1400 stanovnika), vrlo ugodno ljetovalište, sa prostranom pjeskovitom plažom. U mjestu je liječnik i pošta.

Lumbarda je povezana sa Korčulom putem, koji vodi uz obalu, mimo vinograda i maslinika; osim toga postoji veza redovitim parobrodarskom prugom kao i motornim čamcima.

Kao i ostala mjesta ovoga područja, Lumbarda ima blagu klimu, a na glasu je radi vina »grk«, koje je odlične kakvoće. U mjestu se nalazi zanimljiva crkva Sv. Barbare iz XI. vijeka, u svoje doba nađeni su ovdje komadi važnog natpisa, koji govori o utemeljivanju grčke naseobine na otoku Korčuli. Smatra se da je ovaj natpis iz IV. v. pr. Krista, te da je to najstariji pismeni spomenik u Dalmaciji i cijeloj Jugoslaviji.

Crkvena svečanost: Sv. Roko (16. VIII). Gostionice: »Lumbarda«; »Zagreb«. — Informacije Opć. turistički odbor, Korčula.

VELALUKA

U najvećem zaljevu otoka Korčule — na njegovom zapadnom rtu — leži ugodno ljetovalište Velaluka (5500 stanovnika), koje ima električnu rasvjetu, poštu, telegraf, telefon, liječnika, apoteku, uređeno kupalište.

Slikovita okolica Veleluke sa nasadima borova pruža mogućnost prijatnih šetnja. Novi put vodi do kupališta sa izgrađenim kabinama i prostorom za sunčanje. U pozadini kupališta je borova šuma. Zaljev zatvara šumoviti otočić Ošljak, omiljeno izletišta. Lijepa je vožnja preko Blata — najvećeg maselja otoka — kroz unutrašnjost otoka do grada Korčule.

Velaluka je cijenjena radi svoje blage klime, ribljih specijaliteta (obilat ribolov) i odličnog vina jeftine cijene.

Prometne veze sa Splitom (parobrod) i Korčulom (autobus).

Ugostiteljske radnje: Hotel Istra (29 kreveta), Pension Šantić (16 kreveta), Pension Plaža (19 kreveta), Gostiona Fernetić (10 kreveta).

Informacije: Društvo za unapređenje turizma, Velaluka.

Dubrovačka izletišta

Dok se raznolika uža dubrovačka okolica prostire na desetak kilometara u istočnom i zapadnom pravcu, pružajući mogućnost ugodnih poludnevnih izleta, dotle se najveći broj interesantnih izletišta nalazi unutar udaljenosti od 100 kilometara, što je vrlo povoljno za kraće ture automobilom ili autobusom, odnosno parobrodom ili kombinovano. Najposjećenija izletišta leže u ovoj udaljenosti: Cavtat 19.5 km, Čilipi 22 km, Trsteno 28.5 km, Trebinje 30 km, Hercegnovi 49 km, Orjen (sedlo) 60 km, Perast 85 km, Kotor 100 km. Na udaljenosti preko 100 km leže: Nikšić 108 km, Durmitor 150 km, Stolac 108 km, Cetinje 143.5 km, Mostar 152 km, Sarajevo 289 km, Skoplje 577 km.

Romantične, kroz zimske mjesece snijegom zasute planine, koje pružaju zaklona divokozama (sjeverno od Mostara) vukovima (Maglič-planina) i medvjedima (Durmitor), a u čijim brzicama živi izvrsna pastrva, pravi su kontrast Dubrovniku, naročito u sred zime, jer dok dubrovačka zima ima u stvari karakter proljeća, dotle sniježni planinski krajevi u pozadini dočaravaju švicarske Alpe.

TREBINJE

Trebinje je vrlo posjećeno dubrovačko izletišta, osobito srijedom i subotom, kada se u tom gradiću južne Hercegovine održavaju sajmovi, na koje dolaze seljaci iz hercegovačkih i dalmatinskih sela u svojim narodnim nošnjama. Od Trebinja vodi dobar kolni put prema Dubrovniku, a prema jugoistoku vodi drugi put uz krševite hercegovačke planine preko zubačkog polja do raskrća Javor, gdje se cesta odvaja za Orjen (najveći vrh dalmatinskih gora, 1895 m) spuštajući se odatle u dva kraka prema Boki Kotorskoj (jednim prema Risnu, a drugim prema Zelenici); druga cesta vodi od Javora preko Mrcina i cijelih Konavala za Dubrovnik. — Željeznička pruga spaja Trebinje sa dubrovačkom lukom, te sa mjestima u unutrašnjosti, a posebni krak sa Bilećom i Nikšićom.

Trebinje se nalazi u unutrašnjosti, 30 km daleko od Dubrovnika, u sjeveroistočnom uglu Trebinjskog polja, okruženo sa tri strane krševitim brdima srednje visine.

Historijski pregled.

Trebinje, prema starom nazivu Tribunija ili Travunija dolazi od latinske riječi Tribunus; tamo su bile stacionirane čete rimskih tribuna. Slavensko Trebinje javlja se tek krajem IX vijeka. Trebinje je u srednjem vijeku bilo važno političko i trgovačko mjesto. Ispred Brankovića kule u Policama vodio je čuveni »dubrovački drum« preko Bileće-Gackoga i dalje na sjever i na istok. U Trebinju je bilo uvijek stalno nastanjenih dubrovačkih trgovaca, a 1378—1463 boravio je i naročiti dubrovački poslanik. Dolaskom Osmanlija počela je opadati važnost Trebinja. Pod Turcima, i kasnije pod Austrijancima, Trebinje je postalo pretežno strateško mjesto radi blizine mletačkog, odnosno crnogorskog teritorija. Svršetkom svjetskog rata 1914—1918 Trebinje je izgubilo svoje strateško značenje.

Prirodne ljepote. Znamenitosti.

Pokraj Trebinja teče rijeka ponornica Trebišnjica ili Trebinjčica. Ona izvire na zapadnom podnožju Vlajinje brda a ponire u Ponikvu pod Klekom na sjeverozapadnom kraju Popova polja. Jedan dio rijeke gubi se već mnogo ranije i utiče u more kod Dubrovnika, stvarajući na taj način Dubrovačku Rijeku (Omblu). Trebinjsko i Popovo polje ne mogu se ni zami-

sliti bez rijeke Trebišnjice, koja ih ukrašuje svojim tokom a za vrijeme suhих dana natapa livade i obrađene njive.

U Trebinju imade starina, za koje osim tradicije nema provjerenih podataka. Tako n. pr. u Kastelu kod današnje gimnazije nalaze se ostaci nekog samostana, zvonik uz ruševine, koji je nekada služio kao sahat-kula i druge starine.

Osim historijskih gradskih zidina, ima Trebinje svoje džamije i kule, stare turske konake i hareme, te pruža sliku Orienta na ivici srednjeevropsko-mediteranskog života kojim odišu Dubrovnik i Dalmacija.

U mjestu žive muslimani, pravoslavni i katolici koji su sačuvali svoje posebne kulturne tradicije i način života. U prvom redu se ističu narodne nošnje i običaji. Muslimani, koji su najbrojniji, ne napuštaju svoj orijentalni način odijevanja, a pravoslavni seljaci se odijevaju u hercegovačku narodnu nošnju, slikovitu i interesantnu naročito kod žena.

Razno. — Informacije.

Trebinje je prometni centar južnog dijela Hercegovine. Ima električno svjetlo i vodovod, a sjedište je raznih državnih ureda, društava i institucija. U mjestu postoje dvije ugostiteljske radnje:

Hotel »Naglić« sa 16 kreveta;

Svratište »Lovćen« sa 20 kreveta.

Informacije o Trebinju pružaju besplatno: Općinski turistički odbor i Društvo za unapređenje turizma.

ORJEN

Ljubiteljima planinarskog i zimskog sporta, koji posjete Dubrovnik, pruža se jedinstvena mogućnost da jednim zaletom u neposredno zaleđe — preko Konavala — posjete vrlo interesantan planinski predio Krivošija.

Krivošije su visoke, strme i teško pristupačne gore, dosta isprekidane kamenim tjesnacima i dubokim jarugama. Leže na bivšoj dalmatinsko-hercegovačko-crnogorskoj tromeđi između Trebinja i Risna u Boki Kotorskoj, a čuvene su ne samo kao kraj sa najvećom količinom oborina u Evropi (4000—5000 mm na godinu), već i radi ustanaka (1840—1850—1869—1883) kad su se malobrojni ali hrabri gorštaci uspješno odupirali premoćnoj austro-ugarskoj vojsci, koja je naročito u borbama 1869—1870 pretrpjela znatne gubitke.

Najviši vrh Krivošija je Orjen (1895 m), a drugi su vrhovi Jastrebica (1832 m), Vučji Zub (1802 m), Štirovnik (1771 m), Subra (1680 m), Dobroštica (1570 m), Radoštak (1446 m), Sniježnica (1100 m). Orjen je pristupačan sa svake strane, a udaljen je 56 km od Dubrovnika, 20 km iz Grude, 13 km od Hercegnovoga i isto toliko od Risna.

Sa svojim slikovitim planinskim predjelima, a nadasve radi obilatog snijega, koji napada već pred Božić i traje do

konca aprila a često i do maja, predstavlja Orjen veliku planinarsku i skijašku atrakciju. Dubrovačka podružnica HPD »Orjen« posjeduje na Orjenskom Sedlu (1594 m) malo planinsko sklonište, i veliki kompleks zemljišta na Vrbanju (1007 m) sa velikim planinskim domom. Zahvaljujući nastojanjima spomenutog društva, znakovima su obilježene ceste koje vode na pojedine vrhove, a isto tako obilježeni su i izvori.

Kao kuriozum svoje vrste treba istaknuti da se doživljava željnim posjetiocima dubrovačke rivijere pruža mogućnost da se jednog te istog dana nauživaju mediteranskoga proljeća sa sunčanjem i kupanjem u moru, čara Orijenta u Trebinju i skijanja na visinama Orjena.

U naselju Crkvice (1100 m) postoji ugostiteljska radnja »Odmorište Crkvice«.

Informacije: H. P. D. »Orjen« — Dubrovnik.

DURMITOR

Dobra kolna cesta, koja veže Dubrovnik sa Trebinjem, vodi dalje u unutrašnjost tražom historijskog »dubrovačkog drumca«, kojim su u srednjem vijeku dubrovačke karavane išle na istok. Uskotnačna željeznička pruga povezuje dubrovačku luku sa Trebinjem, Bilećom i Nikšićem ostvarujući tako vezu ovih krajeva sa željeznicom Dubrovnik-Mostar-Sarajevo-Beograd (Brod).

Nikšić (u prošlosti ljetna rezidencija Nemanjića) leži na visini od 649 m. Krajem XV vijeka porušen, bio je kasnije iznova utvrđen od Turaka. U mjestu se nalazi crkva, zadužbina posljednjeg ruskog cara Nikolaja. Iz Nikšića saobraća sezonska autobusna pruga do Šavnika, Aleksandrova Grada i Žabljaka — polaznih tačaka za uspon na planinski sklop Durmitora koji leži između rijeka Tare i Pive. Najviši vrhovi Durmitora su Čirova pećina (2534 m), Šljeme (2458 m), Prutaš (2393 m), Soje (2388 m). Durmitor je među planinama dinarskog sistema na sjevero-zapadnom dijelu Balkana najprostraniji masiv, a Čirova pećina najviši vrh. Oko 20 manjih i većih jezera nalazi se na Durmitorskom masivu, među kojima se nekoliko njih ističe svojom ljepotom, naročito Crno jezero (na visini od 1465 m) Pošćensko jezero, Zmijanje jezero, Riblje jezero i Jezero Sv. Save (na visini od 2060 m). Najveće je Crno jezero.

Piva i Tara, obilazeći Durmitor, sastaju se pod brdom Sokol (1452 m), gdje se nalazi ruševina historijskog grada istoga imena, te se tu pretvaraju u rijeku Drinu. Jedinstven je pogled sa vrhova Durmitora u svim pravcima.

MOSTAR

Mostar je gospodarski i kulturni centar bivše Hercegovine, te broji 20.000 stanovnika. Grad je moderno uređen.

Mostar se odlikuje slikovitim položajem uz rijeku Neretvu, koja se ovdje duboko probija kroz litice i pećine. Suprotne obale Neretve spaja nekoliko mostova. Džamije, građevine u arapskom stilu, šarolikost života u čaršiji, kao i interesantne nošnje i običaji stanovnika, osobito u muslimanskom dijelu grada, daju ambijentu osebujnu orijentalnu notu. Originalnošću se ističu: t. zv. Rimski most, majstorsko djelo graditeljskog umjeća (sagrađen zapravo od Turaka u XVI vijeku); stara Čaršija; Karadžosbegova džamija; od novijih zgrada u arapskom stilu ističu se Gimnazija, Hotel Neretva i Gradsko kupatilo.

Brojni su izleti u okolicu: do vrela Radobolje (1 sat hoda); u Blagaj (13 km), gdje se nalaze ruševine grada Hercega Stjepana na litici, ispod koje izbija izvor rječice Bune, bogate pastrvama. Okolica Mostara bogata je voćem (grožđe, smokve, trešnje), a proizvodi poznata vina žilavku i blatinu.

Hoteli: »Neretva« (31 krevet), »Bristol«, »Hercegovina«; Gostionice: »Metropol«, »Jadran«, »Janje«.

SARAJEVO

Sarajevo (80.000 stanovnika), upravni, privredni i kulturni centar bivše Bosne, pretstavlja evropsku atrakciju kao grad živih kontrasta, u kojemu, strogo odvojeno, uporedo žive dva posve različita svijeta: patrijarhalni islamski istok (Baščaršija, sa svojim džamijama, cijelim labirintom uličica, egzotičnim bazarima i zastrtim bulama) te savremeni zapad (novo Sarajevo, sa modernim ulicama, palačama, muzejima i udobnim hotelima). Grad leži na rijeci Miljacki, pod 1629 visokim Trebevićem.

Stara čaršija iz XV vijeka spada među najglavnije znamenitosti Sarajeva. U čaršiji nalazi se najveća sarajevska džamija (Begova džamija, iz 1530 g.), vrlo uspjelo arhitektonsko djelo. Starija Careva džamija (iz 1450 g.), leži izvan čaršije.

Među modernim zgradama ističu se: zgrade zemaljskog muzeja (poznatog po svojim zbirkama iz neolitskog, brončanog i halštatskog doba, te rimskih kulturnih spomenika, kao i po bogatim zbirkama etnografskog materijala); gradska vijećnica; katolička katedrala; srpsko-pravoslavna metropolijaska crkva; kazalište; Državna hipotekarna banka i dr.

Među važnije industrije Sarajeva spadaju Državna tvornica duhana i Banovinska industrija čilima, gdje se izrađuju bosanski goblenski i perzijski uzlani čilimi, pokrivači i sl.

U neposrednoj blizini Sarajeva nalazi se nekoliko poznatih turističkih mjesta: sumporno kupalište Ilidža, Kūseljak, Pale, itd. Čuveni su skijaški tereni na Jahorini (1913 m.).

Sarajevo je turistički saobraćajni čvor koliko prema zapadu (Jajce, vodopad Pliva, Plitvice, pa do Zagreba i Slovenije, toliko prema istoku (Šumadija, Beograd). — Hoteli: Evropa, Central; - Grad. Podrum, Pošta, Soko, Imperial, Bristol.

BOKA KOTORSKA

BOKA KOTORSKA

Impozantne visoke planine sa svojim oštrim vrhovima i strmim stranama zaokružuju Boku Kotorsku, pa mirnoća i plavetilo morske površine odudaraju od surog kamenja golog krša. Na podnožju planina, pored lijepih kuća i vila poredanih uz more, odnosno uz cestu koja vijuga obalom cvatu limuni, naranče i bajami, zelene se gusti nasadi maslina, lovora, ružmarina i oleandara, visoko se dižu vitke palme i oštri listovi stoljetnih agava.

BOKA KOTORSKA

Na južnom dijelu jugoslovenskog primorja, na četrdeset kilometara od Dubrovnika, Jadransko se more duboko usjeklo u kopno, stvarajući veliki i prostrani zaliv — **Boku Kotorsku**, koji se rasklapa u pet većih i manjih zatona i morskih draga, međusobno povezanih tjesnacima. Tjesnac »Verige«, svega 300 metara širok, dijeli vanjski bazen Boke (u koji se iz pučine ulazi kod Oštrog rta) od unutrašnjeg bazena (koji je okružen visovima Lovčena i Krivošija). Paroplovna linija od ulaza u Boku do grada Kotora, koji leži na kraju unutrašnjeg bazena, duga je 33 kilometra. Smjelim serpentinama preko Lovčena vodi iz Kotora put u planinske krajeve Crne Gore.

Boka Kotorska i put kroz Crnu Goru ubrajaju se u red najromantičnijih tura Jugoslavije, a po svojoj neobičnoj i veličanstvenoj ljepoti stoje uz najinteresantnije oblasti Evrope.

* * *

U starome vijeku u Dalmaciji i Boki živio je narod Ilira, čiji su vladari boravili u današnjem Risnu. Još u doba Ilira razvile su se grčke, a kasnije su nastale i rimske kolonije u bokokotorskom zalivu. Po dolasku Slovena na jadranske obale Boka prima čisti slavenski karakter te sa ostalim svojim sunarodnjacima dijeli sudbinu i u dobru (XII—XV vijek: jaka nacionalna država) i u zlu (prodorom Turaka u unutrašnjost južnoslovenskih zemalja propale su sve samostalne države na Balkanu, a Bokom je zavladała Mletačka Republika).

Nalazeći se pri moru, odasvud opkoljeni golim planinama, Bokelji su svoju energiju posvetili pomorstvu i trgovini, naročito pak stanovnici Perasta, Dobrote, Prčanja i Kotora, čije palače još uvijek govore o starom bogatstvu.

U isto vrijeme Crna Gora vodi neravnu borbu sa Turcima, te poslije stoljeća patnja, buna i ratova stiže priznanje svoje slobode i konačno u XIX vijeku dobija potpunu nezavisnost.

Uz male prekide Crna Gora i Boka Kotorska živjele su zasebnim političkim životom. Dok je Crna Gora ostala pod vlašću svojih domaćih knezova, Boka je mijenjala gospodare, a 1918 god. nađoše se konačno sa svim ostalim djelovima svoga naroda ujedinjeni u jednoj državnoj zajednici Kraljevini Jugoslaviji.

HERCEGNOVI

HERCEGNOVSKA RIVIJERA: IGALO, TOPLA, HERCEGNOVI, SAVINA, MELJINE, ZELENIKA, BAOŠIĆ, BIJELA, KAMENARI

Opća karakteristika

Prelazeći sa dubrovačke rivijere na područje Boke Kotorske — kopnom ili morem — najprije stižemo na 20 km dugu Hercegnovsku rivijeru, čiji centar — Hercegnovi — leži na ulazu u bokokotorki zaljev, 46 km daleko od Dubrovnika. Oko njeđa redaju se mjesta Igalo, Topla, Savina, Meljine, Zelenika, Baošić, Bijela, Kamenari, koja čine jednu administrativnu cjelinu. Obale pred Hercegnovskom rivijerom (polutoci Luštica, Kobila i Prevlaka), kao najbliža izletišta Hercegnovoga, spadaju također u Hercegnovsku rivijeru. Te obale imaju južnu vegetaciju, lijepe plaže i morske pećine, a zaklanjaju Hercegnovi od velikih valova, tako da je čitava obala pristupačna za kupanje i za šetnju.

Glavni proizvodi kraja su ulje, agrumi, vino, lovorovo lišće, pelin, buhač, konzervirane sardine (tvornica u Bijeloj), konzervirane rajčice (tvornica u Đenoviću), med i razne vrste ribe. Vodovod imaju mjesta: Topla, Hercegnovi, Savina, Meljine, Zelenika, Baošić i Bijela. Električnu rasvjetu imaju ista mjesta, te još i Igalo, a poštu, brzovoz i telefon imaju: Hercegnovi, Zelenika, Đenović, Baošić i Kamenari. Hercegnovi ima jedan novčani zavod, nekoliko liječnika, državni dispanzer, bakteriološki zavod, armijsku bolnicu. U Hercegnovome postoje: sreski sud, porezni ured, carinarnica, lučka kapetanija, sreska ispostava, gradsko poglavarstvo, željeznička stanica, niža realna gimnazija, licej-gradanska škola, muzička škola časnih sestara, ženska zanatska škola Kola srpskih sestara, zanatsko-trgovačka stručno-produžna škola, te nekoliko pravoslavnih i katoličkih crkava i samostana. Lokalna prometna sredstva su: željeznica na pruzi Sarajevo—Zelenika; desetak autobusnih pruga, koje povezuju sva manja mjesta međusobno te grad sa većim centrima od Dubrovnika do Crne Gore i Albanije. Parobrodi Zetske, Dubrovačke i Jadranske plovidbe povezuju Hercegnovi sa ostalim mjestima Boke odnosno jadranskog primorja. Općinska boravišna taksa iznosi dnevno Din. 2.— po osobi.

Historijski pregled i znamenitosti.

Hercegnovi je nastao 1382 godine, a osnovao ga je bosanski kralj Tvrtko. Još se vide ruševine sredovječnog grada sa dobro očuvanim kulama i bastionima (španjolska i saracenska tvrđava), koje podsjećaju na vjekovne borbe stranih osvajača, u prvom redu Mlečana, Španjolaca i Turaka, koji koji su se otimali o ovo nekada važno uporište na moru. U

XV vijeku pripadao je grad hercegu Stjepanu Vukčiću, a poslije njegove smrti pao je u turske ruke. Uslijed čestih promjena gospodara uklanjani su razni natpisi i emblemi, tako da je ostalo malo spomenika iz mletačkog i turskog doba, a nijedan iz ere domaćeg gospodstva. Dragocijeni su spomenici po crkvama koje su (katoličke ili pravoslavne) podignute na ruševinama džamija, kojih je nekada bilo tridesetak. Prema nekim natpisima, crkva sv. Srđa podignuta je u VIII stoljeću, a mala crkva na Savini u XI. stoljeću. Današnji manastir Savina sa novom crkvom (XVII—XVIII vijek) i bogatom riznicom, svetinja je pravoslavnih Primoraca.

Prirodne ljepote. Klima

Bokokotorski zaljev je radi svoje kontrastne ljepote jedan od najinteresantnijih predjela na Jadranu. U zračnoj liniji od 20 km usjeklo se more u kopno od Hercegnovog do Kotora, tvoreći velebni fjord, plovan i za najveće parobrode, a odlično je zaštićen. Do vrhova (Radoštak 1950 m, Klinci 250 m, Sv. Ilija 500 m) vode uredni putevi i staze. U blizini Hercegnovoga nalazi se lijepi prirodni park Savina, sa nekoliko kilometara dobro održanih šetališta kroz šumu. Vanredan je odatle pogled na more, uvale, brda i zaljev. Željeznički put pored mora pruža ugodnu šetnju od Igala do Savine; na terasastom predjelu oko Hercegnovoga izgrađen je zavojiti automobilski put preko Meljina, Podi, Kamenoga, Ubala do Crkvice.

Mjesta Boke Kotorske imaju povoljne klimatske uvjete. Tokom godine nema naglih promjena i perturbacija i ako je Boka Kotorska poznata po velikom postotku oborina. Radi blage klime, jake insolacije i obilja izvora, okoliku pokrivaju najbujnija makija, borove i hrastove šumice, gajevi maslina, agruma i palma, dajući kraju osobiti kolorit. Cvijeće je ovdje bujno, bilo da je samoniklo ili njegovano. Ljeti duva vjetar s mora (izjutra »oštrijal«, »furiijan« s južne morske strane, nastaje od ulaza u Boku i duva prema uvalama, te rashlađuje Hercegnovi, dok je pred rtom Oštra tišina. Poslije podne zapadni vjetar »maestral« a zimi jugoistočni, južni i laki sjeverni vjetar, rijetko »tramuntana«.

Kod Igala ima ljekovitih izvora, a na plaži mulja sa znatnim postotkom joda i sumpora, kojim se uspješno liječi reumatizam. Mulj u Igalu je radioaktivan i podesan za liječenje upala ženskih genitalnih organa i reumatičnih oboljenja zglobova.

Plaže

Obala od Igala do Kamenara pristupačna je za kupanje, a najvećim dijelom je pjeskovita. Najdulje u more prostire se plaža u Igalu, tako da je najbolje zaklonjena i najpogodnija za djecu i rekonvalescente. Plaža u Igalu duga je oko 2 km. Na njoj su izgrađene kabine. Topla ima također ure-

Zapadni
do je P
oborina
i celulo
u kraj
tjini
Bokor
Savin
Al orke
im
Vetar
nida

denu pješčanu plažu. Hotel »Boka« u Hercegovome ima 30 kabina. Hotel »Na Plaži« ima 40 kabina sa pješčanom plažom.

Svečanosti. Priredbe. Izleti. Sport

Svako veće i manje mjesto okolice Hercegovoga i čitave Boke slavi svoje crkvene svečanosti. Više puta na godinu priređuju se vojničke i mornaričke svečanosti, na kojima uzimlje učešća i obližnje stanovništvo. Osobito je svečana slava mornarice u Kumboru 31. X. Prava narodna svečanost i venselje je na dan Sv. Save i Sv. Gospojine kod čuvenog manastira Savina, kojom prigodom se tu nađu, uz stanovnike iz okolice također i izletnici iz najudaljenijih mjesta ne samo Boke već i Hercegovine, Konavala i Južnoga Primorja.

Iz Hercegovoga, centra Hercegovnske rivijere, mogu se poduzimati veći i manji izleti u sva mjesta bliže i dalje okolice bilo parobrodima ili autobusima, bilo pak autotaksima ili željeznicom (izletničke Weekend-karte). Cijene su umjerenene, a mogu se saznati kod mjesnog Općinskog turističkog odbora kao i kod raznih prometnih agencija.

Kod poluotoka Luštica postoji pećina (modra špilja) »Karaodžinica« udaljena 20 min. motornim čamcem, omiljeno izletište turista.

U Hercegovome postoji organizirani plivački klub »Jadran«, zatim nogometni klubovi »Igalo«, »Obilić« i »Zelenika«, lovačko i strijelačko društvo, sokolsko društvo. Klubovi i društva organiziraju često utakmice i razne sportske priredbe. Osobito su privlačne utakmice u waterpolu, koje »Jadran« priređuje sa stranim klubovima.

Osim privatnih ribara, postoje 4 motorna čamca za ribolov na otvorenom moru. Turisti se mogu po sporazumu pridružiti ribarima u lovu bilo po danu na pučini, bilo po noći u zaljevu (pod svijećom).

Radi guste vegetacije te prohodnosti brda dobro je razvijen lov na zečeve, jarebice, kamenjarke, šljuke, divlje patke i guske, grlice, divlje golubove, močvarice, lisice, kune, jazavce i razne ptice grabljivice u vremenu kada je lov zakonom dozvoljen.

Turistički uvjeti, ugostiteljstvo

Boka Kotorska a osobito Hercegovnska rivijera imaju sve preduvjete za turistički razvoj obzirom na svoj vrlo pogodni položaj, klimu, prirodne ljepote i pristupačnost obale. Iznad od glavnih smetnja za pojačani razvoj ovog našeg turističkog predjela je još nesvršeni jadranski put, a u gradu Hercegovome još nedovoljno uređeni centar. Regulacija dijela grada između željezničke i autobusne stanice, regulacija prostora oko željezničke stanice, izgradnja puta uz more, koji diže pristup moru, regulacija i proširenje jadranskoga puta glavne su potrebe mjesta.

U mjestu postoje slijedeće ugostiteljske radnje:

Hotel »Boka	50 soba	76 kreveta
Hotel »Igalo«	26 soba	45 kreveta
Hotel »Igalo« (Depend.)	10 soba	17 kreveta
Hotel »Jadran«	24 sobe	40 kreveta
Hotel »Na Plaži«	20 soba	40 kreveta
Hotel »Na Plaži« (Depend.)	15 soba	30 kreveta
Hotel »Topola«	32 sobe	42 kreveta
Hotel »Rudnik«	20 soba	30 kreveta
Pension Vila Novosel	12 soba	17 kreveta
Villa »Riviera«	16 soba	24 kreveta
Hotel »Plaža« Zelenika	33 sobe	72 kreveta

Osim toga ima u Hercegovome i okolici nekoliko društvenih domova i znatan broj privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

Turistička organizacija. Informacije

U mjestu postoji i pruža sve potrebite informacije besplatno Gradski turistički odbor, koji spada u sklop Turističkog Saveza u Dubrovniku. U mjestu postoje još: »Akcionarsko društvo za građevine i saobraćaj stranaca« (Hotel Boka) od g. 1905. »Društvo za poljepšanje Savine«, od g. 1933, zatim u Igalu društvo »Tamaris« za poljepšanje Igala, a u Bijeloj društvo »Pijavica« za poljepšanje Bijele.

RISAN

Opća karakteristika

Risan je eminentno trgovačko i sitno-obrtničko mjesto, dok se okoliša bavi stočarstvom i poljoprivredom. Nalazi se u unutarnjem bazenu Boke Kotorske uz samo more i broji nešto preko 1200 stanovnika. Mjesto ima vodovod, električnu rasvjetu, poštu, brzopjav i telefon, jednu kreditnu zadruhu i liječnika. Uredi: općinsko poglavarstvo, žandarmerijska stanica, lučko zastupništvo, komanda mjesta, povjereništvo Uzora, srpsko-pravoslavna crkvena općina, rimokatolički dušobrižnički ured, uprava manastira »Banja«. Razne ustanove: dječje oporavilište higijenskog zavoda, pčelarska zadruha, razna društva. Glavni proizvodi kraja su stočni proizvodi, zatim ljekovita bilja (lovorika, lipovina, buhač, kadulja, lincura) te drvo i ugalj za gorivo. Od raznih poljoprivrednih proizvoda pretječe za izvoz i prodaju krumpir i kupus. Lokalna prometna sredstva su autobusi i parobrodi te motorni čamci koji Risan povezuju sa ostalim mjestima Boke Kotorske i Južnoga primorja te drugim mjestima na Jadranu. Općinska boravišna taksa iznosi: u hotelima, gostionama i privatnim stanovima I reda Din. 2.—, u ostalim konačištima Din. 1.— dnevno, a za one koji ostanu u mjestu mjesec dana paušalna taksa iznosi Din. 5.— mjesečno. Kolonije ne plaćaju bcravišne takse.

Historijski pregled i znamenitosti

Risan je bio negda najznamenitije mjesto u Boki, koja se po njemu zvala risanski zaliv (Sinus Rhizonicus). Stari ilirski grad Risan poznavali su već 300 godina prije Krista stari Grci. U Risnu se sklonila od Rimljana ilirska kraljica Teuta (228 g. prije Kr.). Plinije ga poznaje kao oppidum civium Romanorum. God. 590 poslije Krista Risan je bio biskupska stolica, koja se kasnije više ne spominje. Oko 950 god. car Konstantin VII. navodi Risan među gradovima kneževine Travunije, sa kojom ga je bosanski ban Tvrtko I pred svojim vječanjem (1376) predobio od zetskoga kneza Đurđa Baošića. Bosanski kralj Stjepan Tomaš darovao je Risan sa nekim drugim mjestima, Dubrovčanima. Pošto su Turci 10. VIII. 1539 zauzeli na juriš Herceg Novi predao im se i Risan i ostao je u njihovim rukama (s malim prekidom 1648) do 1687 god., kada se poklonio Mlecima i ostao u njenoj zaštiti sve do propasti republike (1797). Iz vremena turskih ratova su zidine starih utvrđenja (Grkovac, Velenjak) na risanskim okolnim visovima.

Nedaleko od Risna nalazi se špilja, iz koje izbija kadšto potok Spila (u špilji je jezero s pitkom vodom) i izvor Sopot, koji kad potraje kiša pada kao jaki vodeni mlaz 15 m duboko u more. U Risnu se nalazi manastir »Banja« podignut od Nemanjića, u kome se i danas nalazi epitafil i narukvica Sv. Save. Zaselak »Carine« čuven je po tome što je tu neko vrijeme boravila ilirska vladarica Teuta, poslije pada njene prijestolnice Skadra. U mjestu se nalazi više iskopina iz rimskoga doba. Osobitu arheološku vrijednost pretstavlja mozaik iskopan u centru Risna g. 1935, kojim se je mnogo zabavila stručna štampa. Kako se je do sada pri slučajnim kopanjima pronašlo više predmeta od znatne vrijednosti, nedvojbeno je da bi se u Risnu pronašle mnogobrojne historijske iskopine kada bi se pristupilo sistematskim arheološkim istraživanjima. Uređenjem muzeja, u kojemu bi bile smještene iskopine kao i zbirke narodnih nošnja i rukotvorina, Risan bi dobio znatnu atrakciju.

Prirodne ljepote. Klima

U mjestu, odmah uz obalu, postoji lijep park. Kolni put, koji prolazi kroz mjesto, služi ujedno kao šetalište. Put, koji se penje prema Nikšiću, vodi kroz šumovite predjele, a sa izvora mjesnog vodovoda pruža se pogled na mjesto i cio risanski kao i dio tivatskog zaljeva. Posebnu turističku vrijednost pretstavlja planinsko naselje Crkvice u Krivošijama (1100 m.) s bukovom šumom. Crkvice vezuje sa Risnom kolni put, kojim saobraća redovita poštanska automobilska pruža (2 puta sedmično). Na Crkvicama ima gostionica, dobro posjećena kroz ljetnu sezonu ne samo od gostiju iz Risna već i iz drugih mjesta.

Klimatske prilike u Risnu odgovaraju uglavnom onima ostalih mjesta Boke Kotorske. Ljeti duva zapadni vjetar (maestral), a zimi južnjak i sjevernjak.

Plaže.

Pjeskovita i uređena plaža (sa kabinama) nalazi se u neposrednoj blizini. Vojno kupalište se nalazi se na periferiji mjesta (udaljeno od centra 300 m). Cijena kabina iznosi Din. 0.50 do 1.— po osobi. Uz obalu se nalazi više privatnih kuća, koje posjeduju male vlastite plaže.

Svečanosti i priredbe. Izleti. Sport

Svake godine na 12 jula slavi se Petrov dan, a 5 maja Đurđev dan uz sudjelovanje naroda iz okolnih naselja, gdje su se sačuvala narodne nošnje.

Mogućnosti za izlete su brojne, jer Risan leži na raskrsnici puteva Dubrovnik—Cetinje, Risan—Crkvice—Hercegnovi te Risan—Grahovo—Nikšić. Izleti se obično priređuju na Orjen (Crkvice) te u razna mjesta Boke Kotorske i Crne Gore. Izleti se priređuju automobilima ili motornim čamcima, a u doba sezone parobrodima. Cijene su umjerene.

Od sportova dolaze u obzir: ribolov, plivanje, jedrenje, i lov na jarebice, divlje golubove i zečeve, (15. IX—31. I.), lisice i kune preko cijele godine, te na divokoze (oktobar, februar).

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo

Obzirom na položaj, klimu, prirodne ljepote i historijske interesantnosti, Risan bi mogao imati većeg uspjeha i koristi od turizma, računajući naravno na domaće goste srednjih finansijskih mogućnosti i na đačke kolonije, za što postoji jedan od bitnih uvjeta, tj. jeftinoća.

U mjestu postoji:

Gostiona »Zeta« sa 8 soba, 10 kreveta a ima oko 30 privatnih soba za ukonačivanje stranaca, dok društvo za unapređenje turizma raspolaže sa 15 do 20 jednostavnih soba sa poljskim krevetima, podesnim za ljetovanje kolonija.

Turistička organizacija. Informacije

U Risnu postoji Društvo za unapređenje turizma (osnovano g. 1935), koje broji oko 70 članova i koje u glavnom vodi brigu oko uređenja mjesta za turističke potrebe. Društvo spada u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku, te pruža besplatno sve potrebite informacije.

PERAST

Opća karakteristika

Današnji Perast je malo ali interesantno naselje na jednom od najljepših položaja u unutarnjem bazenu Boke Kotorske. Kao malo koje manje mjesto u našim krajevima, Perast je sačuvao mnogo historijskih znamenitosti. Broji ukupno oko 500 stanovnika, koji su većim dijelom zaposleni u Pomorskom arsenalu u Tivtu, dok su ostali državni službenici, pensioneri ili sitni trgovci i obrtnici. Mjesto ima električno svjetlo, poštu, brzojav i telefon; od ureda: općinsko poglavarstvo i sreški sud; a od društava vatrogasnu četu, čitaonicu »Zmajević«, društvo za unapređenje mjesta i promet stranaca. Snabdjevanje vodom vrši se iz velikih cisterna. Lokalna saobraćajna sretstva su: parobrodi (od 4—8 dnevnih pruga ljeti i zimi), autobusi u pravcu Kotora i HercegNovoga i Dubrovnik-Cetinje, te čamci za manje udaljenosti (1—3 km) uz umjerene cijene. Općinska boravišna taksa iznosi 1.—dinar dnevno.

Historijski pregled i znamenitosti

Perast je vrlo staro mjesto. Osnovano je od ilirskog plemena Pirusta, po kojemu je i dobio ime, a u IX vijeku je već bio naseljen našim narodom. Peraštani su još od starine poznati junaci na moru i na kopnu, stoga su ih cijenili i srpski vladari iz doba Nemanjića i Mlečići (pod čijim je gospodstvom Perast bio od 1420 do 1797 g.). U pomorskoj bitci kod Lepanta 1571 Peraštani su, kao obično, bili počasna straža kraj zastave na admiralskoj lađi mletačke flote. U Perastu je već krajem XVI vijeka bila ugledna pomorska škola, u kojoj su poučavali katolički redovnici i svjetovnjaci iz Perasta, a u kojoj su školovani i ruski boljari za vrijeme Petra Velikoga. Peraštani su se odlikovali osobito za turskih ratova. God. 1654 odbili su oni, premda im grad nije bio utvrđen, iznenadnu navalu 6.400 Turaka, a zatim ih razbili. Čuvši za to junaštvo, ban Petar Zrinjski posjetio je Perast i darovao je hrabrim braniteljima dragocijenu sablju, koja se još i danas čuva u gradskoj vijećnici.

Kao tip našeg starog primorskog aristokratskog grada pretstavlja Perast prvorazrednu atrakciju. Gradić kao cjelina, pa svaki građevni objekt posebno, podsjećaju na dane slavne prošlosti i blagostanja, te velikog arhitektonskog ukusa. Palače Bujovića, Smechia, Zmajevića (sa mauzolejom i zvonikom), tvrđava Sv. Križa, stolna crkva sa zvonikom, samostan Sv. Antuna, otočić i crkva Gospe od Škrpjela sa zbirkom slika, otočić Sv. Jurja sa ruševinama benediktinske opatije, mali ali interesantni muzej u općinskom domu, bogato crkveno ruho u stolnoj crkvi, ostaci su nekadanjeg sjaja, koji je u Perastu kao u malo kojem našem mjestu ostavio vidne i značajne tragove.

Prirodne ljepote. Klima

Perast se nalazi u središtu i na jednom od najljepših položaja unutarnjeg bazena Boke. Nad samim gradom nalazi se 50 godina stara šumica četinarara. Mirnoća morskog zaljeva, lijepi vidici, izleti po moru, dva mala otočića pred Perastom atrakcije su svoje vrste, koje turistima pruža cilj ugodnih izleta.

Prema podacima iznešenim u stručnom liječničkom vjesniku (»Klima južne Dalmacije a napose grada Perasta« od dra. S. Gojtana, Zagreb, g. 1936, br. 5 i 6) godišnja je temperaturna amplituda u Perastu 15,9^o C. Od bure zaštićuje Perast brdo Sv. Ilija (850 m). Vlaža je najveća u mjesecima novembru i decembru. Prosječan broj sunčanih dana u godini je 240. Ljeti duva sjevero-zapadni, a zimi južni i sjeverni vjetar.

Svečanosti. Priredbe. Izleti. Sport

Crkvena zavjetna svečanost je 15 maja, povodom historijske pobjede nad Turcima u g. 1654. Proslavu osobito oličuje učešće »Bokeljske Mornarice« u historijskim nošnjama, sa starinskim oružjem i interesantnim ceremonijalom. U slikovitoj procesiji nosi se čuvena, zlatom i draguljima optočena historijska slika Majke Božje, zaštitnice bokeljskih pomoraca. Na 15 avgusta je narodna crkvena svečanost na otočiću Gospe od Škrpjela, nasuprot Perasta, gdje se nalazi zavjetna crkva pomoraca. Ove svečanosti redovito posjećuje mnoštvo naroda iz cijele Boke, pa se tom prigodom vide razne narodne nošnje.

Manje ali interesantne su svečanosti prigodom prenosa slike Gospe od Škrpjela sa otočića u Perast zadnje nedjelje mjeseca aprila, a iz Perasta natrag na otok 29 juna. Lađu, kojom se prenosi slika, štiti u polukruhu cijeli kordon lađa i lađica, uz neprestanu pucjavu, potsjećajući na doba kad su oružani peraski brodovi štitali procesiju od eventualnog turskog napadaja. Neobična je mjesna svečanost »Učvršćivanje otoka Gospe od Škrpjela«, kada se obavlja tradicionalno napanje kamena (otok je u XVII vijeku umjetno izgrađen uz jedan strmi hrid). Niz povezanih i okićenih čamaca sa tereotom kamenja kreće uz pjevanje učesnika pored mjesta prema otoku, gdje se pri obali kamenje izbacuje. Svečanost završava, večerom na terasi otoka. Učesnici su samo muškarci.

Perast je povoljna polazna tačka za izlete u sve djelove bokokotorskog zaljeva.

U mjestu se gaji ribolov kao nuzgredno zanimanje i za razonodu. U blizini Perasta love ribari okolnih mjesta sardele »pod svijecu«. Inače ima izvjesnih mogućnosti za lov na lisice, zečeve i jarebice u sezoni kada je lov dozvoljen.

Plaže

Perast ima 2 mala kupališta u samome mjestu sa kabinama. Cijena kabina iznosi 2 dinara za jednodnevnu upotrebu. Kupanje je dozvoljeno uzduž cijelog mjesta, osim na pristaništu i njegovoj blizini.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo

Obzirom na maleni broj stanovnika Perast raspolaže skromnim materijalnim sredstvima, radi čega rad na unapređenju turizma nije zauzeo velike razmjere. Po svojim prirodnim, historijskim i umjetničkim vrijednostima Perast posjeduje uvjete za bolji promet stranaca, pogotovo ako bi se iz stanovite žrtve postupilo tehničkom uređivanju mjesta (vodovod, smještaj gostiju i ostali konfor).

U mjestu postoje 3 gostionice: T. Marković, M. Cvitanović i Gojko Vujačić, koje daju konak i opskrbu. Uz to ima još dvadesetak privatnih soba sa oko 30 kreveta, koji uz umjerene cijene stoje gostima na raspolaganje.

Turistička organizacija. Informacije

U mjestu postoji Društvo za unapređenje mjesta i promet stranaca (osnovano g. 1928), koje broji oko 50 članova. Društvo spada u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku, te besplatno pruža sve potrebite informacije.

KOTOR

Opća karakteristika

Historijski grad Kotor leži pri moru, u krajnjoj uvali bokokotorskog zaljeva koja se je najdublje usjekla u kopno pod visokim Lovćenom (1759 m), a koju skoro sa svih strana zatvaraju krševita brda. Kao važan prometni čvor Boke Kotorske i njenog zaljeva, Kotor je povezan sa većim i manjim mjestima svoje bliže i dalje okolice urednim cestama i morskim saobraćajem. Kotor je sjedište Gradske općine, koja broji ukupno oko 5000 stanovnika, dok sam grad broji oko 2500 stanovnika. Stanovništvo grada bavi se uglavnom trgovinom, brodarstvom, industrijom i zanatstvom, dok se stanovnici seoskih odlomaka bave poljoprivredom. Glavni proizvodi kraja: riba, povrće, južno voće, ulje i nešto mliječnih proizvoda. Mjesto ima vodovod, električnu rasvjetu, poštu, brzojav i telefon, 4 novčana zavoda, 4 liječnika, 2 ljekarne i 1 vojnu bolnicu. Vlasti i uredi: sresko načelstvo, porezni ured, sreski i okružni sud, velika državna realna gimnazija, carinarnica, katolički biskupski ordinarijat, pravoslavno arhijerejsko namjesništvo, razna prinudna udruženja, lučka kapetanija I reda, odjeljak finansijske kontrole, katastarska uprava, OUZOR. Lokalna prometna sredstva su u prvom redu parobrodi raznih društava, na prvom mjestu Zetske plovidbe, koja u bokokotorskom zaljevu ima glavno polje rada, zatim autobusna poduzeća koja vrše promet u svim pravcima prema Crnoj Gori, Južnom Primorju te Hercegovome i Dubrovniku. Lokalni promet između obližnjih mjesta i sela vrše također motorni čamci i autotaksi. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 2, 3 i 4 po osobi dnevno.

Historijski pregled

Kotor je igrao glavnu ulogu u historiji Boke Kotorske i bio je centar njenog ekonomskog i kulturnog života. U ilirsko-rimsko doba glavno je mjesto u Boki bio Risan, po kome se ona i zvala Risanski Zaliv. Dalje je k jugu bio rimski grad Acruvium ili Ascruvium, koji je možda propao od potresa. U VII i VIII vijeku javlja se na mjestu Ascruviuma Dekadaron, zatim Cattarum, slovenski Kotor. God. 925 na splitskom saboru, za vrijeme vlade hrvatskog kralja Tomislava, spominje se Kotorska biskupija čija je stolna crkva Sv. Trifuna bila posvećena 809 g. Vjeran opis Kotora dao je oko g. 950 bizantinski car Konstantin VII. Tada je Kotor pripadao bizantinskoj pokrajini Dalmaciji, i imao je svoju samoupravu i povlastice, kao i drugi dalmatinski gradovi. Dok su se gradovi sjeverne Dalmacije 1102—1108 poklonili ugarsko-hrvatskom kralju Kolomanu, Kotor je ostao vjeran Bizantu. Poslije smrti bizantinskog cara Manuela (1180), zavladao je Kotorom 1185 g. veliki župan Stevan Nemanja. Pod srpskom vrhovnom vlašću ostao je Kotor do 1370 g. kao posebina, čije unutarnje uređenje poznajemo iz statuta 1301 g. Srpski vladari su vrlo pazili i cijenili Kotor i njegovu vlastelu, darivali ih zemljom i raznim povlasticama. Najsajjniju povelju dobili su Kotorani od cara Dušana 1351 g. kada su k njemu u Prištinu došli vlastela i građani Kotora. Iz te se povelje vidi, da je Kotorska općina imala u svojoj vlasti svu župu Grbalj, Mirac, Lozicu, Dobrotu do Ljute, manastir Sv. Georgija sa svom metohijom njegovom, nadalje crkvu Arhandelovu u malom moru prema otoku, Lušticu, Pasiglav, Krtole, Polje, a osim toga dao mu je car Dušan Baošle (Baošići), Bijelu, Kruševicu sa svim selima i međama do Rijeke i Ledernice. — Kotor je u XIII i XIV vijeku najviše trgovao vunom i solju sa Srbijom i Bosnom; tamo je bilo znatno skladište mletačke trgovine. — Poslije smrti cara Dušana, Kotor je mnogo trpio zbog takmičenja ugarsko-hrvatskog kralja Ljudevita I., Mlečana i Genovljana, bosanskog kralja Tvrtka I., vojvode Sandalja Hranića i zetskih Balšića, da njime zavladaju. Najzad se 23. IV 1420 g. Kotor dao u okrilje Mletačko pod kojim je ostao do propasti Mletaka (1797), uživajući veću samostalnost od ostalih dalmatinskih općina, koje su se bile sklonile pod zaštitu Mletaka. Kotor je imao sukoba i sa susjednim Turcima (opsada 1539, 1569, 1657), koji su dugo držali župu Grbalj, žitnicu Kotora, ali se u samom Kotoru nikad nijesu ugnijezdili. Po padu Mletaka Kotor je pripao Austriji. 4. III 1806 g. zauzelo ga je rusko brodogradilište, ali ga je već 12. VIII 1807 predalo Francuzima, koji su vladali Bokom 6 godina. Zatim su u Kotoru kratko vrijeme gospodarili Englezi, pa 8. I—19. VI 1814 Crnogorci, kojima su grad uzeli Austrijanci. Za vrijeme svjetskog rata 1914—1918 Kotor s Bokom bio je jako vojničko uporište austro-ugarske vojske. Po slomu austro-ugarske monarhije Boka Kotorska je kao i ostala Dalmacija pripala narodnoj državi Kraljevini Jugoslaviji.

Znamenitosti.

U grad vode troja vrata, od kojih su najljepša ona koja vode s obale u grad, a sagrađena su 1555 godine. Grad je ispresijecan uskim ulicama i malim trgovima. Stare crkve Sv. Tripuna (XII st.), Sv. Klare, Sv. Nikole, Sv. Luke, Sv. Marije interesantne su ne samo kao građevine, već i radi svojih bogatih riznica. Sačuvane su stare palače raznih stilova, a pojedini djelovi Kotora, kao n. pr. onaj prema izvoru vode Gurdić još uvijek pružaju vjernu sliku staroga grada. Značajan je muzej staleškog udruženja »Bokeljska Mornarica« (koje postoji preko 1100 godina) sa nošnjama, slikama i oružjem iz slavne prošlosti Kotora, te Kotorski lapidarium. Nad samim Kotorom diže se tvrđava Sv. Ivana, odakle se pruža krasan pogled na grad i najbližu okolicu. — Svake godine na 2 i 3 februara slavi Kotor na svečan način svog zaštitnika Sv. Tripuna. Tradicionalnoj svečanosti daje posebno obilježje »Bokeljska Mornarica«, čiji članovi nastupaju u staroj nošnji i pod oružjem.

Prirodne atrakcije. Klima

Tvrđava i brežuljak Sv. Ivana, poviše Kotora privlačna su atrakcija za turiste, odakle se pruža pogled na grad i okolicu. Sa šetnje na brdo Vrmac u slikovitom predjelu, zasađenom borovima, pruža se pogled na bokokotorski zaljev i to s jedne strane na tivatski i hercegrovski zaljev, a s druge na uži kotorski zaljev i na sam grad s okolicom. Senzacija svoje vrste je na oko strahovita ali u stvari ugodna vožnja preko 25 serpentina uz Lovćen, kroz romantične planinske predjele odakle se uživa jedan od najljepših vidika na svijetu. Šetnja do izvora Gurdića i Škudre kod južnih i sjevernih vrata grada, te uzduž obale put Dobrote ili put Prčanja također su vrlo zabavne.

U ovom dijelu bokokotorskog zaljeva klima je vrlo blaga. Jesen i zima su više kišoviti, dok je ljeto većinom suho. U čitavom zaljevu dobro uspejavaju agrumi i druge subtropske i tropske biljke i cvijeće. Ljeti duva uglavnom zapadni vjeter (maestral), a zimi južnjak, zapadnjak i sjevernjak. Nema naglih klimatskih promjena, te je ljeto relativno svježije a zima blaga.

Plaže

Do samoga Kotora nalazi se mala morska plaža sa 20 kabina (cijena Din. 2.— po osobi). Uz novosagrađeni hotel »Slavija« uređeno je kupalište sa 10 kabina za hotelske goste. Prirodna plaža na prčanjskom »Markovrtu« od finog pijeska, udaljena od Kotora 8 km, pogodna je za sunčanje i kupanje. Ima više malih plaža prikladnih za kupanje uzduž obale Dobrote, Mula i Prčanja.

Svečanosti. Priredbe. Izleti. Sport

Najveća i najpoznatija svečanost u čitavoj Boki je proslava Kotorskog patrona Sv. Tripuna, koja se slavi svake godine 2 i 3 februara. Ova starodrevna svečanost slavi se uz veliko učešće naroda iz čitave Boke sa slikovitim nošnjama i odorama uz tradicionalne običaje. Članovi udruženja »Bokeljske Mornarice« u starim nošnjama naročito uzveličavaju svečanost Sv. Tripuna, uzimajući učešća u velikoj procesiji sa moćima Sv. Tripuna i igrajući staro ritualno kolo. Pravoslavni blagdan Sv. Trojica također se slavi uz sudjelovanje naroda iz okolice u slikovitim narodnim nošnjama.

Interesantna je priredba pod imenom »Bokeljska noć« koja se obnavlja u svečanim prigodama. »Bokeljska noć« sastoji se u iluminaciji čitavog bokokotorskog bazena uz morskou obalu i po vrhovima brda, tako da se ovaj bazen pretvara u čarobno plameno jezero, ostavljajući veličanstveni utisak. Ostala mjesta u okolici također održavaju svoje manje svečanosti i priredbe.

Redovite parobrodske i autobusne veze omogućuju izlete u bližu i dalju okolicu kao i u sva mjesta Boke Kotorske, Južnoga Primorja, Dubrovnika, Crne Gore i Albanije. Osobito su poznati izleti na Lovćen, Cetinje, Rijeku Crnojevića, Budvu, Petrovac, Bar, Ulcinj, Risan, Hercegnovi, Vrmac, Tivat, Crkvice, Orjen itd. Motornim čamcima izletiti se prave do Dobrote, Mula, Prčanja, Stoliva i Perasta.

U Kotoru postoje organizirana sportska društva: nogometni klub »Jugoslaven«, plivački klub »Primorac«, planinarsko društvo »Vrmac«, Ribarsko društvo, te ostala manja amaterska sportska društva. Osobito se gaji nogomet i waterpolo. Lova ima prilično. U grbaljskom polju poznat je lov na divlje patke i guske, jarebice i prepelice, zečeve i drugu divljač. Sezona lova je većinom u jeseni.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo.

Posjedujući temeljne preduvjete za turistički razvitak obzirom na svoj prirodni položaj, klimu, te historijske i umjetničke znamenitosti, Kotor se nalazi u polaganom ali stalnom razvoju koji se očituje u jačanju ugostiteljskog kapaciteta i u dotjerivanju javnih postrojenja. Kao i ostalim mjestima u ovom dijelu našeg primorja, Kotoru su potrebite bolje direktne veze sa našim većim turističkim centrima i prometnim lukama. Također je važno pitanje pojačanja vodovoda, te provođenja elektrifikacije čitavog unutarnjeg bazena, kao i održavanje čistoće mora (nečistoću mora prouzrokuju parobrodi bacanjem ugljenih otpadaka). U unutarnjem bazenu ima oko 200 napuštenih ali solidno građenih zgrada, koje bi se dale dobro iskoristiti za stanovanje ili za uređenje malih pensiona.

Stanje ugostiteljstva je uglavnom zadovoljavajuće, naročito obzirom na skoro dovršenje luksuznog hotela »Slavija«

neposredno pokraj grada, koji će mnogo doprinijeti razvoju turizma u ovom dijelu Boke.

U mjestu postoje ugostiteljske radnje:

Hotel Vardar i depend.	20 soba	25 kreveta
Hotel Graz	10 soba	16 kreveta
Hotel Ilić	8 soba	14 kreveta
Gostiona Sport	7 soba	10 kreveta
Konačište Cikić	6 soba	14 kreveta

kao i više privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

U mjestu ima 26 autotaksi kola i 7 autobusa te 1 motorni čamac.

Jedrilica ima: Kotor 29, Muo 20, Dobrota 24, Prčanj 22.

Ostala saobraćajna sredstva su redovite i izletničke pruge Dubrovačke, Jadranske i Zetske plovidbe.

Turistička organizacija. Informacije

U gradu postoji Gradski turistički odbor, zatim turistička zadruga »Jadranski fjord«, koja podržava zastupstvo »Putnika«, te »Lovćen« društvo za poljepšavanje mjesta i okolice. Prve dvije ustanove spadaju u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku. Gradski turistički odbor i »Jadranski Fjord« pružaju besplatno turističke informacije, te vrše propagandu za Kotor i Boku Kotorsku u saradnji sa Turističkim savezom.

PRČANJ

Opća karakteristika

Prčanj leži uz more, u unutarnjem bazenu Boke Kotorske, na cesti koja povezuje Kotor sa Tivtom. Broji oko 750 stanovnika, koji se u glavnom bave poljoprivredom, pomorstvom i ribarstvom. Turizam im također donosi vidne koristi. Glavni proizvodi kraja su ulje, vino, voće i ljekovito bilje. Mjesto ima poštu, brzopjav i telefon, liječnika i ljekarnu; uredi: općinsko poglavarstvo i župni ured; društva: ribarska zadruga, djački internat Pomorske akademije u Kotoru, Ruski dom, Jevrejsko društvo, Sokol, čitaonica, biblioteka, pinakoteka, prosvjetno društvo »Lisinski«, društvo »Sloga«, mjesni odbor Crvenog Križa, zdravstvena zadruga; škola i crkve.

Lokalna prometna sredstva su: parobrodi, autobusi, motorni čamci.

Općinska boravišna taksa iznosi Din. 1.— po osobi dnevno.

Historijski pregled i znamenitosti

Prčanj se spominje u kotorskim ispravama počevši od XIII vijeka. U srednjem vijeku mjesto je ležalo pod brdom podalje od obale, dok je zemljište pri moru pripadalo djelomično kotorskoj vlasteli a djelomično crkvama i samostanima.

Od prirode upućeni na more, Prčanjani su se već u XVI vijeku isticali u brodarstvu, preko kojega su sigurno došli do blagostanja, jer već polovicom XVII vijeka počеше nicati kuće uz obalu, nakon što su mještani otkupili zemljišta od kotorske gospode. Početkom XVIII vijeka broji Prčanj 111 kuća sa 758 stanovnika.

Kroz stoljeća koja su slijedila, Prčanj je dao znatan broj odličnih i odvažnih pomoraca (admirala, kapetana i mornara), koji su u raznim prigodama proslavili svo kraj.

Župna crkva zasnovana je g. 1780 a završena g. 1909 u renesansnom stilu, te je najveća crkva u Boki Kotorskoj, i jedna od najvećih u Dalmaciji. Ova crkva posjeduje lijepi broj umjetničkih radova starih i savremenih majstora. Stara župna crkva nastala je g. 1399, a u današnjem obliku g. 1672. Pred njom je i staro groblje. Crkva Sv. Nikole (lijepa renesansna fasada) i franjevački samostan potječu iz početka XVIII vijeka. U samostanu je postojala osnovna škola za pomorce i ljekarna od g. 1739. Danas je tamo biblioteka, župni stan, zdravstvena zadruga i čitaonica (osnovana g. 1861). U dvorištu samostana održana je g. 1848 poznata narodna skupština prvaka Boke Kotorske. U mjestu postoji jedna gradina iz rimskooga doba (Sv. Toma), te legendarna kuća »Tri sestre« u gotskom stilu.

Prirodne ljepote. Klíma

Interesantna je šetnja uz more, a isto tako i poviše mjesta, uređenim stazama kroz maslinjake, gajeve i polja do vrmacke kosine. Gora je obrasla šumom i poljskim cvijećem. Sa položaja stare župne crkve nad mjestom (200 m) pružaju se krasni vidici na Prčanj i nutarnji bazen, a sa vrha brda na jednu i drugu stranu bokokotorskog zaljeva.

U Prčanju je zdrav morski zrak, a nakon zalaza sunca i noću osjeća se svježina sa Lovćena. Ljeti je uglavnom tišina i duva lagani sjevero-zapadnjak, a zimi južnjak i sjevernjak. Temperatura se kreće od 7 do 22.5 st. C.

Plaže

Prčanj se u svoje vrijeme protegao na plaži sitnog pijeska. Vlasnici kuća izgradiše obalu da bi osigurali cestu, koja ide uzduž mjesta između kuća i mora. Poznata je plaža »Markov rt« sa sjeverne strane (duga oko 1 km) a manja leži sa južne strane (krupniji pijesak).

Svečanosti. Priredbe. Izletí. Sport

U Prčanju je glavna mjesna svečanost Porodjenje Bogorodice (8 septembra), koju slave starosjedilačke katoličke porodice. Dan 9. jula zavjetni je blagdan na uspomenu oslobođenja od kolere g. 1867. Nikolj-dan (6 decembra) tradicijom

nalni je blagdan prčanjskih pomoraca. Ove blagdane prate obično razne priredbe, a sudjeluje narod iz okolnih i daljih mjesta. Tom prigodom mogu se vidjeti i stare bokeljske narodne nošnje, koje žalibože sve više iščezavaju.

Manji izleti su mogući pješice, motornim vozilima te lađicama u neposrednu okolicu: Muo, Kotor, Dobrotu, Perast, Risan te Stoliv i Tivat. Veći izleti se poduzimlju najčešće do Budve, Cetinja i HercegNovoga. Cijene su umjerene.

U mjestu postoji sportski klub »Sokol«. Od sportova se njeguje najviše veslanje, plivanje, planinarstvo, ribolov, kuglanje i nogomet. U proljeću, ljeti i jeseni ribolov je obilan. Moguć je također i lov na lisice, kune, zečeve, golubove, divlje patke te sitnije ptice u sezoni kada je lov dozvoljen.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo

Gotovo sve općine u srezu bokokotorskom premalene su da bi same za sebe mogle biti značajni nosioci organizacije i finansiranja rada na unapređenju turizma. Radi toga budućnost turističkog razvoja leži u pregrupiranju općina nutarnjeg bazena Boke Kotorske. Sve ono što vrijedi za ostala mjesta Boke Kotorske vrijedi i za Prčanj tj. postoje temeljni uvjeti za jači zamah na polju turizma, ali je potrebno da se uspostave bolje prometne veze, da se uvede električno svijetlo i da se riješe druga tehnička pitanja (uređenje asfalt. ceste).

U mjestu postoje:

Pension »Odmorište«	18 soba	46 kreveta
»Češki Dom«	9 soba	22 kreveta

a ima još circa 30 privatnih soba sa 40 kreveta za ukonačivanje stranaca.

Turistička organizacija. Informacije

U Prčanju postoje Općinski turistički odbor te Društvo za unapređenje turizma i poljepšanje mjesta »Markov rt« (osnovano g. 1924) koje broji 43 člana. Ove ustanove pružaju besplatno sve potrebite informacije, a spadaju u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku.

TIVAT

Tivatiski zaton je glavna ratna luka Jugoslavije, u kojoj se nalaze pomorski vojni arsenal, strojarska škola i druge važne mornaričke ustanove. Mjesto Tivat broji oko 3000 stanovnika, a uređaj mu je na visini savremenih zahtjeva. — U srednjem vijeku Tivat je bio ljetovalište kotorskih plemića, koji su tamo imali i svoju crkvu. Jedan natpis na toj građevini spominje bosanskog kralja Tvrtka.

RUDVA

Južno Primorje

Jedinstveno u svojoj ljepoti i slikovitosti, primorje Jugoslavije posebno se ističe raznolikošću pojedinih djelova. Dok jedan kraj osvaja svojom grandioznošću, drugi oduševljava svojim prijatnim, pitomim izgledom. Tako veličanstvenoj ljepoti Boke stoji uz bok idilično Južno Primorje sa svojom dražesnom scenerijom i ugodnim kupališnim mjestima, nanizanim uzduž zelene obale, koja svojom vijugavošću stoji u očitoj suprotnosti prema smirenoj crti plavoga horizonta.

BUDVA

Budva leži južno od ulaza u Boku Kotorsku, a spada među najstarije gradove na našem primorju. Sagrađena je na kame-nitom poluotočiću i opasana starim zidinama. U grad, kojim krivudaju uske popločane uličice, ulazi se kroz troja vrata. Mjesto Budva (sa predgrađem) ima oko 800 stanovnika, dok cijela općina budvanska broji 2400 stanovnika. Stanovništvo se u glavnome bavi poljoprivredom, ribarstvom i turizmom. Glavni proizvodi kraja su voće i povrće. Mjesto ima vodovod, poštu, brzojav i telefon, liječnika, ljekarnu i Dom narodnog zdravlja. Od vlasti: općinsko poglavarstvo, komandu mjesta, sreski sud, lučku kapetaniju II reda, poresku upravu, finan-cijsku kontrolu, odjeljenje carinarnice, žandarmerijski vod i stanicu, župnički dekanat, srpsko-pravoslavnu crkvenu općinu i druge manje urede te razne škole. Lokalna saobraćajna sred-stva su parobrodi, autobusi i motorni čamci, koji svakodnevnim prugama povezuju Budvu sa okolnim mjestima kao i ostalim jadranskim primorjem. Općinska boravišna taksa iz-nosi Din. 2.— po osobi dnevno.

Historijski pregled

Budva je staro mjesto; već je spominje Skilak u 4 vjeku prije Krista, a od drugih starih pisaca Plinije, Ptolomej, Paj-tingerova tabla, Stefan Bizantinski i dr. Budva je jamačno bila grčka trgovačka stanica prije dolaska Rimljana. U grčko-rimsko doba današnja Budva zvala se Butua. Jedan rimski pisac naziva je »grad rimskih građana«. Godine 840 po Kristu razorili su je Arapi. Kasnije se opet podiže. Pod imenom Stari Grad (Civitas antiqua) pripadala je kneževini Duklji, a zatim srpskoj državi. U početku XV vijeka pretežno je ponovo sta-ro ime Budva. Tada je neko vrijeme bila u vlasti bosanskog vojvode Sandalja Hranića. 1442 došla je Budva u ruke Mle-čićima, pod kojima je ostala sve do pada republike (1797). Za mletačkoga gospodstva uredili su Budvani sebi prvi stat-ut 1465. 1569, 1571 i 1687 stradala je Budva od Turaka, a 1167 rasklimao joj je utvrđenja zemljotres a i sam grad je pretrpio znatnu štetu. Kad je godine 1797 Mletačka repu-blika izgubila svoju samostalnost pod udarom Napoleonove vojske, zahvatio je i Budvu vrtlog svjetskih događaja, pa je

kroz kratko vrijeme promijenila više gospodara (Crnogorce, Francuze, Ruse, pa opet Francuze). Od godine 1815 pripadala je Austriji sve do 1918, kada su Južni Slaveni osnovali svoju narodnu zajednicu, Kraljevinu Jugoslaviju.

Znamenitosti

U Budvi se nalazi katolička crkva Sv. Ivana iz VIII. vij., nekadašnja katedrala, koja posjeduje nekoliko slika umjetničke vrijednosti i staru ikonu Bogorodice, okovanu u srebro. Pusta stara crkva Bogorodice, iz XI. vijeka uz nekadašnji benediktinski pa franjevački samostan spada također među znamenitosti mjesta. U ovoj crkvi je car Dušan izdao jednu povelju g. 1351. Starom kapelicom Sv. Save opata do kraja XVIII. vijeka služili su se pravoslavni i katolici. Pravoslavna crkva Sv. Trojice potječe iz XIX. vijeka. U okolici se nalazi napušteni podmajinski samostan »Podostrog«, u kojemu je nekada boravio crnogorski vladika Danilo, glavno lice iz Njegoševog »Gorskog vijenca«. U tome samostanu su često boravili i drugi crnogorski vladari. Budva je do XVII. vijeka bila sjelo biskupije.

Budva je rodno mjesto književnika Stefana Mitrova Ljubice, čiji se grob nalazi u porti pravoslavne crkve. Čuveno je i istaknuto lice mletačkog umjetničkog života XVII. vijeka Budvanin kanonik Krsto Ivanović, naučnik i pjesnik, čije se poprsje nalazi u crkvi Sv. Mojsija u Mlecima. U Budvi se rodio u čuveni svjetski pustolov XVIII. vijeka, Stjepan Zano- vić (samozvani Šćepan Mali crnogorski i albanski princ i tobožnji potomak Skenderbega), koji je živio po evropskim dvorovima, objavljujući u štampi razna pjesnička i druga djela na talijanskom i francuskom jeziku, svršivši na koncu samo- ubistvom u amsterdamskoj tamnici.

Prirodne ljepote. Klima

Zbog svog položaja i krasne okolice Budva je dobila više laskavih naziva. U ovom romantičnom kraju povezuju se u jednu ljepotu planinske vrleti, šumoviti brežuljci, plodno polje, vinogradi, maslinjaci, budvanski zaliv sa otokom i otvorena nepregledna pučina.

Klima je veoma blaga, što je i razumljivo obzirom na južni položaj mjesta, a vegetacija je subtropska. Veliki gajevi maslina pokrivaju okolicu, dok za ukras služe najviše oleandri, palme i drugo tropsko bilje. Naranče i limuni uzgajaju se radi ploda. Kraj je inače dosta šumovit. Uz sam grad pored pristaništa nalazi se dugi hladoviti park. Šetalište se proteže kroz predgrađe do okolne šume. Ljeti duva sjeverozapadni vjetar, zimi sjever-sjeveroistok-istok, jugoistočni, južni i jugo - zapadni vjetar. Temperatura se zimi kreće od 18 do 20 st. C.

Plaže

U Budvi i okolici ima 11 što većih što manjih pješčanih plaža. Između njih osobito otkaače sunčana plaža »Mogren« u neposrednoj blizini grada, zatim »Slavska plaža« pod budvanskim poljem (prva udaljena 120 a druga 60 metara od mjesta). Redom dolaze ostale plaže: »Bečići«, udaljena 1 km, »Kameno« udaljena 3 km, »Pržno« udaljena 6 km, dvije plaže u Sv. Stefanu, udaljene 8 km, plaža »Jaz« udaljena 3 km, plaža »Trsteno« udaljena 5 km. Na plažama je prirodno sitni ili nešto krupniji pijesak, koji se pruža daleko u more. Kabina ima na plaži »Mogren« (cijena 2.— dinara po osobi). Kupanje je inače na svim plažama besplatno.

Svečanosti. Priredbe. Izleti. Sport

U Budvi se slavi na dan Sv. Ivana 24 juna i Trojičin dan u istome mjesecu, u kojim prigodama se održavaju razne religiozne funkcije i druge priredbe uz učešće naroda iz okolice u narodnim nošnjama (uglavnom crnogorskim).

Redovite autobusne i parobrodske veze spajaju Budvu sa ostalim gradovima i mjestima Boke Kotorske kao i čitavog Jadrana. Automobilski se izleti najviše poduzimaju novom cestom do Cetinja i drugih mjesta u Crnoj Gori; zatim pješice na brdo »Spas«, manastir »Podostrog«, i manastir »Stanjevići«; do Sv. Stefana i Petrovca ili dalje autobusom, uz pogodne cijene.

U mjestu postoji organizirani sportski klub »Mogren«. Od sportova se najviše tjera nogomet, ping-pong, gimnastika i odbojka. Prigode za lov ima obilato. U jesen i zimi je lov na lisice i kune, a na zečeve u dozvoljeno doba (t. j. od proljeća do konca avgusta).

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo

Od svih turističkih mjesta Južnoga Primorja Budva ima ponajbolje uvjete za turistički razvoj obzirom na jedinstven prirodni položaj, velike prostrane plaže i blagu klimu. Od najveće važnosti za dalji razvitak Budve je povoljan saobraćaj i riješeno pitanje udobnog smještaja gostiju u novosagrađenom modernom hotelu »Avala«.

Turistički napredak Budve nameće potrebu hitnog uređenja luke na način da bi u njoj mogli pristajati i veći parobrodi.

U mjestu postoje ugostiteljske radnje:

Grand Hotel »Avala«	96 soba	186 kreveta
Hotel »Balkan«	25 soba	40 kreveta
Hotel »Mogren«	10 soba	20 kreveta
Hotel »Beograd«	16 soba	28 kreveta
Villa Medin	22 sobe	38 kreveta
Villa Braća Rajković	15 soba	30 kreveta
Hotel »Budva«	8 soba	13 kreveta

te privatnih 158 soba sa 304 kreveta za ukonačivanje stranaca.

Turistička organizacija. Informacije

U mjestu postoji Općinski turistički odbor i Društvo za unapređenje turizma »Mogren« (osnovano g. 1926, broji 36 članova). Obe ustanove pružaju besplatno potrebite informacije, vrše propagandu i brinu se oko uređenja mjesta, a spadaju u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku.

SV. STEFAN

Veoma slični po svom slikovitom smještaju i romantičnom izgledu, iako različiti po veličini, Budva i Sv. Stefan daju karakteristiku cijelom budvanskom zalivu, koji pruža osobito lijepu sliku sa serpentina što vode prema Cetinju. **Sveti Stefan** (120 stanovnika) ima poštu, brzoglav i telefon; 2 plaže; i gostionicu (»Kažanegra«, 8 kreveta). — **Saobraćaj**; veza sa Budvom autobusima i motornim čamcima. **Informacije**; Društvo »Rivijera«, Sv. Stefan.

* * *

U blizini Sv. Stefana nalazi se pored mora kraljevski ljetnikovac Miločer. a na gorskoj padini stari samostan Praskvica.

PETROVAC NA MORU

Opća karakteristika

Petrovac na moru je popularno ljetovalište Južnog Primorja i igra sve vidniju ulogu u turizmu ovoga kraja. Mjesto broji 350 stanovnika i sjedište je općine paštrovske (srez barski). Ima vodovod, poštu, brzoglav i telefon, liječnika, školu, crkvu, žandarmerijsku stanicu i odjeljak financijske kontrole. Stanovnici se uglavnom bave poljoprivredom, a manji broj trgovinom i ugostiteljskim obrtom. Glavni proizvodi su ulje, vino, južno voće i povrće. Lokalna saobraćajna sredstva su autobusi i parobrodi, koji mjesto vezuju s ostalim tačkama Južnoga Primorja, Boke Kotorske i Crne Gore. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 1.50 po osobi dnevno.

Historijski pregled i znamenitosti

Slikovito mjesto Petrovac leži u lijepoj uvali, kojom dominira stara tvrđava Kaštel Lastva, po kojoj se je nekad nazivalo i samo naselje. Na mjestu gdje se danas nalazi Petrovac, a koji se je zvao Dobri pijesak, sastajali su se od davnine pretstavnici paštrovske kraja — (autonomne općine sa patrijarhalnim uređenjem, koja je obuhvaćala 12 plemena sa 19 sela) — i tu bi održali svoj zbor, birajući za godinu

dana svoga kneza, četvoricu sudija i dvanaest pretstavnika plemena sa funkcijom općinskog vijeća. Inače je Petrovac, sudeći po nađenim mozaicima, bio jednom rimsko naselje. U paštrovskoj općini nalaze se četiri manastira, od kojih je najvažniji Praskvica, koji je osnovao knez Balša III. god. 1413. U manastiru Stanjevičinu u svoje doba boravio je Dositije Obradović. U jednom od ovih manastira otkrivene su stare freske na zidovima. Na otočiću Katić, udaljenom od mjesta 1 km, nalazi se zavjetna crkvice, koju rado posjećuju izletnici.

Prírodne ljepote. Klima

Cijelo Južno Primorje vrlo je privlačno radi svojih prirodnih ljepota i dobrih plaža. Petrovac je osobito interesantan radi prijatnog položaja pri moru, vrlo podesnog za odmor i oporavak. Osim neobičnog otočića Katić turiste privlači i nekadašnja granica između Crne Gore i Austrije, a naročito Ilijino brdo sa kojega se pruža vanredan pogled na cijelu obalu od Oštrog Rta do Ulcinja, na Skadarsko jezero sa Vir Pazarom, dok se u pozadini vide visovi Durmitora te albanske planine Prokletije. U okolici Petrovca koja obiluje šumom, ima više izvora.

U Petrovcu i okolici ljetovanje je nadasve ugodno. Ljeti pretežno duva zapadni vjetar, a zimi sjevero-istočni i južni.

Plaže

Osim velike plaže u mjestu poznata je i plaža »Lučica« (sitni pijesak), udaljena pola kilometra. Tu se nalazi novi hotel Palace. Plaža »Popova njiva«, udaljena je od mjesta 3 kilometra. Osim spomenutih postoje i druge plaže u blizini Petrovca. Kupanje je na svim plažama besplatno.

Izleti. Sport

Iz Petrovca su najviše ubičajeni izleti u Sv. Stefan i Budvu, u kojem pravcu svaki dan saobraća autobus (2 puta) i motorni čamac (1 put). Za Bar—Ulcinj autobus i parobrod saobraćaju po jedan put dnevno.

I ako nema organiziranih sportskih klubova, stranci i domaći se bave raznim sportovima, pa se katkad priređuju i natjecanja. Ribolov je dosta dobar. Ljeti je inače pozant lov na prepelice i ostalu pernatu divljač, a zimi na divlje patke, guske i šljuke.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo

Kao izrazito ljetovališno mjesto sa znatnim kapacitetom, Petrovac posjeduje osnovne uvjete za razvoj turističke privrede, pa će u budućnosti pokazati znatan napredak, pogotovo ako se reguliraju neka lokalna pitanja tehničke prirode.

*izletu Petrovac i Spica "Dobroćin klub", vidle je mor eloni manastir 89
pr. matrona v. d. r. p. d.*

U mjestu postoje:

Hotel »Primorje«	10 soba	15 kreveta
Hotel »Palace«	35 soba	64 kreveta
Hotel »Petrovac«	16 soba	28 kreveta
Pension Sudjić	14 soba	25 kreveta

te više privatnih soba za ukonačivanje stranaca.

Turistička organizacija. Informacije

U Petrovcu uspješno djeluje Društvo za unapređenje turizma »Primorje« koje broji 35 članova. Društvo spada u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku, te pruža besplatno sve potrebite informacije.

SUTOMORE

Opća karakteristika

Sutomore je sielo općine spičanske (srez barski), te broji 125 stanovnika. U mjestu su tri izvora pitke vode, ali vodovod nije proveden. Uredi i ustanove: općinsko poglavarstvo, pošta, brzovoz i telefon, žandarmerijska stanica, župni ured, te crkva i škola. Stanovništvo se uglavnom bavi poljoprivredom (povrtlarstvom, maslinogojstvom i voćarstvom) i prema tome su glavni proizvodi: povrće, voće i ulje. Lokalna prometna sredstva su autobusi i parobrodi, koji vezuju Sutomore sa ostalim mjestima Južnoga Primorja, Boke Kotorske i Crne Gore. Općinska boravišna taksa iznosi Din. 2.— po osobi dnevno.

Historijski pregled i znamenitosti

Po nekadanjem benediktinskom samostanu Bogorodice Rtačke (S. Maria de Rotez iz XII vijeka) čije se ruševine još vide na rtu Ratac, nazvao se cijeli ovaj kraj imenom Spič. To ime nastalo je od latinske riječi »Hospitium«. (Poznato je da su samostani u srednjem vijeku držali svoje hospicije, koji su bili preteče današnjeg ugostiteljstva). Ovaj samostan pomagali su Nemanjići, osobito kraljica Jelena i sin joj kralj Milutin. Od četiri starije crkvice, koje se nalaze u ovom kraju, jedna je posvećena Sv. Tekli, te se spominje još u VIII vijeku. U toj crkvi održavali su se crkveni zborovi između Dubrovnika i Skadra, kako to opisuje kronika nadbiskupije barske. Crkvice Sv. Tekle ima rimokatolički oltar i pravoslavni ikonostas, a ostale e crkvice (Sv. Petke, Sv. Nikole i Sv. Roka) zajedničke su za obe vjeroispovjesti, što je svakako kuriozum svoje vrste a ujedno je i dobar dokaz za rijetku vjersku toleranciju. U općini spičanskoj sačuvala su se stare tvrđave »Haj-Nehaj« iz vremena Mlečana i »Golobrd« iz turskog vremena (1862).

Boškovićeva kula kod Crnog Rta na zapadu od Sutomora služila je 1750 godine evropskoj stupanjskoj izmjeri.

Na obližnjem obali »Gaj« izmjereno se 10. VIII. 1769 ruski kapitan Dalgov

90
u vrijeme, da vojvoda s velikim brojem Malaga.

Prirodne ljepote. Klima

Sutomore je opkoljeno planinama od kojih je najveća »Vrhuta« (1189) sa koje se pruža pogled od Podgorice sve do Kotora i na »Kom« u Kućima. U neposrednoj blizini Sutomora leži borova šumica, uzduž koje vodi seoski put.

Klimatske prilike Sutomora odgovaraju u glavnom onima ostalih mjesta Južnoga Primorja. Ljeti duva pretežno zapadni vjetar, a zimi sjeverni. Temperatura zraka u hladu se kreće između 13 i 35° C., a mora između 10 i 25° C. Noću duva povjetarac (noćna »bava od kraja«), koji ublažuje sparinu. U mjestu nema komaraca.

Plaže

Sutomore ima 1300 m dugu plažu, većim dijelom od sitnog pijeska. Kuće leže uzduž obale i plaže, te gostima nisu potrebite kabine. Kupanje je besplatno.

Svečanosti. Priredbe. Izleti. Narodne nošnje. Sport

U Sutomoru se slavi (16 VIII) crkvena svečanost Sv. Roka uz sudjelovanje naroda iz okolice. Uoči svečanosti priređuje se rasvjeta kuća i plaže te okoline crkve. Na dan svečanosti, nakon svečane službe Božje priređuju se razne veselice (narodno kolo, igranka uz glazbu).

Izleti iz Sutomora mogući su u pravcu Bara, Ulcinja, Skadra, Virpazara, Podgorice i Cetinja. Cijene su umjerene. Spičanska ženska narodna nošnja ubraja se među najljepše primorske narodne nošnje. Seljanke su zdrave i jedre. U Spiču su se sačuvali interesantni narodni običaji prigodom svatova, kumovanja, prstenovanja i pogreba.

Od sportova najviše se tjera nogomet, veslanje i bacanje kamena s ramena. U okolici ima lova na zečeve od septembra do januara, na prepelice u avgustu i septembru, a zimi na kune i lisice. Jarebica kamenjarka ima čitavu godinu.

Turistički uvjeti. Ugostiteljstvo

Sutomore ima temeljne uvjete za razvoj turizma, obzirom na svoj prirodni položaj, klimu te narodne nošnje i običaje. Glavna smetnja razvoju je pomanjkanje većih ugostiteljskih radnja.

U mjestu postoji gostionica Jakoba Vassa (uz more kraj borove šumice) koja raspolaže sa 6 soba (12 kreveta), te gostionica Petra Obradovića sa 3 sobe (6 kreveta). Osim toga za ukonačivanje stranaca u Sutomoru ima 30 privatnih soba (sa 59 kreveta).

Turistička organizacija. Informacije

U Sutomoru postoji od 1931 g. »Nehaj« — društvo za unapređenje turizma, koje besplatno pruža potrebite informacije. Društvo spada u sklop Turističkog saveza u Dubrovniku.

BAR

Bar se sastoji od dva naselja, **Stari i Novi Bar** (svega 4000 stanovnika). Pošta-brzojav-telefon; liječnik. Svratišta: »Dragović«, »Krcunović«. **Saobraćaj:** parobrod, autobus. — **Informacije:** Društvo »Rumija«, Stari Bar.

* * *

Bar je bio poznato naselje u rimsko doba (Antibarium). Današnji Stari Bar do pred 60 godina turska tvrđava — ima orijentalni izgled. Gradska utvrđenja, vidno oštećena za vrijeme crnogorsko-turskih borba 1878, fantastično se uzdižu nad mjestom. U Baru je sjedište katoličkog nadbiskupa. Novi Bar (udaljen 3 km od Starog Bara) leži na moru, te ima znatan lučki promet. Uskotračna željeznička pruga veže ga sa Virpazarom na Skadarskom Jezeru. U okolici Bara ima vrlo starih egzemplara orijaške masline.

ULCINJ

Ulcinj je najjužnije primorsko kupališno mjesto. Broji 5000 stanovnika, ima poštu-brzojav-telefon; vodovod; liječnika; plažu. Hotel »Koop« (120 kreveta), Gostionice »Martinović« (20 kreveta); »Klisić« (14 kreveta); »Zretel«. Privatne sobe. **Saobraćaj:** parobrodske i autobusne veze sa Budvom. **Informacije:** Društvo za unapređenje turizma, Ulcinj.

* * *

Pjeskovitu ulcinjsku obalu zatvaraju dva poluotočica, koji strše u otvoreno more. Na jednom od njih dižu se polusrušene tvrđave historijskog ulcinjskog grada, kojim su neko vrijeme gospodarili alžirski gusari, pustošeći naše obale; na drugome razvija se moderno hotelsko naselje, a među njima pruža se lijepa ulcinjska plaža. Uz plažu i nedaleko plaže leži mjesto Ulcinj, koje sa svojom čaršijom, džamijama i načinom života nosi izrazito orijentalne karakteristike, usprkos znatnom broju modernih kuća, podignutih u novije vrijeme.

Pod imenom Olcinium bio je Ulcinj poznat kao rimska kolonija, važna u trgovačkom pogledu. Prastara drva masline u okolici imaju neobičnu debljinu i oblike, pa su pravi raritet našega primorja.

LOVČEN - CETINJE

S puta koji iz Kotora vodi za Crnu Goru pruža se veličanstven pogled na cijelu Boku Kotorsku, na Jadransko more i hercegovačko-crnogorske planine. Ova krasna tura u novije vrijeme postala je evropskom atrakcijom, a obično se povezuje sa izletom u Cetinje, nekadanji glavni grad Crne Gore, danas administrativni centar Zetske banovine, koji leži među planinama, na visini od 665 m nad morem. Cetinje broji 7000 stanovnika, a ima električnu rasvjetu, vodovod, poštu-brzovjav-telefon, nekoliko liječnika, bolnicu, park.

»Grand Palace Hotel« (53 kreveta); Hotel »New-York (25 kreveta); Gostionica »Beograd«.

Grad je pravilno podignut te ima ravne i široke ulice. Javne zgrade historijskog značaja: Manastir Ivana Crnojevića (1485, obnovljen 1697), bivši Kraljevski dvor (sada narodni muzej, biblioteka i arhiv), Oficirski dom (rodna kuća blagopok. viteškog Kralja Aleksandra I.), »Biljarda« (dvorac pjesnika Petra Petrovića Njeguša), Dom slobode (bivša vladina zgrada i crnogorska Skupština), grobnica Vladike Danila na Orlovu kršu. Velike moderne građevine podignute su otkad je Cetinje proglašeno sjedištem Banske uprave (1929). U jednoj zasebnoj zgradi smješten je veliki reljef cijele Crne Gore. Izlet na Lovćen (mauzolej Kneza - pjesnika Petra Petrovića-Njeguša). — Pogled sa Belvedera na Skadarsko jezero i albanske planine. — Lipska pećina.

Saobraćaj: autobusi. — Informacije: Gradsko poglavarstvo, Cetinje.

RIJEKA CRNOJEVIĆA-PODGORICA-PEĆ

Rijeka Crnojevića (16 km od Cetinja) slikovito je naselje na rijeci istoga imena (koja izvire iz velike pećine, a slijeva se u Skadarsko jezero), te je polazna tačka za izlete po Skadarskom jezeru. Na nedalekom brijegu vide se ruševine grada Oboda, gdje se prije četiri vijeka nalazila prva slavenska štamparija (treća u Evropi). Primjerci liturgijskih knjiga, štampanih u toj štampariji, pohranjeni su u cetinjskom muzeju. — Podgorica, najvažniji privredni centar u unutrašnjosti banovine (15.000 stanovnika), nalazi se do albanske granice,

pa je na glasu radi živopisnih nošnja i orijentalnog kolorita. U blizini su ostaci rimskoga grada Dioclea. — Električna rasvjeta. Hoteli: Imperial (35 kreveta); Jadran (22 kreveta); Moskva (36 kreveta); Gostionica Mostar (12 kreveta). — Saobraćaj: autobusi. — Informacije: Opštinsko načelstvo, Podgorica.

Iz Podgorice, preko visinskih mjesta **Andrijevice** i **Murine** (Hotel »Murina« 30 kreveta; gostionica »Putnik«, 12 kreveta; odlične pastrve), vodi automobilski put preko Čakora (1849 m) kroz slikovitu Rušovsku klisuru, prema **Peći** (hotel). Na dva kilometra od Peći nalazi se stara srpska patrijaršija (3 hrama iz XIII i XIV vijeka, sa freskama i sarkofazima iz toga doba).

Iz Peći vodi željeznica i jedan automobilski put prema Kosovskoj Mitrovici i dalje u unutrašnjost Srbije, a drugi automobilski put vodi na jug, pored visokih Dečana, prema Džakovici, Prizrenu i Skoplju.

VISOKI DEČANI — SKOPLJE — OHRID

Visoki Dečani su najveći srpski samostan iz srednjega vijeka, građen 1327—1335 kao zadužbina Stevana Uroša III (oca cara Dušana). Ovaj samostan djelo je dalmatinskog graditelja, katoličkog redovnika Vida iz Kotora, te se po svom izgledu razlikuje od zadužbine onoga doba. Vanjski i unutrašnji ukrasi crkve na visokom su umjetničkom stepenu. Među freskama iz godine 1348, koje pokrivaju unutrašnje zidove, ima značajnih portreta. U crkvi se nalaze razne historijske uspomene.

Vrlo lijepo položen na obroncima visoke Šar planine leži **Prizren**, koji je kao prijestolnica srpskih vladara u srednjem vijeku podržavao živahne trgovačke veze sa Dubrovnikom.

U **Skoplju** i okolici ima više historijskih spomenika iz doba antike (rimske iskopine), iz srednjega vijeka crkve i samostani s vanrednim freskama, te iz turske epohe (džamije i druge građevine iz XV i XVI vijeka). Šarenilo narodnih nošnja i raznolikost sačuvanih starih običaja daju ovim spomenicima vrlo živ okvir. — Skoplje ima 3 moderno uređena hotela (Bristol, Moskva, Splendid).

Skoplje je polazna tačka za brojne izlete po Južnoj Srbiji. Jedan od najinteresantnijih izletnih ciljeva je **Ohrid**, na jezeru istoga imena, naročito čuvenom po jedinstvenoj jezerskoj fauni. — Mjesto Ohrid spada među najstarija naselja Južne Srbije, a leži na visini od 700 m. (Hoteli Bellevue, Turist). Na putu prema Ohridu leži visinsko mjesto **Mavrovi Hanovi** (1200 m; odlične pastrve; 1 gostionica), poznato kao polazna tačka za izlet (20 km) u pečalbarsko mjesto **Galičnik** (1400 m), gdje se o Petrovdanu (12. VII) obavljaju sva vjenčanja u krasnoj narodnoj nošnji.

SADRŽAJ:

Grad Dubrovnik

	<i>Strana</i>
Historijski pregled	5
Današnji Dubrovnik	6
Kulturni i društveni život	8
Turizam	8
Znamenitosti	11
Narodne nošnje i običaji	13
Vegetacija	13
Klimatski i balneološki podaci	14

Istočna okolica Dubrovnika

Kupari — Snebreno — Mlini	17
Cavtat	20
Konavle	22

Zapadna okolica Dubrovnika

Rijeka Dubrovačka	27
Zaton	28
Trsteno	28
Slano	29
Ston	30

Dubrovački otoci

Koločep	35
Lopud	37
Šipan	39
Mljet	42

Pelješka i Korčulanska rivijera

Orebići	47
Viganj	50
Trpanj	51
Trstenik	53
Žuljana	54
Janjina i Kuna	54
Korčula	55
Lumbarda	58
Velaluka	58

Dubrovačka izletišta*Strana*

Trebinje	61
Orjen	62
Durmitor	63
Mostar	64
Sarajevo	64

Boka Kotorska

Hercegovačka rivijera	68
Risan	71
Perast	74
Kotor	76
Prčanj	80
Tivat	82

Južno Primorje

Budva	85
Sv. Stefan	88
Petrovac na moru	88
Sutomore	90
Bar	92
Ulcinj	92

Turističko zaleđe Boke i Južnoga Primorja

Lovćen - Cetinje	93
Rijeka Crnojevića - Podgorica - Peć	93
Visoki Dečani - Skoplje - Ohrid	94

100

Национална библиотека Црне Горе

ЗФП М

44508

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

БУРДЕ
CRNOJEVIĆ

001600759

COBISS